Hind 60 kop.

Dr. Richard Schmidt.

Fakirid

ja Yoga ôpetus.

Tallinnas, ‚Kunsti ja Teaduse' kirjastus.

„Kunsti ja Teaduse“

kirjastusel on weel ilmunud ja igast raamatukauplusest saada järgmised raamatud:

Fiisika algusõpetus. Kokkuseatud **Bublikow-Goldenbergi** ja **Malinini** fiisika-õperaamatute järele. Piltidega. **Hind 50 kop.**

Ajalehtede poolt wäga kiidetud ja koolidele, iseõppimiseks ning lugemiseks soowitatud raamat.

Argtus, kohmetus, ärewus. Nende põhjused ja parandamine. Dr. med. **G. H. Berndt. Hind 60 kop.**

Sisust: Argtus ülemate ees, Argtus teise soo wastu, Ülearune punastamine, Eksamikartus ja argtus awalikul etteastumisel, Kohmetus seltskondlises elus, Kohmetus kehaliste wigade tagajärjel, Kohmetus närwiwigade tagajärjel, Salakired argtuse põhjuseks, Argtuse kõige raskemad iselaadid.

Imejõud taimedes. Juhatus, kudas neid leida ja tarwitada. **Ad. Alf. Michaelis. Hind 80 kop.**

Kuulsate professorite õpetused rohtude walmistamiseks metsa-, põllu- ja aiataimedest igasuguste haiguste wastu. Soowitatud ja palju ostetaw raamat.

Ketserikohtud. Kujutused nunna- ja mungakloostrite elust ning Jeesuse ordu tegewusest. Piltidega. **Hind 80 kop.**

Ülihuwitaw raamat, mille sarnast teist senini weel Eesti keeles pole ilmunud. Seda raamatut lugegu igaüks. Kui kellegil wõimalik ei ole teda ise omandada, siis laenaku ta „Ketserikohtud“ sõbralt wõi laenu-raamatukogust.

Koduwabrikant. Õpetused, kudas igaüks kodusel wiisil kõiksuguseid lõhnaseepisi, iluküünlaid, lõhnaõlisi, tintisi, wiksisi, wärwisi, weinisi, rummi, likörisi, schampanjerit, essentsisi, ekstraktisi, tärklist, kirjalakki, õlut, hambapulbrisi, juukseõlisi, galosside parandamise waiku, ilmaklaasisi, äädikat, limonadi, kwassi, kohwi, lõhnapulbrisi, araki, beitsi, habemewiksisi jne. walmistada wõib. Peale seda hulk kasulikka õpetusi põllumeestele, käsitöölistele, aednikkudele ja perenaistele. **Hind 45 kop.**

Suur kehajõud ja kudas seda omandada. Kerge, keskmise ja raske jõustiku käsiraamat. Piltidega. **Hind 40 kop.**

Sisust: Jõustikulise wäljaarenemise tähtsus, Jõustikuharjutuste põhjusmõtted, Harjutusewiisid, Kerge jõustik, Jõustiku seadused, Jooksmine, Hüppamine, Wiske- ja tõukeharjutused, Kadsaloopimine, Palliwiskamine, Kuulipaiskamine, Wasarapildumine, Odaheitmine, Pommisüskamine, Pommijõustik, Keskmise raskusega pommi sistem, Ülemineku-sistem, Raske pommi sistem, Terwishoidlised spordiseadused. — Selle raamatu abil wõib iga loomuliku kehaehitusega inimene oma jõu usina harjutamisega warsti üliwõimiseni wälja arendada. Arwamine, et keegi jõumeheks loodud peab olema, on hoopis ekslik. Ainult kasin elu ja hoolas harjutamine toowad inimesele wägewad lihaksed.

Peale seda on „Kunsti ja Teaduse“ kirjastuse raamatuladus (Tallinnas, Brookusmäel, nr. 1, Felsbergi ja Tetermanni trükikoja kontor) kõik Eesti keeles ilmunud uuemad ja wanemad raamatud saada. Kõige täielikum eestikeelsete raamatute ladu. Tellimised täidetakse ruttu ja hoolega. Tellida wõib ka järelmaksuga, aga siis läheb saatmine mõni kopik kallim.

A-24496 III

Fakirid

ja

Yoga õpetus.

Sanskritikeelsete allikate järele

Dr. Richard Schmidt.

Tallinnas, 1911.

„Kunsti ja Teaduse" kirjastus.

Felsberg ja Tetermann, Tallinnas.

2
Tartu Ülikooli
Raamatukogu
215142

Sisſejuhatus.

Käesolew raamat on kõigile neile kirjutatud, kes endid ſiſemiſelt ſügawdada ja pilku Indiа ſaladuslistesſe fakiriteadustesſe heita ſoowiwad. Wanad Indiа targad tundſiwad ſaladusliſi jõuduſi ja ſaladusliſi tarkuſi, mida nad oſalt endi maapealſe õnne ülendamiſeks ja endi ſiſemiſe ilma laiendamiſeks, oſalt lihtſatele ſurelikkudele aruſaamata imetegude kordaſaatmiſeks tarwitaſiwad. Juba tuhanded aastad oli neile hüpnotismus tuntud, tuhandate aastate eeſt juba oskaſiwad nad endi okkultiliste omaduste abil kauguſesſe waadata, kuhu hariliku inimeſe pilk enam ei ulatanud; nad wõiſiwad õnnistuſt wälja jagada wõi hirmu ſünnitada ja oskaſiwad juba igaühe näolt wälja lugeda, misſuguſe waimu laps keegi oli. — Aga need erakorraliſed omaduſed ei langenud neile mitte ilma waewata ſülle. Ainult wali eneſewalitſemine, töö, kaſinus ja woorus tõiwad neile ſelle kalli waranduſe kätte, mille omandamiſe päraſt maailm weel täna päewal nende peale kade on. Et Yogat tarwitada, peab yogi olema, ſee tähendab peenendatud waimuga inimene, kõrgem, puhtam olewus kui ſuurem oſa ſurelikka, inimene, kes oma eluwiiſiga wäärt on neid tarkuſi omandada.

See ſügawtõſine raamat on tuttawa õpetlaſe Dr. Richard Schmidti kokku ſeatud ja ſeiſab Sakſa teadusliſes kirjanduſes kulturadokumendina tähtſal kohal. Dr. Schmidt on püüdnud fakiridelt ja fakiriteaduſelt Indiа allikate najal wõimalikult erapooletut ja kujukat kirjelduſt tuua, ſealjuures kõike paljastades, mis liialdatud wõi tõendamata on leitud, ja ainult põhjendatud teadetele ruumi andes. Tema raamatu ilmumine Sakſa keeles äratas ſuurt tähelepanekut ja ſee asjalugu annab meile põhjuſt loota, et ka Eesti lugejate-ringkonnad „Fakiriſi“ tarwiliſe lahkuſega wastu wõtmata ei jäta.

Wäljaandja.

I.

Üksiasujad ja eneseppiinajad.

India on üksiasujate kodumaa, asketlaste ajalooline kodu, — ütleb Haberland. Mis ristiusus õrna manitsusena awaldatakse (Armastage oma wihamehi; lööge oma liha risti ihaldamiste ja himudega), oli Indias kindel asi, täieline elu sistem oma sügawalt tuntawate kohustega. Jialgi ja kusagil ei ole „liha ristilöömine," enesele hädategemine nõnda inimlise tegewuse kihutajaks olnud kui India elu, kus iga brahman, iga arialane wanas põlwes oma perekonnast pidi lahkuma, et üksiasunikuna metsas (vanaprastha) ikka raskemaid enesepiinamisi ette wõtta ja elu lõpul kõigist maapealsetest ühendusesidemetest lahti, kerjajana ainult p a i s t a olewat, mitte aga enam o l l a (samnyasin, bhikshu); kus noorte ja täieealiste meeste karjad elust wäsinult, kelk olemise maitsmist wõi enne kui nad elama hakanudki, waranduse ja maapealse õnne maha jätsiwad, et waljus paastumises ja kõigest eemalehoidmises, mis loomuliku inimese meelest lõbus ja soowitaw on, üksinda oma pääsmist oodata; kus enesepiinamise-tuhin imelikul wiisil edenes ja isegi kõige pahemal näol rahwahulga imekspanemise- ja järeltegemise-asjaks jäi. Üksiasuniku tegewus käis India rahwa silmas kõigest muust üle; arwati, et patukahetsejal üliinimlised jõud on; tema tahtmisest ja õnnistamisest loodeti imelisi asju. Nõnda jäi patukahetsew üksiasunik auwäärilise ja ihaldatud meheks, kelle nõu ja abi rahwas ligidal ja kaugel tarwitas.

Seesama kirjanik kõneleb edasi:

Mis mujal ainult muinasjuttudes ette tuleb, leiame India juttudes igapäevaste tõeasjadena ette kantud. Kuningas ja kuninganna jalutavad lõbumetsas, näevad ükssikut flamingot lotusepadrikus, ja võtavad linnu kinni. Seal kõneleb lind korraga inimesekeelel ja vannub lõbutsejat paari, kes tema patukahetsemise-rahu on rikkunud. Flamingo, kes õieti keegi patukahetseja, hall Vedatarkuse õpilane on, oleks meie mõistusele liig kõva pähkel. Selle mõtte pööratus väheneb aga, kui meelde tuletame, et patukahetsejatel ka imedetegemise, kadumise ja ettetulemise, enese moondamise ja mitmekstegemise võimalus peab olema. Et lõunarahu hästi maitseda, paremine kui see harilisel inimesel võimalik on, muudab vaga mees enese flamingoks, kes lotusepadrikus väga lõbusalt võib puhata. Mis meil vahelt mõlgutades mõttesse torkab, vee sees kala olla, metsas linnukene oksa peal, — seda teeb indialane tõeliseks, luuleliselt ja upsakalt ühtlasi. Et selles flamingos eht patukahetseja peituneb, ilmub sellest, et ta oma pahandajad viibimata ära neab: see nimelt on India patukahetsejate üleüldine komme. Enese isiku või au kõige vähema haavamise puhul sattuvad nad vihasse ja puistavad aimamata süüdlasele ägedat vannet kaela, mis teda kõige õrnemalt kohalt peab haavama. Kui siis süüdlane needja jalgade ette langeb, vähendatakse needmise mõju, selle aega lühendades, või ka sellelt täitsa vabastades, tunnistusõrmuste, kalliskivide ja muude läbi. —

Nüüdse aja fakirid, sadhud, või kudas neid nimetatakse, on väga silmapaistvad isikud, nii et tähelepanelik reisija neid nägema peab. Nende iseäralisi päevapilta on ka Õhtumaa pildilehtedes nii palju ilmunud, et nad näo järele kõigile tuttavad on.

Üks kõik misuguses India paigas rändaja nüüdsel ajal käib, ikka leiab ta sadhusi ja fakirisi ühe või teise vennastuse ehk ordu ülikonnas. Ta leiab neid turul käratsevа rahva seas, jõe kaldal vaikses salus, rõõmsal rahvapidul, ükssikul mäeseljandikul, paksus metsas, kus metsloomad nii mitmedki neist lõhki kisuvad. Kui väsimata rändajad ei jää nad kauaks ühe

koha peale paigale, waid on ikka teekäigul, nagu nende sugulased mustlased õhtumaadel.

Ja siiski saadakse nendest sadhudest, kes nii sagedaste europlase silma ette tulewad, nii harwaste aru, elagu waatleja ajutiselt wõi kauemalt nende maal. Nende usust ja mõttetarkusest ei tea wõõras harilikelt mitte midagi, kuna nende wiletsad riided ja paha wäljanägemine põhjendamata põlastust sünnitawad. India sadhud, kes sagedaste ihualasti käiwad ja üleni tuhaga kaetud on, äratawad hõlbsaste europlastes pilkamist.

Sadhu, nii kudas meie teda praegu leiame, ei ole uuema aja sünnitus, waid ta on India kodumaal juba sellel wanal ajal kosunud ja õitsenud, mis aastasadasi eespool ristiusu ajaarwamist seisab, isegi enne kui Buddha oma kaheksat õnnistuseteed õpetas. Aleksander Suur waatles ja imestas sadhusi oma sõjakäigul 4. aastasajal enne Kristust Pandshabi lagendikul; aga juba siis oli sadhuolud wanaks kombeks.

India enesepiinajate wana ajaloo uurimiseks on Greeka teated kõige tähtsamad. Nii teatatakse, et kui Aleksander Suur Taxiles'e maal sakirisi oli näinud, ta nad enese juurde laskis kutsuda. Kutsutud ei tulnud aga mitte. Aleksander ei tahtnud midagi pärismaalaste kommete wastu teha ning saatis Onesikritos'e nende juurde. Wiisteistkümmed meest olid Taxiles'e pealinnast 20 stadiumi kaugel. Mitmel olid õpilased kaasas. Nad olid ihualasti ja mitmesuguses seisukorras. Üks seisis püsti ja hoidis 3 küünra pikkust puutükki, waheld üht, waheld teist jalga ülesse tõstes; teine istus maas; kolmas oli pikali, kiwid selja peal. Kõige raskem seisukord oli sellel, kes paljajalu tulise liiwa peal seisis. —

Sadhudel on mitu sekti ehk seltsi, neil on mõnesugused arwamised ja wiisid. Enamaste kõik piinawad iseennast koledaste. Neid on igast seisusest ehk kastist, millesse India rahwas on jagatud. Nende seas on mõnesuguseid usulahkusi ja mõttetarkuse-arwamisi, niisama mõnesuguseid söögikombeid, taimetoitlusest kuni inimesesõõmiseni.

Ehk sadhusi küll palju on, peab India rahwas nendest siiski palju lugu ja usub, et nad üleloomulisel wiisil

head ja kurja wõiwad teha. Küll on ka Indias palju juttuſi liikumas, miſ ſadhude kuritegudeſt ja häbematuſeſt jutustawad, aga need jutud ei ole ſugugi ſuutnud rahwa usku nende imetegewa wäe ſiſſe wähendada, nagu keſkajal rohked jutud katoliku uſu munkade häbemata eluſt paawsti ja ta ſeltskonna au ei wähendanud.

Näituſeks toome ſiin ühe niiſuguſe jutu Kaſhmiri „Somadewa“ ſeeſt:

Gangeſe kaldal elas keegi ükſiaſunik, kes oma tõotuſe järele ſõnakeſtki ei lauſunud. Ta toitis ennaſt kerjamiſega, kuna ſalk teiſi kerjajaid temal õpilastena kaaſas käis. Ta elas templikambris.

Ühel päewal, kui ta leiba otſides kellegi rikka kaupmehe ukſe peale kaputas, tuli ſelle ilus tütar wälja kerjajale leiba tooma. Neiu oli nii imeilus, et ta ka waikiwa kerjaja ſüdant wõrgutas.

Seal kiſendas kerjaja: „Hädа, hädа!“ nii kõwaste, et ka kaupmees ſeda kuulis, wõttis ſiis leiwatüki ja läks oma templikoopaſe tagaſi. Kaupmees aga läks tema järele ja küſis, mis ſee tähendab, et ta äkitſelt oma tõotuſt on murdnud. Kerjaja wastas: „Kurjad märgid on ſinu tütre ihu peal. Kui tema mehele läheks, ſiis ſaakſid ſina, ſu naine ja poeg halastamatalt hukka. Teda nähes läkſin ma kurwaks, ſeſt et ſa mind austad. Mina murdſin oma waikimiſetõotuſe ſinu pärаſt: Nüüd aga kuule! Wõta täna ööſel oma tütar ja pane ta ühe kasti ſiſſe. Kasti peale pane küünal ja laſe kaſt ſiis Gangeſe jõge mööda alla.

Ehmatanud kaupmees lubas ſõna kuulda, ja kui öö tuli, tegi ta nõnda, nagu kerjaja oli käskinud. Seſt kartus wõtab indialaſelt mõistuſe.

Sel ajal ütles munk oma õpilastele: „Minge Gangeſe äärde, ja ſeal näete ühte kasti ujuwat, mille peal küünal on. Tooge kaſt ſiia, aga nii, et keegi ei näe. Ja hoidke endid, et te kasti lahti ei tee, iſegi ſiis mitte, kui ſelle ſeeſt krõbinat kuulete.“

Sakiri õpilaſed kuulſiwad ſõna ja läkſiwad. Aga nemad ei olnud weel jõe äärde jõudnud, kui keegi kuningapoeg jõe

ääres olles küündlaga kasti tähele pani. Kuningapoja teenrid tõmbasiwad kasti maale ja uudishimulik noormees laskis kasti lahti teha. Sealt leidis ta wäga iluſa neiu, kelle ta kohe oma abikaaſaks walis. Kasti ſiſe laskis ta aga ſuure inetuma ahwi panna ja ſiis küünlaga jälle jõkke lasta.

Kui kuningapoeg oma kalli ſaagiga ära oli läinud, tuliwad fakiri õpilaſed ſinna paika. Nad leidſiwad kasti ja kandſiwad ſelle oma rõõmſa iſanda ette. See ütles õpilastele: „Wiige kaſt ülemiſeſe koopaſe ja jätke mind ſellega üksinda! Minul on üks lauſumiſeaſi ees. Teie heitke magama ja ärge liigutage paigaſt.“

Kui kaſt ülewal koopas ja kerjaja ſellega üksi oli, wõttis ta kasti lahti. Seſt ta ſüda igatſes kaupmehe tütre järele. Aga ſeal tuli hirmſa näoga ahw wälja ja kargas kerjaja kallale. Wihaſelt hammustas ta kerjaja nina ära ja tõmbas küüntega tema kõrwad lõhki. Läbipuretult tuli fakir oma õpilaste juurde, kes oma iſandat nähes naeru kinni pidada ei ſuutnud. Teiſel hommikul oli juba jutt laialt läinud. Kaupmees ja tema tütar oliwad aga rõõmſad, ſeſt neiu oli tubli abikaaſa leidnud.

„Liha“ ſurmamine on Indias wanaſt ajaſt ſaadik tähtſat oſa etendanud, ja kõige armſamaks wiiſiks ſelles tegewuſes on lageda taewa all wiie põlewa puuhuniku wahel istuda. Waheſt põleb neli tuld, kuna päikene wiiendama aſet täidab, ja ſeda küllalt tubliſte, ſeſt India lagendikus on ſuwiſel päewal päikeſe kuumus ſuur. Niiſuguſeid eneſekõrwetajaid asketiſi nimetatakſe panchadhunis.

Peale teiſte reiſikirjanikkude jutustab M i l l wiimaſel ajal üheſt niiſuguſeſt pühaſt, kes nelja tule wahel ühe jala peal ſeiſis ja päikeſe ſiſe wahtis. Päraſt heitis ta ſeljali ja ajas jalad püsti, ſelles ſeiſukorras kolm tundi olles, kuna ta õhtu eeli ristis jalgadega istus ja päikeſt pähe paista laskis — ikka nelja tule wahel. — Monier Williams oli kord üht asketi näinud päikeſe ſiſe wahtiwat. 16 aastat hiljem sõitis ta ſamaſt paigaſt läbi ja nägi eneſepiinaja ikka endiſel paigal ſeiswat. — Wanas India luuletuſes „Sakuntala“ kõneldakſe asketiſt, kelle pähe linnud peſaſi tegiwad. Mitmed India olude tundjad kinnitawad, et niiſuguſeid linnupeſade kandjaid praegugi leiduwat.

Teiseks lihasurmamise-wiisiks on terawate naelte peal istuda ja magada. Selle piina eeskujuks on Bhisma, luuletuse Mahabharata kangelane, kellele nii palju nooli sisse oli lastud, et kui ta maha kukkus, noolte hulk teda ülewal kandis. O m a n arwab aga, et „noolewoodi“ tarwitajate seas palju petjaid on. Nimelt oli hiljuti ühel niisugusel sadhul istumisekoha küljelt õhukene plekk leitud, mis kunstlikult krobelíseks oli tehtud ja ihukarwa wärwitud.

Tharasri patukahetsejad seisawad päewade ja nädalate kaupa samba otsas püsti, kus nad hirmsaste ära wäsiwad. Harilikult hoiawad nad weel teise jala ülewal.

Kõige tähtsamaks asketi teoks peetakse peaga allapidi rippumist. Mõned sadhud ripuwad kas puuoksas wõi nelja lati wahel pool tundi ümberpööratud seisukorras. Neid püha nimetatakse urdhvamukhi. Need on aga wäga haruldased. Oman, näituseks, on neid üksainus kord näinud.

Ka hirmsaid enesepiinamise-wiisisi on olemas. Näituseks seotakse käsi üle pea bambusekepi wõi mõne muu asja külge kinni, kuni liige tuimaks jääb ja ära kuiwab. Kui nõnda mõlemad käed ära on kuiwatatud, siis jääb enesepiinaja täieste oma kaasinimeste armu warale. Niisuguseid asketisi hüütakse urdhvabahu. — Selleśarnane tegu on, kui kätt nii kaua rusikas hoitakse, kuni küüned kõweraks kaswawad wõi isegi käepäka kontide wahelt läbi lähewad.

Ennast elawalt maha matta lasta ehk samadh teha, on küll haruldane asi, aga India patukahetsejatel wäga tuntud. Hauas olemise aeg kestab mõnest päewast kuni 6 nädalani, ja kui hauasolija jälle hinge ärkab, siis on ta korraga rahwa silmas püha isik. Kasu, mis sellega saadakse, on suur küllalt, et auahned fakirid selle saamiseks ennast hädaohusse usaldawad anda. Ja hädaoht on selle talituse juures tõeste suur.

Suurt waewa teeb usurändamine kahekšaliikme ehk pakuwiisilisel roomamisel (astanga, dandavat). Roomamisel puutuwad kahekša kehaosa maha: otsaesine, rind, käed, põlwed ja warbad. Rändaja tõotab oma teed sel kombel ära käia, et ta nagu pakk ehk nott (dandavat) pikali maas lamab; siis niikaugele ennast edasi nihutab, et warbad sinna jõuawad, kus otsaesine

oli. Selle järele tõuſeb ta korraks püſti, heidab aga jälle maha, et järgmiſt eneſepikkuſt teed ära roomata. Sel kombel käib mõni wäga pika tee ära. Oman nägi Põhja-Indias noortmeeſt, kes Juggernautiſt Benareſesſe, ſ. o. umbes 600 Ingliſe penikoormat, ära oli käinud. Mõned roomawad kõhuli Himalaya mägede igaweſe lume peal, kui nad püha Gangeſe jõe allikaid otſiwad. See lume peal rändamine kestab kuude ja aastate kaupa niiſuguſes paigas, kus wähe inimeſi aſumas.

Mõned jälle roniwad kõrge Himalaya ladwadele, mitte allikate otſimiſeks, waid et otſekohe taewaſse minna. Wanal ajal, nii kõneleb rahwajutt, reiſis kuningas Yudisthira, kes eluſt tüdinenud oli, Meru mäele, jõudis mõneſuguste äparduste järele taewamägestikku, kus teda lõpuks taewaſse, õndſuſe aſupaika, ſiſſe laſti. Päraſt teda on mitu ſadhut kindlal meelel ſelleſama eesmärgi poole püüdnud, on ükſipäine üle järskude mägede roninud ja — ei ole enam tagaſi tulnud.

Paastumine on liig tuttaw patukahetſemiſe-abinõu, mida ſadhudki ei wõinud üles wõtmata jätta. Siis on ka kaſinus ühes walwamiſega õige tähtſale kohale tõstetud.

Wäga hariline on waikimiſetõotus. Sõnalauſumata maas istuw patukahetſeja on juba wanaſt ajaſt tuntud nähtus, milleſt kirjanduſeski küllalt juttu on. Niiſama on ka huwitawaid juttuſi liikumas, kudas üht wõi teiſt waikijat on kõnelema pandud.

P i ch e l jutustab mitu lugu, kudas indialaſed kihlweo päraſt waikides istuwad. Ükskord waidleſiwad neli narri ſelle üle, kelle peale nende wastu juhtunud püha mehe õnnistus on läinud. Wastus oli: kõige rumalama peale. Kohe tahtis igamees kõige rumalam olla ja jutustas ſelle tõenduſeks lookeſe. Kolmandama narri lugu on: Narr magas oma naiſega woodis. Nad tegiwad otſuſeks, et ſee, kumb enne rääkima hakkab, teiſele kümme maguſat kooki andma peab. Kui nad nii waikiſiwad, tuli waras ja wõttis kõik ära, mis toas wõtta oli. Kui waras wiimaks naiſe alusſeelikut ſeljaſt ära kiskuma hakkas, hüüdis naine wihaſelt mehele: „Noh, kas ſa ikka wee! rahuliſelt pealt waatad!?“ Mees ſai aga kümme kooki, et ta wiimaſena kõnelema oli hakanud.

Keegi brahman ütles magama minnes oma noorele nai-

ſele, et kõik naiſed lobiſejad olla. Naine wastas, et tema mehi tundwat, kes ka naiste kombel lobiſewad. Brahman tundis ſellega oma au haawatud olewat, ja nad wedaſiwad kihla, et kumb nendeſt enne kõnelema hakkab, ſee teiſele betelilehe kinkima peab. — Kui noorpaar teiſel päewal wälja ei läinud ja koputamiſe peale ei wastanud, mõtleſiwad naabrid neid ära ſurnud olewat ja laſkſiwad ukſe lahti murda. Mees ja naine leiti küll elus ja terwed olewat, aga mõlemad tummad. Mingi abinõuga ei ſaadud neid kõnelema, mispäraſt paha äranõidumiſt kardeti. Mehe wanemad laſkſiwad kõrge makſu eeſt kuulſa nõia tulla, kes wastunõidumiſe lubas ette wõtta. Enne aga kui nõid tööle ſai hakata, ſeletas keegi teine brahman, et ſiin lihtſa haiguſega tegemiſt olewat, mille tema ilma makſuta ära parandab. Ta tegi kuldpulga ſütetule peal kuumaks ja hoidis ſeda mehe jala all, kaenlas, ſüdameaugus ja pealael. Mees kannatas kõrwetuſewalu wälja, ilma et häält oleks teinud. Siis tegi brahman kuldpulga uueste kuumaks ja pistis naiſe jala alla. Naine tõmbas kähku jala tagaſi ja hüüdis: „Küllalt!“ Ta tunnistas eneſe ärawõidetuks ja andis mehele betelilehe. Mees wõis aga uueste tõendada, et naiſed lobiſejad on.

Keegi kerjaja naine küpſetas wiis riiſikooki ehk muffiet. Koogid pidi ta mehega pooleks jagama, aga nad ei ſuutnud kumbki wälja arwata, kui ſuur on wiie pool. Nad heitſiwad ſiis magama ja tegiwad otſuſeks, et ſee, kes ennem ſilmad lahti teeb ja kõnelema hakkab, kaks kooki ſaab, kuna teine wõitjana kolm peab ſaama. Kui kerjaja-paar kolmel päewal küla wahele ei ilmunud ja uks ſeeſtpoolt riiwis ſeiſis, läks politſei lae kaudu tuppa ja leidis mehe kui ka naiſe ſurnud olewat. Kogukonna kulul wiidi nad ärapõletamiſe-paigale ja ſeati teine teiſe põlewa riida peale. Kuna küla elanikud matuſekombeid täitſiwad, tundis kerjaja mees, et tuluke temal ju wastu jalgu käis. Sellepäraſt hüüdis ta korraga; „Mina olen kahe koogiga rahul!“ Naine aga wastas teiſe riida pealt: „Mina olen wõitnud!“ Matuſeliſed arwaſiwad, et kurjad waimud ſurnute ſiſſe on läinud, ja jookſiwad kiſaga laiali. Üksainus julgem mees jäi kerjajate juurde ja kuulis nendelt nüüd nende ſurma ja ülesärkamiſe lugu.

Mõned asketid kannawad raskeid raudahelaid, aga see patukahetsuse-komme on enam muhamedlaste juures tarwitusel. Oman oli üht India muhamedlast näinud, kes 500-naelalisi ahelaid keha ümber kandis.

Keegi hiljuti sadhude hulka läinud mees wihastas sellepärast, et naine tema järele tuli ja paljude pühade meeste kuuldes teda koju kutsus. Mees wõttis siis suure noa ja lõikas endsele sellega niisugust kardetawa wea, mille tagajärjel naine teda enam tagasi ei tahtnudki.

Alamad rahwakihid käiwad Indias iseäranis aprillikuus asketisi waatamas, kes siis oma endsepiinamise-imesi näitawad ja palju imestust äratawad. Asketid torkawad endsel siis metallist nööri läbi keele, palede, käe ja kaela naha, kõnniwad tuliste süte peal, wähkrewad okaste peal. Niisugustel etendustel saawad nad palju au ja ka raha, aga kindel on, et nad oma piina eest weel nägemata tasu loodawad.

Mitte kõik asketid ei heida ennast üheswuguste piinade alla ja tarwitawad, et rahwa tähelepanekut eneste peale tõmmata, teistsuguseid tegusi. Nii nägi Oman ühe waimuliku rahwapidu puhul, et keegi paks mees teiwastest telingi oli teinud ja sinna alla wäga suure sawist poti riputanud, millel auk põhjas oli. Ümberringi seisiwad 25 potti, wett täis, millega suurt potti ehk jari wõis täita, kui selle august wesi wälja oli jooksnud. Ööse kella kolmest kuni päikese tõusuni istus asket suure jari augu all ja laskis endsele külma wett pähe ja üle keha jooksta. Külmal talwisel ööl oli see muidugi mõru talitus, aga seda suurem oli asketi au waatajate silmas. Niisugust weekandjat asketi nimetatakse jaladhara tapasvin.

Teised on jälle, kes ööse wee sees istuwad; neid nimetatakse jalasayin; nende liiki käiwad ka need, kes tulise süsi suhu wõtawad. Alamat sorti asketid toidawad endid ainult nisu kliidega, wõi panewad joogiwett tuhaga pooleks. Mõned söõwad ainult puuwilja (farari), teised elawad ainult piimaga (duddhahari), mõned söõwad toitusi ilma soolata (aluna).

Mõned asketide teod näiwad meie arusaamisele otsekohe ka õudsed olewat. Nii käiwad mõned asketid ringi, kes kiitlewad, et nad mehaniliste abinõudega oma suguelulise tungi

alla on ſurunud, mida nad ka awalikult näitawad. Teiſed jälle, kes ſelleſt ei räägi, panewad koledaid eneſerikkumiſi toime.

India uſuſeltſiſi wõib kolme ſuurde liiki jagada: I. Saivalaſed, jumala Shiva austajad; II. Saktalaſed, ſ. o. „ſakti“ (jõu) austajad, nagu ſee ennaſt naisjumalatena Devi, Durga j. m. awaldab; III. Vaisnavalaſed, jumala Viſhnu austajad, ſelle järele kudas ſee jumal nagu Rama ehk Krsna on lihaſſe tulnud. Need jagunewad jälle mitmeſſe alamaſſe oſakonda. Nii loeb Wilſon nelikümmendkolm India uſulahku ülesſe, kuna India teadete järele neid koguni ühekſakümmend kuus olla. Aga ka ſellegi arwuga ei ole kõik praeguſed uſuſeltſid Indias tähendatud, kelleſt mõned meid imeſtuſe, mõned ehmatuſega täidawad.

Saivalaſtel on järgmiſed ſeltſid: 1. ſamnyaſinid, 2. dandinid, 3. paramahamſad, 4. brahmacarinid (need neli uſuſeltſi on Samkaracarya [kuulus Brahma uſupuhaſtaja 8. ja 9. aaſtaſajaſt] järelkäijad), 5. lingaitid, 6. aghorid (kes inimeſeliha ſõõwad) ja 7. yogid.

Vaisnavalaſi on kuus liiki: 1. ſrivaisnavalaſed, Ramanuja [Viſhnu teenistuſe uuendaja umbes 1150. a.] järelkäijad, 2. madhavalaſed, Madhavacarya [Kanareſia brahman, ſünd. 1199. a.] järelkäijad, 3. ramanandinid, Ramananda [kes 13. wõi 14. aaſtaſajal Benareſes elas] järelkäijad, 4. kabir-panthid, Kabiri [ühe Ramananda õpilaſe] järelkäijad, 5. vallabhacaryad, kelle õpetaja a. 1479 Benareſes ſündis, ja 6. Caitanya [kuulus brahman, elas 1484—1527 Nadyas] järelkäijad.

Nanaki järelkäijad ſikhid langewad kolme oſaſſe, nim. udaſid, nirmalid ja nihangid ehk akalid. Mis yogideſſe puutub, ſiis on hariliſelt neid juba kõige wanemaſt ajaſt ſaati India fakiride peaeſitajateks arwatud. Nemad on Euroopas ja weel rohkem Ameerikas üleüldiſt tähelepanekut äratanud; neil on oma kirjandus, oma ſeltſid ja iſeäraliſed teowiiſid, milleſt oſalt juba aru ſaadakſe, oſalt aga weel mitte. Kõik India teadus, iſeäranis aga mõttetarkus, on nii ſügawamõtteline, et uurija, kes ſelle kallal aastate kaupa on pead murdnud, ikka weel uudiſt leiab, mida ta üles ei jakſa mõiſtatada.

Kuigi „yogi“ muud midagi ei tähenda, kui meeſt, kes Yoga ſiſtemi järele tõſiasju, õpelauſeid ja teaduſliſi tegewuſi taga

ajab, siis tuleb ometi tähele panna, et mitte kõik yogid Yoga õpetuse tegelasteks ei ole, ning teiselt poolt jälle mitte ainult yogid selles õpetuses tegewad ei ole. Mõte, et isiklist waimu lausumise abil maailmawaimuga wõib ühendada ja seda ühendust mehaniliste abinõudega toetada, on Indias nii üleüldine, et teiste ususeltside liikmed ja erainimesed juba wanast ajast saati Yoga sistemi aparatisi on tunnud. Ka ütlewad teised „pühad“, et neil needsamad üleloomulised wäed olemas on, mis yogid enestel ütlewad olewat.

Sadhud elawad alalist rändawat kerjajaelu. Nad on oma kalendrisse kõik pühad ja pidud üles märkinud, nii et nad oma laialistel rändamistel igal aastal õigel ajal sinna jõuawad, kus midagi usulist talitust käimas on.

Kõige armsam wärw India munkadel on pruunikas-kollane, kui nad ülepea riieteid midagi hooliwad. On ka ususelts olemas, mille liikmeid puuduliste riiete pärast digambara (taewaga kaetud) nimetatakse. Enamaste põlgawad India pühad kõiki ehteid ja katawad endid wiletsate räbalatega. Nahka määriwad nemad — olgu see kaitseks päikese kiirte wastu, sõõdikute tõrjumiseks wõi kurjawaimude ärahoidmiseks — harilikult üleni tuhapulbriga, mida mõned asketid suure hoolega walmistawad ja läbi siidiriide sõeluwad, kuni see nii peenikene on kui kõige peenem toaletipulber.

Nendel pühadel on, nagu kõigil brahmanidel, nõndanimetatud tilaka, usumärk, otsa ees kuni ninani, walge wõi wärwiline, mille kõrwal mõningad weel märkisi rinna ja käewarte peal kannawad. Sadhu kannab oma otsaees „triphala“ märki, s. o. kolme joont, mis kulmude wahekohalt ülespoole lähewad, ja nimelt keskmine punane ja äärmised walged: ramatide sektimärk. Punane joon tõmmatakse „roli“ wärwiga, mis kurkumist ja liimist on tehtud, walged jälle „gopichandana'ga“, lubjase sawiga, mida üheist Dwarka järwest wõetakse, kuhu Krsna jutu järele õrnad „gopid“ ehk naiskarjased meelt ära heites sisse hüppasiwad, kui nad oma armukese, jumaliku Krishna, surmasõnumit kuulsiwad. Kolm liini tähendawad India jumala kolmesugust olemist, keskmine nimelt Vishnut.

Kui triphala sees sadhu otsa ees punase joone asemel puu-

ſõega, Narayanale wiidud ohwri alt, muſt joon on tõmmatud, ſiis on ſee iſik madhavacharide liigiſt.

Tripundra märk, kolm põikjoont otſa ees, mis püha tuhaga (vibhuti) on maalitud, tähendab Samkara poolehoidjat ſhivalaste liigiſt.

Kaulalaſed tunnistawad oma usku ſellega, et nad õli ſees leotatud punaſe mullaga oma otſaeſiſt wärwiwad.

Dakſhinacharitel on otſaees üleüldiſelt tuntud urdhvapundra, põigiti kriips, mille materjaliks wõi ſees leotatud ſandlipuu ſüſi on.

India ſektide märkiſi on Fra Paolino oma reiſiraamatus a. 1798 pikemalt kirjeldanud:

India uſu ja kommete hulka käib, et iſikud endile rinna peale ja otſa ette hieroglifiliſi märkiſi teewad, millega nad jumalat austawad ja oma uſuſektiſi tunda annawad. Kes nende märkide ſalatähenduſt tunneb, wõib India paganat nähes kohe ütelda, miſuguſe uſuſeltſi liige ſee on. Nimetame ſiin neid märkiſi lähemalt.

I. Triſhula, kolmnurk, mida Shiva, Rudra ehk Mahadeva käes hoiab, ja mis märgiks on, et tema taewa, maa ja põrgu üle walitſeb. Sellepäraſt nimetawad indialaſed teda Schuli, kolmnurga-kandja. Ka antakſe temale Tripurandaya nimi, ſ. o. niiſugune jumal, mis kolmeſt ilmaſt läbi tungib ja neid walitſeb. Kolme ilma märgiks on kolm mäge, tripura nimetatud.

II. See märk on Schula ja kujutawat ſamuti kolmnurka. Shivalaſed maaliwad ſeda, nagu ka eelmiſt, walge mullaga otſaette ja rinna peale. Mõned nimetawad ſeda ka Tirunama, ſ. o. jumala kõige püham nimi.

III. Ciakſchu ehk Trkanna, Shiva püha ſilm. Sellel jumalal on kolm ſilma, ja kolmas, millega ta kõik näeb, ſeiſab keſk otſaeſiſt. Sellepäraſt nimetatakſe teda ka Trilocena, kolme ſilmaga jumalaks. Shivalaſed maaliwad enestele ſelle ſilma otſaette.

IV. Aghni ehk Ti, tuluke, mida ſhivalaſed Shiva ehk päikeſe kujuna austawad. Nad kannawad ſeda märki otſaees ja rinna peal. Piramidi ſarnaſed India templid tähendawad, et need päikeſele ehk tulele on pühendatud.

V. Tirumanna, püha maa. See märk tehtakſe kollaſe,

walge ja punaſe mullaga otſaette ja rinna peale ja kantakſe Jagarnatis Gangeſe ääres, Caveris Gangipurami ääres ja mujal pühades paikades. Äärmiſed kriipſud on kas kollaſed või walged, keſkmine aga punane. See märk tähendab Meddhra, ſ. o. Bhavani lapſekoda, milleſt kõik, mis olemas, on ſünnitatud. Shivalaſtel ja viſhnulaſtel on ſeda märki ſagedaſte näha.

VI. Tripundara, ſ. o. kolme triibu ehe. Need maalitakſe ſandlipuu ja tuhaga ja tähendawad Bhavani (looduſejumalannat) ühes kolme pojaga, Brahma, Viſhnu ja Shiva'ga, maa, wee ja tulega. Mõned arwawad, et ſee märk ükſinda Viſhnut tähendab, kudas ta loomiſe ajal wee peal ujus.

VII. Tripundara ühes Puttu'ga. Sellel on ſeeſama tähendus mis eelmiſelgi, ja ta tehtakſe tuhaga. Mõlemad märgid on indialaſte ſeas wäga hariliſed.

VIII. Shiva Lingam ehk Phallus: päikeſe ſünnituſejõu märk. Mõned kannawad ſeda kaelas, teiſed maaliwad käe peale wõi otſaette.

IX. Padiciandra, poolkuu, mis kollaſe wärwiga otſaette tehtakſe. See on ſhivalaſte märk, kes peale päikeſe ka kuud kummardawad ning tähendab Iſhani ja Parvadi, mägede walitſejannat, mäenaiſt, ſ. o. kuud.

X. Padiciandra ühes Puttu'ga, millel ſeeſama tähendus on.

XI. Pattavardhana, ſ. o. kaswamine, koſumine. See märk on preeſtriſeiſuſe ehteks, ja wärwitakſe kollaſe wärwiga. See pidawat neljanurgeliſt hauda tähendama, mille ſees Homa ehk Yoga ära põletatakſe.

XII. Vidavardhana, õnnistus, majaõnn; märk, mis lehmaſitaga, küllaſeainega, tehtakſe. Viſhnulaſed, kes wett ja maad kummardawad, tarwitawad peaasjalikult ſeda märki.

XIII. Gobura, torn. Jällegi märk, mis kollaſe wärwiga maalitakſe. See on Iſhile ehk Lakſhmile pühendatud, ja käib peaasjalikult loomakarjade koſumiſe kohta. Sellekohane jumalanna kannab niiſuguſt torni pea peal.

XIV. Villa, wibu. See on Shrirama'le, ſ. o. noorele Bacchuſele (päikeſemärgile) pühendatud, kes ſellega öökuninga koleduste ja hiiglaſte ninamehe, nimega Ravana, ära wõitis.

Tema olnud wana jutu järele Ceiloni kuningas, on aga õieti indialaste Pluto.

XV. Tamara ila ehk Padma ila, lillekarikas ühes Nymphäa lehega. Seda maalitakse kollase wärwiga, mida indialased iseäranis armastawad, ja tähendab wett, millest päikese abil kõik on sündinud ja praegu seisab.

XVI. Munghi ila, üksik Nymphäa leht, mis ümberpöördult wee all seisab. See on niisamuti wishnulaste märk ja tähendab sedasama, mis eelminegi.

XVII. Tamaramotta, Nymphäa sibul; maalitakse kollase wärwiga ja tähendab sedasama.

XVIII. Puttu, s. o. wärwimärk. See on kas punane, wõi walge, wõi must. Keskel on toores riisi iwa, mis Lakshmi'le, põlluwiljade jumalannale, on pühendatud.

XIX. Ciacra, Wishnu ratas, mida ta ikka ringi keerutab ja millega ta maailma walitseb. Wishnulased ütlewad sellel palju imetegewaid jõudusi ja omadusi olewat. Wanadel India kuningatel oli see ratas walitsusekepi asemel, ja seda nimetati sellepärast ciacravartti, s. o. inimesed, kes ratast walitsewad. Tiibetlased on seda wana kommet tänapäewani alles hoidnud ja kannawad oma rongikäikudel ja awalikkudel pidudel ratast kaasas. See märk tunnistab iseäranis wishnulasi. Mõned arwawad seda päikesemärgiks, ja see wõib ka õige olla, sest et indialased päikest kui maailma walitsejat austawad.

Juukseid kannawad sadhud kas palmitatult wõi kokku keeratult otsaesise kohal, wõi nad lasewad käharad patsid lahtiselt rippuda; neid, kes juukseid hoolega kokku pandult pea peal kannawad, nimetatakse ululahkude peale waatamata jhuttadaree'd; neid, kelle juuksed korratumalt ümber näo lehwiwad, bhoureeahd. Wiimast wiisi armastab suur hulk munkasi, kes sellega enestele koledat wäljanägemist tahawad soetada.

Suurem jagu sadhusi kannab kuulikestenööri ümber kaela, wõi neil on ka „roosikrantsid“ käes. Materjali järele, millest palwenöör on tehtud, wõib kergeste Wishnu ja Shiwa austajatele wahet teha, kellest esimesed püha basiliapuu kuulikesi (Ocymum sanctum), teised rudraksapuu (Elaeocarpus ganitrus) tooreid marjasi armastawad. Kes kaks rida basiliapuu kuulikesi kan-

nawad, need on Swami Narayani ülulahu liikmed, kes Krsna-Viſhnut ja tema armukeſt Radhat kummardawad.

Rooſikrantſi ehk India nimega japamala kohta on weel ütelda, et Shiva austajatel ſelles 32 wõi 64 rudrakſa marja on, viſhnulastel aga 108 baſiliapuu kuuli.

Siia juurde tulewad weel Phalli märgid, mis willaſe lõngaga kaelas wõi käte küljes ripuwad. Nende aſemel on waheſt wäikeſed kellukeſed, ſuured kõrwarõngad, käewõrud rauaſt, waſeſt ja walgeſt waſeſt. Kiwihelmeid peetakſe kaelas, juukſeid ilustatakſe „kuldkärbestega“ (metalli litritega); mõni on konnakarbi oma küünarnuka otſa pannud, mõned teiſed kannawad imelikkuſi wiguriſi ehk dewiſiſi, mis käte külge on maalitud wõi põletatud.

Et asketid endid ſelle maailma lõbude tarwitamiſeſt lahti on ütelnud, ſiis omandawad nad ka ainult kõige hädaliſemaid tarbeasju. Rändajate kerjustena ſaawad nad oma ülespidamiſt halastajate inimeste käeſt; ja et mõned nendeſt wäga pikkadel teedel rändawad, ſiis on nad tarwiliſeks arwanud annete kausſi ja weekruuſi kaaſas kandma hakata. Need riistad on ſagedaste kokospähkla kooreſt wõi pikaſt kõrwitſaſt tehtud, käepäraliſeks lõigatud ja kaaned peale pandud. Leidub ka waſeſt tehtud riistu, mida kurgi koore ſarnaſeks katſutakſe kujutada.

Wiimaks on asketi tarbeasjade hulgas tugewateſt keppideſt tehtud lõua- ja käetugeſid, nõndanimetatud bairagunid, millega asket oma mõneſuguſeid kehaſeiskuſi hõlbutab. Paljudel on ka wäga ſuured tuletangid kaaſas, mida nad arwatawaste kaitſeks metſaliste wastu tarwitawad, kellega nad rändamiſel tihti kokku juhtuwad.

Wäga tähtſat oſa nende rändajate elus etendawad uimastuſeained, tähtſamat, kui eemalolijad arwata wõiwad. Charaſeſuitſetajatel on hariliſelt mitu chillumi (piipu) kaaſas ja bhangijoojad ei pea kiwiſt uhmrit ja ſuurt puuſt uhmrinuia ſugugi raskeks ühes taluda.

Erich v. Schönberg jutuſtab oma reiſukirjades, et ta Baramullas üht Sikhi fakiri waatamas käinud, kes mäekoopas elanud ja ümberkaudſe rahwa ees ſuures lugupidamiſes ſeisnud.

ſakir olnud mõiſtliku wäljanägemiſega ja ajanud tarka juttu. Tema näidanud Schönbergile oma tugewuſt ka bhangiſuitſetamiſes ja opiumiſöömiſes. Schönbergi nähes ſöönud ta poole datli ſuuruſe opiumi tüki ära ja lubanud kaks korda ſuurematki ſüüa, kui wõõras ſelle temale kingiks. Tähenduſe peale, et ſee kahjulik on, wastanud fakir, et niiſugune aſi tema ameti hulka käib ja tema eneſe haige tunneb olewat, kui opiumi ei ſaa.

II.

Kuulſad asketid.

Asketide ehk eneſepiinajate tegewuſt leitakſe kõigiſt uſuſiſtemideſt, millega hariliſelt ennaſt alandatakſe, et ſiis Jumal heldem oleks. India uſuteadlaſed ja mõttetargad peawad eneſepiinamiſt kirgede ſurumiſe abinõuks, millega paremale Brahma tundmiſele, Samſara ſünnituſeringi lunastuſe aruſaamiſele, nirwana'le ehk Brahmaga ühenduſele jõutakſe. Niiſuguſe mõttewiiſi tekkimiſeks oli India aastaſadade jooksul wäga kohane: ſuur hulk rahwaſt oli ilma kehaliſe tööta ainult uſuliſi mõtteid mõlgutamas. Peale kaſtiſiſtemi on Indias wäga wana ka inimeſe elu jagamine nelja järku ehk asrama'ſe, milleſt eſimeſel järgul noor brahman teaduſeid õpib, teiſel järgul maja peab ja peret kaswatab, kolmandamal ehk wanaprastha järgul naiſega ſeltſis wõi üksinda metſa läheb, kus ta ainult puuwiljadeſt ja tooreteſt aineteſt elab ja kõike põlgab, mis inimeſe käeſt on läbi käinud. Neljas ja wiimane järk on ſandielu: kõigi maapealſete rõõmude põlgamine.

Aga mitte üksinda eluſt wäſinud wagad mehed ei ole asketideks heitnud, ſeda on ka sõjapealikud teinud, nagu Rama ja Arjuna, ja iſegi taewa jumalad ei häbene eneſepiinamiſt ette wõtta, kui nad mõnda ſoowi tahawad täita, mis teiſiti korda ei lähe. „Mäewürsti tütar“ Parwati istus nelja tule wahel ja wahtis päikeſe ſiſse, et päikene ſiis teda armſaks pidama hakkaks.

India luuletuste tundjad teawad, kudas jumalad ja pooljumalad eneſepiinamiſeſt lugu peawad. Mahabharatas jutustatakſe, kudas eneſepiinamiſega laste puudumiſe wiga ära wõi-

detakſe; ſellesſamas loos jutustatakſe kolmeſt Daitya wennaſt, kes raskeid eneſepiinamiſi harjutawad, kindlas teadmiſes, et nad ſellega kolm ilmat ära wõidawad. Nad kandſiwad roguskiſt riideid, palmiſiwad juukſeid, määriſiwad keha pealaeſt jalatallani mullaga ja kannataſiwad ükſi olles nälga ja janu. Nad ſeiſiwad aastate kaupa kikiwarbil, käed ülesſe tõstetud ja ſilmad pärani. Aga ſellega weel mitte rahul lõikaſiwad nad ägeduſes eneſe liha küljeſt tükkiſi ja wiskaſiwad tulesſe. Vindhya mägi, mille peal nad neid eneſepiinamiſi toime paniwad, läks nende piinadeſt palawaks, ja jumalad, kes ſeda kõik nägiwad ja ſelle wõimalikkude tagajärgede ees wäriſeſiwad, katſuſiwad kõige jõuga asketiſi nende tõotuſeſt ära ahwatleda. Nad pakkuſiwad neile kõige kallimat wara ja kõige iluſamaid neiuſi, aga kõik asjata. Siis katſuſiwad taewaliſed ſilmamoonutamiſega asketiſi uskuma panna, et nende õdeſi, emaſi ja naiſi ning muid ſugulaſi, kellelt ehteasjad ära rööwitud ja riided lõhki rebitud, kuriwaim, oda käes, taga ajab ja ära tappa tahab, kuna õnnetumad naisterahwad asketiſi appi hüüawad; ja tõeste oli naiste appihüüdmiſt kuulda. Aga ſeegi ſündmus ei muutnud eneſepiinajate kindlat meelt, nii et lõpuks Brahma iſe ſunnitud oli neile ſuurt meelewalda ja eesõiguſi andma, peale muu ka, et nad ainult üksteiſe käe läbi ſurra wõiſiwad. Kui need wõitjad asketid koju tuliwad, ſiis paniwad nad kallid riided ſelga, ehtiſiwad endid kalliſte asjadega, laſiwad kuu iga ööſe oma linna kohal üles tõusta ja elaſiwad rõõmus ja õnnes aastaſt aastaſe.

Wagad mehed tarwitaſiwad oma wäge ſagedaſte eneſe au tõſtmiſeks inimeſte ja loomade wastu, ehk ſee meie, europlaſte, peale küll üsna head mõju ei awalda. Näituſeks loeme „Sukaſaptatis,“ et asket oma pilguga kotka tuhaks põletas, ſeſt et lind oma wäljaheidet püha mehe peale oli pillanud. Selle waga mehe nimi oli Durwaſas. „Sakuntalas“ on mitmes kohas lugeda, kudas wagad mehed mitmeſuguſte põhjuſte päraſt wihaſeks lähewad ja ſüüdlaſi ära neawad.

Et oma eſiwanematele kätte maksta, piinas ennaſt püha Urwa hirmſaſte, millega ta kõik loomad tahtis maa pealt ära

häwitada. Tema wihatuluke oli nii palaw, et seda ainult mere lainetega wõis ära kustutada!

Benarese printsess Amba kannatas aastate haupa hirmsaid piinasi, et Bhismat ära häwitada. Mahadeva jumal ütles temale armulikult, et ta järgmises elus tore sõjamees peab olema, kes wihatud Bhisma ära hukkab. Selle peale laskis neiu metsast puid tuua, tegi Jumna kaldal suure tuleriida ja tormas leekidesse, hüüdes: „Mina teen seda Bhisma ärahäwitamiseks!“

Teises India suures luuletuses „Ramayanas“ on samuti küllalt näitusi üleloomulisest jõust ja eesõigustest, mis enesepiinamisega on wõidetud. Nii oli rakšasade kümnepealine peremees Ravana pika waewalise kannatusega Brahma käest kingituse wälja nõudnud, et keegi jumal ega pooljumal tema elu ei suutnud wõtta. Kümne peaga Rakšasa jäi sellega kõige maailma hirmutiseks. Aga et ta oli unustanud enesele inimeste wastu ka kaitset wälja nõuda, siis tuli Wishnu maailmasse Rama näol ja tappis selle koleda kurjawaimude kuninga ära.

Teine kuriwaim, nimega Wiradha, oli enesepiinamisega eesõiguse omandanud, et ükski sõjariist tema peale ei hakanud. Selle wõitis Rama rusikawõitluses ära ja wiskas ta sügawuse koopasse.

Siwapuranas leiame jutustuse kurjawaimu Taraka üle, kes üksteistkümmend enesepiinamist toime pani, millest igaüks sada aastat kestis. Selle üle kohkusiwad Indra ja muud wäikesed jumalad ära ja palusiwad Brahmat, et see asketi hirmsaid piinasi takistaks. Kõrgem jumal wastas aga, et tema seda keelata ei wõi, küll aga selle eest tasu peab andma. Waigistuseks ütles Brahma ometi, et ta plaani on teinud, kudas kurjawaimu püüdeid lõpulisest wõib nurja ajada. Mis Taraka püüdis, ei olnud wähem, kui et ta kõige tugewamaks pidi tõusma, kuna keegi teda ära tappa ei pidanud wõima, maha arwatud Shiwa poeg. Oma eesmärgile jõudes läks Taraka wäga uhkeks ja hakkas alamaid jumalaid rõhuma, sest ta uskus wäga kindlaste, et Shiwal poega ei saa olla. Aga ta ekšis, nagu luuletaja Kalidasa oma „Kumarasambhawa“ sees ilusaste kirjeldab.

Wishnupuranas jutustatakse kuningas Uttanapada lugu. Kuningal oli kaks naist ja kummalgi poeg. Ühel päewal, kui

kuningas aujärje peal istus ja armsama abikaasa poega põlwe peal kiigutas, tahtis teine poeg, 5-aastane Dhruva, sellesama õnne osaliseks saada. Kalli naise Suruci poeg pilkas aga wenda ülewalt ja ütles, et aujärg tema jagu peab olema. Häbistatult läks wäikene Dhruva oma ema tubadesse ja kurtis seal oma häda. Ema trööstis teda ja käskis kannatada, aga wäikene mees ei olnud sellega nõus, waid ütles: „Ema, need sõnad, mis sa mulle trööstiks ütled, ei leia minu südames ruumi, mis selle teotusega murtud on. Mina tahan nii kõrget seisukorda saada, et mind kõik maailm peab austama, ja sinagi pead minu au nägema. Wõtku minu wend see aujärg enesele, mida isa on temale lubanud, aga mina pean oma tegewuse abil niisuguse au saama, mida isalgi ei ole olnud.“ Dhruva, kes, nagu üteldud, alles 5-aastane oli, lahkus linnast ja läks padrikusse, kus ta ühe püha mehe nägi musta antilope naha peal istuwat. Ta jutustas wagale mehele, miks ta on linnast ära tulnud ja mis ta tahab saada, ja küsis wagalt mehelt nõu. Waga mees kuulas sõbralikult ja andis lapsele nõu Wishnu teenijaks hakata. Ta ütles: „Prints, sa oled wäärt, et sa kuuled, kudas Wishnu austajad ennast tema teenistusele pühendawad. Waimu peab esmalt nii kaugele wiima, et ta kõigist wälisteist mõjudest lahkub, ja siis peab teda kindlaste selle peale juhtima, milles maailm seisab. Kes nõnda oma waimu ühe asja peale juhib, et ta sellega üsna täidetud ja tema waim kindla kontrolli all on, see peab muutmatalt seda palwet pomisema: „Om, au olgu Wasudewale, kelle olemine jumalik tarkus ja kelle kuju ärauurimata, wõi nagu Brahma, Wishnu ja Shiwa on awaldatud.“ — Et oma suurt ettewõtet korda saata, läks wäikene prints ühele pühale paigale Jumna äärde tagasi ja täitis hoolega neid õpetusi, mis ta püha mehe käest oli kuulnud, selle rõõmustawa tagajärjega, et Wishnu ennast tema waimule awaldas. Kui see sündis, siis ei jaksanud maailm wäikest asketi kanda. Taewalised kohkusiwad ära ja katsusiwad kõiksuguste kunstidega tema wajumist ära hoida, aga nende püüded ei mõjunud midagi. Selle nurjamineku üle kohkunud jumalad pöörasiwad Wishnu poole ja ütlesiwad temale: „Jumalate jumal, maailma walitseja, lõpmata waim, meie oleme õnnetumad Dhruva kan-

natamiste päraſt ja ſinu juurde tulnud armu paluma. Nagu kuu oma käigul iga ööga kaswab, nõnda läheneb ſee noor inimene oma kannatamistega üleloomuliſele wõimule. Kohkudes Uttanapada poja asketliste harjutuste üle otſime ſinult abi. Laſe tema wajumiſe kuumus ära jahtuda. Meie ei tea mitte, misſuguſe ſihi poole ta püüab, Indra aujärge, päikeſe ja kuu ringi üle walitſemiſt, wõimuſt riikide üle wõi maa-aluste ſügawuste üle. Halasta meie peale, herra; ſaada mure meie rinnuſt kõrwale ja takista Uttanapada poega oma kannatuſi edaſi ajamaſt.“

Et jumalate hirmu lõpetada ja üleüldſuſe kalu päraſt tuli Viſhnu wiimaks iſiklikult maa peale ja täitis lapſeliku asketi ſoowi ſellega, et ta tema kõrge paiga peale jäädawaks ſeadis, kõrgemale kui kõik muu, ſee on, ta ſeadis Dhruwa taewaſſe „Põhjanaelaks.“

Iſeäralikuks jääb ſelle juures, et Brahma igaweste muutmata ſeaduste järele iga kord ſunnitud on ſeda ſoowi täitma, mille päraſt asket ennaſt piina alla annab. Aga Brahma iſegi on ühe fakiri näol tuhandeid aastaid Gandhamadana mäel kanget piina kannatanud, enne kui ta ülemwalitſuſe kõigi hingeliſte üle kätte ſai.

Indialaste uſk õpetab, et piinarohke eluga hea- ning kurjategemiſe-jõu wõib omandada; indialaſi on ſee lootus ikka taga kihutanud ennaſt maailmaſt lahti ütlema ja oma „liha risti lööma.“ Indias on alati eneſepiinamiſe mõju üleloomulistes asjades uſutud ja nõiduſejõu omandamiſes wõisteldud. Näituſeks olgu wõiſtlus kuninga Wiſwamitra ja püha Wasistha wahel. Kuningas oli jahi peal Wasistha juurde ſiſe läinud, kes metſas ükſinda aſus. Ükſiaſunik tegi kuningale kuningliku pidu ja andis kallid kingituſi. Seda wõis ta oma ſoowitäitja lehma abil. Kuningas läks lehma päraſt Wasistha peale kadedaks ja tahtis imeloomа ära osta. Ta pakkus kordkorralt kõrgemat hinda ja lubas lõpuks ſada miljoni hariliſt lehma anda, aga ükſiaſunik ei wõtnud pakkumiſt wastu. Selle üle wihane, tahtis kuningas wägiwallaga kalliſt lehma ära wõtta. Aga ta ekſis ka ſellega. Lehm ei liigutanud paigaſtki, ja kui teenrid teda lüüa tahtſiwad, ſigis lehma wäljaheiteſt ſuur hulk sõjamehi, kelle wastu ku-

ninga ſõjamehed panna ei ſuutnud. Lahingis, mis ſiis ſündis, tungiſiwad kuninga ſada poega Vasistha kallale, aga ſelle hingeõhk põletas nad kõik tuhaks. Püha mehe läbi alandatud, katſus kuningas wiimaſt abinõu, mis tale weel üle jäi, ta hakkas eneſepiinamiſega üleloomuliſt jõudu nõutama, et Vasisthale kätte ſaaks maksta. Ta lahkus oma riigiſt ja läks Himalaya mägedesſe, kus ta ennaſt kangeste piinas. Tagajärjeks oli, et ſuur jumal Mahadeva temale ilmus, temale taewalikud sõjariistad kinkis ja nende tarwitamiſt õpetas. Uute sõjariistade peale lootes tormas Visvamitra uhkelt ja kättemakſuhimuliſelt oma wastaſe kallale. Ta põletas ükſiaſuniku hoone tuhaks ja ajas ta kaaslaſed laiali. Aga brahmalaſt ennaſt ei ſuutnud ta ka jumalikkudegi sõjariistadega ära wõita. Kahewõitluſes jäi püha mees wõitjaks ja ta oleks Visvamitra ära hukanud, kui mitte munid ei oleks tungiwalt palunud, et ta oma wastaſe elusſe peab jätma. Nüüd nägi Visvamitra, et alles waimulikus ſeiſuſes wõib kõige ſuuremat wõimu omandada, ja hakkas jälle kindlaſt eneſepiinamiſe-allikaſt jõudu nõutama. Tuhandeaastaſe asketieluga ſai ta taewas kuninglikkude tarkade ſeas aſeme, aga ta ei olnud ſelle wõiduga weel rahul; ta jatkas eneſepiinamiſt, millel mõneſuguſed wahejuhtumiſed ette tuliwad. Üks juhtumine oli, et keegi Triſanku, keda preeſtrid eneſe hulgaſt wälja heitſiwad, taewasſe wõeti ja ſee Visvamitra abi palus. Triſanku taewasſetulek oli paha aſi, ſeſt taewaliſed paniwad tema tuleku wastu, kuni Visvamitra uuſi taewatähti tegi ja oma wihas uue Indra lubas teha. Kui Visvamitra juba uuſi jumalaid hakkas elusſe kutſuma, ſiis andſiwad taewaliſed temale järele ja wõtſiwad Triſanku wastu. Päraſt ſeda taewa sõda piinas kuninglik asket ennaſt weel tuhat aastat, mille järel Brahma tale kuulutas, et ta Rſi ſeiſuſesſe on tõstetud. Selle palgaga mitte ſugugi rahul, piinas kuningas ennaſt edaſi, langes aga lühikeſe aja päraſt taewaliku näkineiu Menaka wõrku, kellę taewa aſunikud nimelt Visvamitra eneſepiinamiste takistuſeks oliwad maa peale ſaatnud. Kui kuningas asjaſt aru ſai ja näki minema ſaatis, tegi ta uue tuhandeaastaliſe asketikurſuſe läbi, mille lõpul Brahma ta „ſuure riſhi“ ſeiſuſesſe tõstis. Ta kuulis nüüd ka kõigekõrgema olewuſe käeſt, et

ta weelgi „bramarſhi“ ſeiſuſeſe ei kõlba. Selle järel hakkas kuningas aaſtaſadandeid kõige hirmſamaid piinaſi kannatama; ta oli wait ja pidas hinge hinni. — Kui ta ikka oma hinge kinni pidas, hakkas kolme maailma imekspanemiſeks tema pea ſuitſema. Jumalad, pühad ja muud läkſiwad Brahma juture ja ütleſiwad: „Suur püha Viſwamitra on küll ennaſt mitmet pidi petta laſknud, aga ta tõuſeb pühaduſes ikka kõrgemale. Kui tema ſoowi ei täideta, ſiis hukkab ta eneſepiinamiſega kolm maailmat ära. Kõik maakohad on ſegaſed, walgus ei paiſta enam; mered on mäſſamas ja mäed pudenewad, maa wäriſeb ja tuul puhub hookaupa. Meie ei wõi mitte wastutada, et inimeſed jumalat ära ei ſalga. Enne kui ſuur püha mees oma wihas häwituſetööſi ette wõtab, katſu teda waigiſtada.“ — Siis läkſiwad kõik jumalad Brahma juhatuſel wägewa asketi juurde, nimetaſiwad teda „brahmarſhi“ ja õnniſtaſiwad teda. Sõjameeste ſeiſuſeſt kuningas oli nõnda mitmetuhande-aaſtaſe eneſepiinamiſega kõige kõrgemaſe waimulikuſe ſeiſuſeſte tõusnud. Tema lootus aga, Wasiſthale kätte maksta, mis õieti tema ihu- ja hingepiinade eesmärgiks oli olnud, ei läinud haruldaſel kombel mitte täide. Jumalate ſobituſel leppis ta oma waenlaſega ära.

Need ja ſarnaſed on wäga wanad jumalatejutud, ning arwata wõiks, et noorem rahwapõlw neiſt enam lugu ei peaks. Et aga lugu nõnda ei ole, näitab peale muu imelugu Baba Nanaki eluſt. Baba Nanak, uut laadi ſikhide uſu põhjendaja, elas 1469—1539. Kui Baba Nanak ükskord oma tarkuſe otſimiſe rändamiſel puhkas, ſaatis ta oma teenri tulepuid korjama. Seal ligidal aſuſiwad aga mõned yogid, keda ſiddhadeks nimetatakſe. Kui teener Mardanah natuke puid oli korjanud, tuli üks ſiddha, ja wõttis need upſakalt ära. Teener läks aga oma iſanda juurde ja jutuſtas, mis temale oli juhtunud. Ilma wihata wõttis Nanak oma kuue woltide wahelt rao wälja, ja Mardanah tegi nendeſt tuld. Häbiſtatud ja wihaſed ſiddhad tõſtſiwad kange tuule, mis Nanaki tule pidi ära kuſtutama; kuid tuul ſaatis ainult ſeda korda, et nende eneſte tuli ära kuſtus ja puud lendu läkſiwad. Oma üleloomulikuſt tegewuſeſt hoolimata pidiwad ſiddhad iſe minema tulepuid korjama. Aga

Baba Nanak ütles tulewaimule, et see ei pidanud siddhasi aitama, ja nii oliwad need sunnitud Baba Nanakit paluma, et ta nende haod põlema süütaks. Nanak lubas seda palwet ükskinda sellel tingimisel täita, et nende peamees Goraknath ühe oma kõrwarõnga ja ühe puukinga enese allaheitmise märgiks temale saadaks. Siddhad heitsiwad alla, nõudsiwad aga wastutingimisena, et Nanak neile piima annaks. Selle tingimisega oli Nanak nõus ja muutis lähedase kaewu wee piimaks, mis ise kaewust wälja jooksma hakkas.

Nanaki järgmiseks imeteoks sellega ühenduses oli, et ta Gangeselt wett nõutas, selt et siddhad teda palusiwad eneste hommikuseks pesemiseks jõewett muretseda. Mardanah saadeti labidaga wälja, et ta kaugelt jõe juurest pidi kriipsu tõmbama, tingimisega, et ta tagasi ei tohi waadata. Nii kudas labidas kriipsu tõmbas, nõnda käis weewoog järel; aga selles paigas, kus Nanak oli istunud, waatas teener uudishimulikult tagasi ja kohe lõppes weewoolus ära. Siddhad ütlesiwad kelkides: „Nüüd wiime meie ise wett edasi," aga nende waew oli asjata.

Pahased Nanaki ülewõimu pärast, hakkasiwad siddhad oma imeteguši tegema, mis peaasjalikult õhus lendamised oliwad. Üks upsakas mees ratsutas tuleleekidega, teine lendas müüritükiga. Kui Baba Nanak nende wägitükkisi ei imestanud, nõudsiwad nad, et see omalt poolt weel midagi wägewamat teeks. Baba Nanak ei lubanud muud teha, kui neid igalt poolt ülesse otsida, kuhu nad iganes peitu poeksiwad. Siddhad wõtsiwad peidumängu proowi wastu, ja üks nendest peitis ennast taewasse, teine Himalaya mägedesse, kolmas sügawuse koobastesse. Aga Nanak tõmbas nad tuttipidi warsti üksteise järel peidupaikadest wälja. Nüüd läks Nanak ennast ära peitma. Tema lahutas oma keha neljaks algolluseks: tuleks, weeks, maaks ja õhuks ära, kuna ta waim jumalaga ühendatud oli. Siddhad ei leidnud muidugi tarka meest nüüd ülesse. Aga ta oli enne peituminekut õpetanud, kudas teda tagasi kutsuda saadakse: nimelt pidi sinna puu alla, kus Nanak harilikelt istus, wäikene armuand pandama ja jumalat palutama, et ta Nanaki tagasi saadaks. Täieste ärawõidetult tegiwad siddhad seda ja Baba Nanak tuli armulikult tagasi.

Peale Adigranthi ehk sikhide püha raamatu on Nanaki õpetusteſt teisteski raamatutes kõnet. Nanak õpetas, et ei ole indulasi ega muhamedlasi, mispäraſt teda nõdrameelſeks arwati. Kazi ſoowi peale kutſus Nawab Daulat Khan ta eneſe juurde ja ſoowis tema õpetuſt kuulda. See oli lõunaaeg, ja khan kutſus Nanaki eneſega moſheeſſe. Kazi hakkas palwetama; aga Nanak ei kuulanud pühalikult, waid hakkas naerma. Päraſt palwet kaebas kazi khanile Nanaki peale. Kui khan aru päris, wastas Nanak: tema naernud ſelle päraſt, et kazi palwe tühine on. Küſimiſe peale, kuſt ta ſeda teab, ſeletas ta edaſi: Kazi õues on kaew lahti, ja ſeal on noor ſälg jooksmas, kuna kazi palwe ajal aina mõtelnud, et ſälg wõiks kaewu kukkuda. Selle peale langes kazi Nanaki jalgade ette ja tunnistas tema jutu tõeks. Selle juhtumiſe tagajärjel kaswas Nanaki au märkſa ſuureks ja khan pakkus oma terwet waranduſt temale. — Dillis on Nanak ühe ſurnud elewandi elusſe äratanud. Kui aga ſelleaegne moghul ehk kuningas Nanakit üles kutſus eneſe juuresolekul elewanti ära tapma ja ſiis elusſe äratama, lükkas püha mees kutſe tagaſi. — Oma kolmandama reiſu peal on Baba Nanak ilma kahjuta eneſe terwiſele akkpuu kihwtiſeid marju ja õiſi ſöönud. Neljandamal teekonnal läks Nanak Mekkasſe ja heitis ſeal kaaba äärde pikali, nii et ta jalad püha hoone külge puutuſiwad. Kazi Ruknuddin noomis teda niiſuguſe pühaduſteotamiſe päraſt. Nanak aga wastas temale: Keera minu jalad ſinnapoole, kus jumalakoda ei ole. Kazi keeras Nanaki jalad teiſale, aga ſinna läks ka kaaba, ja kuhu ta jalad iganes käänati, ſinna läks pühakoda ikka ühes. Selle imeteo eeſt ſuudles kazi tema jalgaſi ja kõneles palju uſuasjade üle. — Kui Nanak oma ſurma tundis lähenewat, ütleſiwad muhamedlaſed, kes tema ümber oliwad: „Meie matame ta maha!“ Indulaſed aga ütleſiwad: „Meie põletame ta surnukeha ära.“ Nanak aga käskis: „Pange lilleſi minu külgede äärde, paremale poole indulaſed, pahemale poole muhamedlaſed. Kui indulaste lilled hommikuni roheliſeks jääwad, ſiis peawad nemad minu ära põletama; kui aga muhamedlaste omad haljad on, ſiis peawad nemad minu maha matma.“ Siis pani ta oma õpilaſed waimulikkuſi lauluſi laulma. Kui laulud waiki-

ſiwad, tõmbas ta oma jalad kõwerasſe ja jäi magama. Kui ſiis riie, mille all Nanak puhkas, ära tõmmati, ei olnud ſeal all enam midagi muud, kui mõlemate erakondade lilled, mis kõik haljaks oliwad jäänud. Igaüks wõttis nüüd oma lilled ja kõik läkſiwad koju.

Tuntud India ajaloo-kirjutaja Jaina munk Hemacandra teati ka üleloomuliste jõududega ehitatud olewat. — Kui Kumarapala, Gujarati würſt, Jaina uſu poole hoidma hakkas, kutſuſiwad brahmanid Rajacarya Devabodhi ſinna. See oli ſuur yogi, kes jumalannat Bharatit teenis, nõiduſt oskas ja tulewikku ning minewikku tundis. Kui würſt kuulis, et Devabodhi oli Anhilvadi ligidale tulnud, wõttis ta teda ſuure auga wastu ja wiis ta oma loſſi. Enne lõunat peeti wastuwõtmiſe-pidu. Peale lõunat austas kuningas Santinatha kuju kõige õuekonna juuresolekul. Seal manitſes Devabodhi teda Jaina uſuſt lahkuda. Kui Kumarapala Jaina usku ſellepäraſt oli kiitnud, et nad ühtki hingeliſt ei tapa, ja Brahma usku Himſa päralt laitnud, laskis Devabodhi jumalad Brahma, Viſhnu ja Shiva ning ſeitſe Haulukya würsti Mularaja järeltulijat kohale ilmuda, kes kõik muidugi Veda usku kiitſiwad. Teiſel hommikul tegi aga Hemacandra weel wägewamaid teguſi. Esmalt laskis ta eneſel tooli alt ära tõmmata ja jäi õhu peale istuma, ime, mida yogid alati heameelega teewad; ſiis kutſus ta terwe Jaina jumalate hulga würsti ette, ühes würsti eſiwanematega, kes kõik Jaina usku kiitſiwad. Hemacandra on iſe ka Yoga õpetuſe raamatu kirjutanud.

Palju juttuſi, mis Hemacandra tegudeſt üles on kirjutatud, kirjeldawad tema üleloomuliſt jõudu, ettekuulutamiſe-andi, minewikutundmiſt, tema wägewuſt Jaina uſu wastaste ja brahmanide jumalate üle. Prabhavakacaritra ſees nimetatakſe Hemacandra ettekuulutuſt, mis täide läks. Kuningas Kalyanakataka oli oma ſalakuulajate abil kuulnud, et Kumarapala Jaina uſuliſeks oli läinud ja tal abiliſi ei olla, mispäraſt ta oma sõjawäega Gujarati ära wõitma läks. Suures mures läks Kumarapala Hemacandra juurde ja küſis, kas ta waenlaſe wastas kaotab. Hemacandra tröõstis aga teda ja ütles, et Jaina jumalannad Gujarati kaitſewad ning et waenlane ſeitsme päewa päraſt ära ſureb. Ja tõeste tõiwad Kumarapala ſalakuulajad

warsti sõnumi, et ettekuulutus täide oli läinud. Teise näituse oma prohwetiandest andis Hemacandra sellega, et ta kuningale tema endise elu juhtumised ära jutustas.

Hemacandra suutis ka kaugele näha. Ükskord istus Hemacandra kuninga ja Saiva asketi Devabodhiga koos ja seletas püha kirja. Korraga peatas Hemacandra ja hüüdis waljuste: „hädа!“ Devabodhi aga hõõrus käsi ja wastas: „Pole wiga!“ Siis peeti kirjaseletuse-tundi edasi. Kui tund lõppenud oli, küsis Kumarapala, mis juhtumine neil oli olnud. Seal wastas munk: „Kuningas,! ma nägin, et üks rott Dandraprabha templis Ceva-pattanas lambitahi ära näpsas ja sellega tulekahju sünnitas. Devabodhi kustutas selle aga käte hõõrumisega ära.“ Kumarapala saatis käskjalad Devapattanasse ja kuulis, et Hemacandra jutt õige oli.

Oma wäe abil tegi Hemacandra tempiehitaja Amrabhatta surmahaigusest terweks, ja Kumarapala enese tegi ta pidalitõbest puhtaks.

Kumarapala oli kord Jaina kuuendama käsu täitmiseks tõotanud, et ta wihmasel aastaajal oma pealinnast wälja ei lähe. Seda kuulis Garjana würst ja tahtis sõjawäega Gujarati ära wõtta. Kumarapala hädа oli suur. Kui ta oma tõotust tahtis pidada, siis ei wõinud ta wälja minna maad kaitsema, läks ta aga sõdima, siis pidi ta Jaina usule truudusetа olema. Selles kimbatuses pööras ta Hemacandra poole, kes kohe abi tõotas. Hemacandra istus kohe „lootusiste“ seisukorda ja wõttis sügawa mõlgutuse mõttesse. Natukese aja pärast lendas üks kandetool läbi õhu, ja seal peal magas keegi mees. See mees oli Garjana würst ise, kelle Hemacandra sinna oli lausunud. Würst lasti küll kohe wabaks, aga ta pidi tõotama Gujarati rahule jätta ja käsku wälja anda, et tema riigis kuus kuud aega ühtki elusat hinge ära ei tapeta,

Teine jutustus (Jinamandana sees) annab Hemacandrale weel suuremat wäge. Tema oli ükskord Devabodhiga selle üle waielnud, kumb kuuaeg käes on, kas täiskuu wõi noorkuu. Tema kinnitas, et on täiskuu, aga Devabodhi naeris selle üle, sest kõikide teadmise järele oli noorkuu. Hemacandra ei tahtnud aga nii hõlbsaste waielust kaotada, waid käskis õhtut

oodata, kus ülestõusew kuu ise näitab, kumb ta on. Kumarapala ühes oma aukandjatega ootas kärsitumalt õhtut ja saatis juba aegsaste ühe kaamelirattaniku idapoolsele mäele waatama, missugune kuu tõuseb. Ja tõeste tõusis täiskuu, paistis kõige öö ja läks alles hommikuks looja. Kuninga käskjalad, kes igale poole laiali sõitsiwad, tõendasiwad, et kuu kõiges riigis oli paistnud, sellega ei olnud see mitte paikline silmapettus, waid tõsine imetegu, mille Hemacandra oma teenistuses olewa jumala abil korda oli saatnud.

Kuninga enesegi wagadus sai kohalt palka, nagu Bühler kirjutab: Hemacandra teoste üleskirjutamisel saiwad palmilehed, sealne paber, otsa, ja lootust ei olnud, et nii pea wäljamaalt paberit saab. Kumarapala oli kurb, et targa mehe töö katki peab jääma. Ta läks rohuaeda, kus harilised palmipuud seisiwad, austas neid lõhnawate olluste ja lilledega, pani pärlite ja kalliskiwide helmed nende tüwide ümber ning palwetas, et need puud sritalapuudeks muutuksiwad, millel suured paberikskõlbawad lehed küljes on. Järgmisel hommikul teatas aednik, et kuninga soow täide on läinud. Sõnumi toojale anti kuninglik tasu, ning kirjutajad töötasiwad Hemacandra teoste kallal edasi.

III.

Yogide imeteod.

Kui mistikalik ühendus maailmawaimuga korda on läinud, on yogi oma elawas kehas kõigist olulistest kõidikutest wabastatud ja ta walitseb täielikult kõige maailma asjanduse üle. Ta wõib ennast kergemaks teha kui kõige kergemad ained, raskemaks kui kõige raskem asi maa peal; ta wõib iga ruumi täita, wõib surnud keha jälle elawaks teha sellega, et enese waimu sinna sisse saadab, ta wõib ennast nägemataks teha, kõik soowitawad asjad kätte saada, minewiku, olewiku ja tulewikuga ühtlaselt läbi käia, ja ühineb lõpuks Shiwaga, s. o. ta on maapealsest uuestesündimisest ära lunastatud. Üleinimlisi wägesi saadakse mõnesuguisel määral selle järel, kudas eelkäiwat tegewust on harjutatud.

Niisuguste pühade isikute ja prohwetite kõrwal, kes nä-

gemiſi näewad, katalepſiat ja hüsteriat kannatawad, misſuguſes ſeiſukorras jumal iſe nende juures käib ja kellel ikka ſuur austajate hulk on, — nende pühade kõrwal ſeiſawad niiſuguſed ſadhud, kellel indialaste uſk nõiduſliſe wäe arwab olewat, olgu ſee hea wõi kurja tegemiſeks määratud. „Kiriku“-walitſuſt, kes nõidaſi tule ja mõõgaga oleks ära hukata katſunud, ei ole Indias iialgi olnud, juſt ſelle wastu: kiriku mantel on nii lai olnud, et ka nõiad ſelle alla on mahtunud. Brahmanidel, keda muidu maailmas kõige oſawamateks waimulikudeks meesteks peetakſe, on neljas püha raamat, „Veda nõid“ — Atharwaweda — olemas, millega nad iſe ühtlaſi peanõidadeks on. Selle raamatu inglikeelſe tõlke eeskõnes ütleb Bloomfield: „Jſegi nõidus on üks oſa indulaste uſuſt; nõnda on Veda kõige pühamategi uſukommete hulka tunginud ja ennaſt nendega ſeganud; rahwa ebauſu lai woolus on brahmanide kõrgemate uſuõpetuste ſekka läinud, mida papid keelata ei ſuutnud, ſeſt et nad iſe rahwauſuſt wabad ei olnud, teiſelt poolt ka keelata ei tahtnud, ſeſt et ſee nende kaſude wastu ei käinud.“

Muidugi ei peeta Atharwawedat nii kõrge au ſees kui kolme eſimeſt Veda raamatut, milles India waimulikud ſeaduſed ſees on; ühtlaſi on ſee neljas raamat hiljem kirjutatud. Aga ſellegi pooleſt on ta weel wana ja aus küllalt, ſeſt India kirjanduſe kõige wanemadki tooded kubiſewad ikka nõiduſeſt ja imetegudeſt.

Kamaſutramis õpetatakſe „nõidumiſi“ ja „lauſumiſi,“ milleſt eſimestega kõikſugu mõjuſi wõib wälja kutſuda, teistega aga neid ära hoida. Selles õpetatakſe ka magiliſt ſilmaſalwi tegema, mis inimeſe nägemataks teeb. Kathakoſa ſees jutustatakſe printſeſſiſt, kes ſilmaſalwiga kaſiks moondati; ſealſamas kõneldakſe walgeſt ſilmaſalwiſt, mis kaameli inimeſeks moondab. Dandini Daſakumaracaritam kõneleb kangelaſeſt, kes ſilmaſalwiga mõneſuguſte puude alt oskas waranduſega täidetud pottiſi üles otſida.

Silmaſalwi aſemel tarwitatakſe waheſt ſuukuulikeſi. Meyeri tuntud jutustuſes moondab üks brahman ennaſt ſuukuulikeſega wanaks raugaks, teine aga nooreks neiuks, ja nii pea kui nad kuulid ſuuſt wälja wõtawad, on mõlemad jälle endiſes ſeiſukorras.

Jatakas kõneldakſe brahmaniſt, kes „Vedabbha“ nõialauſet tundis. Iga aasta ükskord, kui taewatähed teatud ſeiſukorda oliwad jõudnud, pomiſes ta oma nõialauſet taewa poole, ja kohe hakkas ſeitsmet ſeltſi kalliskiwa maha ſadama.

Dandini raamatus leiame ühe nõia kirjelduſe, mis kõigiſt teiſteſt üle käib. Nõia nimi on Mantragupta; tema ihu on üleni inimeſe kondikestega nagu ehetega kaetud, nahk tuhaga määritud, ja ſuurteſt ſaſis juukſteſt kargas metſas rännates igal ſilmapilgul tuluke wälja, mis puudes omale rooga leidis. Tema ees ſeiſis ta teener ristis kätega ja hüüdis: „Anna käskuſi! Millega wõin ma ſind teenida?“ — Ükskord andis nõid käſu, et teener peab Kalinga kuninga tütri Kanakalekha tema kätte tooma. See ſündis. Nõid wõttis kiljuwa neiu juukſteſt kinni ja hakkas mõõgaga tema pead otſaſt maha lõikama. Aga neiu oli nutikas ja wäle: ta tõmbas lipsti nõia käeſt mõõga ära, lõikas ſellega ta eneſe pea maha ning toppis ühe õõnſa puu auku, nii et kole juukſepadrik rippuma jäi...

Niiſamaſuguſeid nõialuguſi leiame Vetalapancavimsatika ſees. Lõunamaal on linn, nimega Pratiſthana; ſeal walitſes kuningas Vikramaſena. Ühel päewal tuli kuſagilt yogi Santiſila ſinna; ſee astus kuninga wastuwõtmiſe-ſaali ja andis kuningale ühe õuna. Kuningas laskis temale paiga näidata ja beteli anda. Nõnda tuli yogi iga päew ja andis kuningale õuna. Ükskord kukkus õun kuninga käeſt maha; ahw hammustas õuna katki, ja waata, õuna ſeeſt weeres kalliskiwi wälja, mille hiilgus nii ſuur oli, et kõik inimeſed ſeda imeks paniwad. Ka kuningas imeſtas ja ütles yogile: „Mis tarwis ſa ſelle kalliskiwi oled toonud?“ Santiſila wastas: „Suur kuningas, kuule! Õpetuſeraamatus on üteldud: kuninga, arsti, õpetaja, poja ja sõbra juurde ei pea mitte tühja käega mindama, ja nimelt tähendatagu andega wastuande peale! Mina olen ſulle kakſteiſtkümmend aastat palju niiſuguſeid peidetud kalliskiwiſi annud.“ Kui kuningas neid sõnu kuulis, laskis ta waranduſehoidja kutſuda ja ütles temale: „Warahoidja, too kõik need õunad ſiia, mis ſee munk on toonud ja mis ſa warakambris alal hoiad!“ Kuninga sõna peale toodi õunad ſinna, ja igaühe ſeeſt leiti kalliskiwi. Seal läks kuningas kalliskiwide hulka

nähes rõõmsaks ja ütles: „Kuule, munk, miks oled sa mulle nii palju kalliskiwa toonud? Mina ei suuda mitte üheainsagi hinda wälja maksta; mis nõuad sa nende eest? Ütle wälja!“ Yogi ütles: „Ka kõige tühisemat würsti asja ei pea seltskonna ees kõneldama, nõnda on Brhaspati õpetanud. Siddhanõidust, arstimist, woorust, majahäbi, sugulist juhtumist, paha lõõmaaega, paha tegu ja nõrka külge ei pea mõistlik inimene oma jutus puudutama. Nõupidamine, mida kuus kõrwa kuulewad, antakse ära; nõupidamine nelja kõrwa kuuldes jääb kindlaks; nõupidamine kahe kõrwa kuuldes jääb jumalalegi saladuseks. Nõu peetakse mäe seljandikul, palee harjal, nelja silma all, metsas tühjas paigas. Majesteet, ma tahan seda sulle nelja silma all teada anda.“ — Seal laskis kuningas muud inimesed wälja minna, mispeale munk ütles: „Majesteet, ma tahan tulewa kuu neljateistkümnendal, wanal kuul, Goda kaldal suure surnuaia peal nõidust toime panna. Kui see korda läheb, siis saan ma kahekša suurt wäge enesele, s. o. wäe, ennast lõpmata pisikeseks teha ja lõpmata suureks, lõpmata kergeks ja lõpmata raskeks; wäe igale poole sisse tungida, tahtmise wabaks teha, kõige suuremat tugewust ja kõige suuremat au omandada. Aga kindla tahtmisega mees peab seal abilisеks olema; selt kindlusеta mees teeb nõidust, kui see ka lõpuni on korda saadetud, mõjutaks. Niisugune kindel mees oled sina; teist sinusugust ei tule mul mitte meelde. Sellepärast ole mulle abiliseks. Tule öösel, ainult oma mõõka kaasa wõttes, minu juurde.“ Kuningas oli ettepanekuga nõus, mispeale nõid kõigi tarbekoludega 14. kuupäewal suurele surnuaiale läks. Ka kuningas tuli öösel sinna, kui ta mustad riided selga oli pannud. Kui yogi teda nägi, siis wabises tema keha rõõmu pärast ja ta ütles: „Wäga hea, kuningas! Poole penikoorma kauguselt on surnuaed; seal ripub puu otsas surnukeha; too see rutuste siia!“ Kui wõrdlemata julge kuningas seda oli kuulnud, läks ta juhatatud puud otsima. Kui ta julgeste oli surnuaiale tulnud, nägi ta selle suitsuga kaetud olewat. Surnuaia müürid oliwad inimesekontidest ja peaajuga ära määritud. Seal oli palju pealuid wedelemas, pimeduses kostis rakšade kiljumine, riitade tuled wälkusiwad, maailma hukkamineku pilwed tõusiwad üles. Kotkad

oliwad siisekonnad igale poole laiali tasiinud, tuul wilistas öönsate kontide aukudes. Kõigilt taewakohtadelt kostis wali „Hm!“; surmajumal andis oma õnnistust kolme maailma hukkaminekuks. Ehitud oli surnuaed pealuu-tükikestega, luukeredega, määritud tulesütega, päris teine Bhairawa; sealt kostis kõrwu lukustaw kisa, tehti palju salajasi mõrtsukatöösi, hirmsad mehed käisiwad ringi — päris teine Bharatam; see oli täis pettust nagu mäng, hirmus kui naise meel, nagu otsustusejõu puudus kahtluse- ja rahutusepaigas... kõikjugu pahanduste paik, kus tondikogudus oma tempusi tegi; seda piirasiwad auguliised pilwed, millel waimude karjad ükslugu ümber oliwad. Seal nähti ükslugu tontisi, kurjewaimusi ja kuradisi, lõuad inimeseliha täis, süda rõõmust purjus.

Sinna nimelt läks kuningas, ronis puu otsa, lõikas noaga nööri katki ja laskis surnukeha maha kukkuda, mis müristusepilwe sarnane oli, oma sasis juukste ja pungis silmadega hirmu äratas. Kui kuningas maha ronis, oli surnukeha endise oksa küljes rippumas. Kuningas ronis uueste ülesse, wõttis surnukeha kukile ja tuli temaga seltsis alla. Teel ütles surnukeha sees olew kurat kuningale: „Mõistlik wiidab oma aega jutuajamisega luulekunsti ja teaduste üle, jõle aga kurja tehes wõi magades. Mis on kõrge amet ilma lahkuseta? Mis öö ilma kuuta? Mis kõneosawus ilma luuleannita? Kuule, kuningas, ma tahan sulle juttu jutustada.“

Sel kombel jutustab kurat ühe jutu teise järele; jutu lõpul annab ta selle wiimase järelduse kuninga enese arwata, selle ähwardusega, et kui kuningas seda mõistab, aga ei ütle, tema ta ära tapab. Igakord, kui kuningas seletuse on annud, mis ikka õige oli, kaob surnukeha ära ja ripub jälle puu otsas. Kuningas läheb tagasi, wõtab surnukeha kukile ja wiib nõnda kakskümmendneli korda ära. Wiimane küsimus on: „Kuningas ja tema poeg wõtawad ema ja tütri; ja nimelt kuningas tütri ja poeg ema; neist abieludest sünniwad üks poeg ja kaks tütart, kes abielusse astuwad. Kudas on nüüdne suguluse seisukord?“ Kuningas ei wasta mitte, mille peale kurat edasi kõneleb: „Noh, kuningas, ma olen sind mitu korda petnud, sellepärast waikid sa nüüd. Ma rõõmustan su julguse üle; awalda mulle

oma soowi!“ Kuningas Vikramasena ei annud wastust. Kurat ütles: „Kui sa mulle ka wastust ei anna, siis rõõmustan ma ometi sinu julguse üle. Mine nüüd sinna ja tee minu sõnade järele. Kui see munk surnukehale hea lõhnaga, suitsetusega jne. oma austust on awaldanud ja siis sinule ütleb: „Kuningas, tee nüüd kahekssaliikme-kummardus!“ siis wasta temale: „Mina ei oska kahekssaliikme-kummardust mitte, sest et teised mind austawad, mina aga kedagi ei kumarda. Näita seda mulle esmalt, oh suur püha mees, siis teen mina järele.“ Kui munk siis kahekssaliikme-kummardust teeb, wõta oma mõõk, löö tema pea maha ja too tema peaaju werd minule ohwriks, selle peale jäägwad kahekssa nõiawäge sinu omandukseks. Kui sa aga minu nõu järele ei tee, siis saad sina surma ja kahekssa nõiawäge langewad tema olaks.“ Nende sõnadega kadus kurat ära.

Selle peale wiis kuningas Vikramasena surnukeha nõia juurde ja pani nõiaringi sisse. Kui munk ehk nõid seda nägi, hüüdis ta: „Tubli, suur kangelane, tubli! Sa oled suure teo korda saatnud!“ Selle järele tegi munk nõidusetalitusi, tõi lilleši, suitsetas, süütas lampisi ja pani kuradi kangete lausetega nõiaringi sisse. Kui ta kuradi kinni oli pannud ja kõik korda saatnud, ütles ta: „Nüüd, kuningas, tee kahekssaliikme-kummardus!“ Seal mõtles kuningas kuradi jutu peale ja ütles: „Oh, yogi, mina ei ole elades weel kellegile kahekssaliikme-kummardust teinud, ega tunne seda mitte. Tee seda mulle ette, siis tahan mina järele teha.“ — Seal näitas temale saatuse läbi pimestatud munk kahekssaliikme-kummardust; aga waheajal tõmbas kuningas mõõga wälja ja raius tema pea ära, mille peale ta munga peawerd kuradile ohwerdas. Siis sai kuningas kahekssa suurt nõiajõudu enesele.

* * *

Omani töödes kõneldakse mõndagi yogide imetegudest. Dekkhanis oli keegi sardar, kes awalikult ütles, et ta tontisi ei usu; keegi sadhu seletas aga temale, et tontisi tõeste on olemas. Sardar soowis kindlat tõendust, ja sadhu lubas temale seda anda, kui selle eest sada rupiet saab. Ettepanek wõeti wastu, ja nad läksiwad junglisse ükšikusse kohta. Sardar, tema kaks sõbra ja sadhu seisiwad platsi keskel, millele kriips

ümber tõmmati. Wäljaspool seda kriipsu ei tohtinud keegi surma- või wigastuseähwarduse all mitte liikuda. Kui nad maha istusiwad ja pimedusesse wahtisiwad, luges sadhu oma lausumisi, mille peale püsilaskmise-kaugusesse palju paljapealisi mardusi ilmus, kes hiilgawaid puutükkisi käes hoides ringi hüppasiwad. Natukese aja pärast kadusiwad mardused jälle ära.

Sellešt etendusest hoolimata jäi sardar weelgi uskmataks ja kutsus sadhut üles oma waimusi weel kord ette tooma. Tark mees tõrkus, aga kui temale kallis käewõru anti, siis tegi ta järgmisel ööl uue etenduse. Sel puhul ilmusiwad tondineiud, kellel hiilgawate pulkade asemel charaghid ehk sawilambid käes oliwad. Nad lehwitasiwad neid käes, aga mingi meelitusega ei saadud neid ligemale kui püsilaskmise-kaugusesse ahwateleda. Selle etendusega oli sardari uskmatus täielikult wõidetud.

Lahorest teatab Civil and Military Cazette a. 1895: Ühel päewal oliwad Trewandrumi õigeusulised indialased suures ärewuses, sest üht yogi ehk samnyasini austati nagu maa peale tulnud jumalat. Keegi ei teadnud, kust see mees oli tulnud, wõi missugusest kastist ta pärit oli; teda peeti aga indialaseks. Oma ilmumisel istus ta bananipuu all Padmatirtha-Tanki põhjapoolsel kaldal, ja jäi sinna kolm aastat. Esimesel nädalal, kui ta puu all asus, wõttis ta kaks wõi kolm korda piima ja sõi ühe pisangi. Siis tegi ta neid waheti kordkorralt pikemaks, kuni ta kolme wõi nelja kuu pärast enam mingit toitu ei wõtnud. Tema ei kõnelenud kellegile sõnakest, ja saatis oma aega seega mööda, et kolm aastat ööd ja päewad tule ääres istus. Ta ei waadanud kellegile näosse; ta ei pannud mingi häält, mingi küsimist, ülepea mitte midagi tähele. Travancore maharaja käis kord samnyasini juures ja kõneles temaga, ilma et teda wähematki oleks tähele pandud. Külma ja palawa, nälja ja janu käes saatis samnyasin oma kolm aastat sügawas mõttemõlgutuses mööda, ja ehk küll iga hommiku ja õhtu suur inimeste hulk temale oma austust awaldas, oli ta kõigi wäliste ilmuwuste wastu pime. Siis suri ta ära.

* * *

Ühel ööl juunikuus aastal 1899 pääsis Amritsari turul tuli lahti, mis hulga kaupluši tuhaks tegi ja mille juures mitu

inimeſt ſurma ſai. Keegi ſadhu oli ſeal turul üheſt poodiſt teiſe käinud andeid palumas, mille puhul mõned khatri-kaupmehed, uhked oma rikkuſe päraſt, ta waljude ſõnadega ära ajaſiwad. Üks kaupmees ütles: „Sa oled ju küll toredaste riides, mis ſa minult weel kopikat nurud!“ Mungal oli nimelt puhas palakas ümber, mille keegi naine oli kinkinud. Wihane kaupmehe pilkamiſe päraſt wõttis munk palaka õladelt, tõmbas tuld ja põletas palaka tee peal ära ning läks ſiis minema. Waewalt oli munk kadunud, kui ſelle kaupmehe poodis tuli lahti läks, kes munka oli pilganud. Kohe mõtles khatri-kaupmees, et õnnetus munga wihaſtuſe tagajärg on, ja ſaatis ruttu käſkjalad igale poole wälja pahandatud meeſt üles otſima ja ära lepitama. Aga püha meeſt ei olnud kuskilt leida, ja nõnda põles ihnſa kaupmehe pood maha ning ühes tema naabrite omad.

* * *

Keegi ſadhu aſtus ühel päewal panſari (rohukaupleja) poodi, et oma armſa charaſe (piibu) täidet ſaada. „Mina põlen,“ ütles ſadhu, „ole hea ja anna mulle natukene charaſt, et oma piinatud keha jahutada.“ — Kaupmees wastas aga pahaſelt: „Mine ja põle edaſi!“ — „Ei,“ wastas ſadhu wihaſeks minnes, „tuluke peab ſind tabama!“ ja ſiis läks ta wihaſelt minema. Ühe minuti päraſt leidis rohukaupleja oma poodi leekides olewat, ja kuna ta kindlaſte uskus, et õnnetus püha mehe wandeſt oli tulnud, ei katſunud ta mitte leekiſi kustutada, ſeſt et ſee asjata oleks olnud, waid jookſis kiireſte püha mehe järele, et tema wiha waigiſtada. Ta leidis otſitawa rahwarikkas käigukohas, langes tema jalgade ette pikali ja palus, et ſee eneſe ſüüdatud leegid ära kustutaks. Tõotades, et ta iialgi ſadhude palweid tagaſi ei lükka, palus õnnetu panſari kerjusmungalt andeks ja liſas juurde: „Tule, ma annan ſulle nüüd charaſt.“ Rohukaupleja aupakkumiſe päraſt rahuſtatud ſadhu ütles temale: „Sinu pood põleb maha; ſelle wastu pole midagi parata; aga et ſa ennaſt minu ees oled alandanud ja ſelle päraſt kurbtuſt tunned, et ſa waeſt ſadhut oled pahandanud, ſiis mine oma teed ſelle rõõmſa lootuſega, et tuluke ſulle kaſu toob.“ — Nende lahkete ſõnade peale lootes ja

muret ära heites läks rohukaupleja oma poodi juurde tagasi ja ootas rahulikult, kuni tuluke oma häwitusetöö ära oli teinud, ehk ta küll aimata ei wõinud, kust poolt kasu pidi tulema, kui ta pood leekidesse kadus. Warsti aga selgus mõistatus. Kui ta neid asjakesi järele waatas, mida tuli ära polnud häwitanud, leidis ta oma suureks rõõmuks hulga sulanud puhast hõbedat. Kust hõbe oli tulnud, seda oskas rohukaupleja warsti ära seletada: temal oli poodis hulk tina, mis tulekahjus kõiksuguste kangete rohtudega kokku puutudes puhtaks hõbedaks oli muutunud.

* * *

Püha mehe wanne ei too mitte ainult ajutist kahju, waid wõib ka jäädawaks jääda. Kes India olusid tunnewad, need kõik teawad, et Umballah linna weepuudus fakiri needmisest on tulnud. Keegi waene sadhu oli seal majast majasse käinud ja tilgakest wett palunud, ilma et tema palwet oleks täidetud. Üks ütles oma wabandusseks, et tal õige pisut wett enese tarwituseks olla. Fakir, kes tundis, et see ütelus tõsi ei olnud, läks wihaseks ja ütles ära needes, et linna kaewus selleşt saati wäga wähe wett peab olema.

* * *

Aga rändawad sadhud oskawad ka õnnistada. Kui aastal 1898 Jullundari maakonnas Punjabis muhukatk lahti pääsis ja terwisehoiu-abinõud weel rohkem kui hirmus haigus ise elanikkusi kohutasiwad, tuli üks yogide seltsi munk Amritsari ja wõttis wäljaspool linna ühe tiigi kaldal enesele asupaiga. Ta laskis oma kaaslase kuulutada, et tema tuleku eesmärgiks hirmsa katku ärapõõramine on; ja selleks nõudis ta rikastelt ja heategijatelt, et nad temal mõjuwa abinõu kordasaatmises, nimelt waeste toitmises, abiks olekswad. Katk ei ulatanud sel aastal mitte Amritsari; üksainus kahtlane haigeksjäämine anti ametipaikadele teada.

* * *

Metallide moondamine on niisugune saladusline asi, mis idamaalaste wõimu ikka on wangistanud. O m a n kirjeldab üht lugu, mille keegi õpetatud indialane oma sõbrast oli jutustanud. See sõber oli noores põlwes tahtnud sadhuks minna

ja ühe vairagini juurde läinud, kes Himalaya laantes teisel pool Hurdwari ja Rikhikeshi alus. Sadhu näis wäga püha mees olewat ja noormees teenis teda aukartuses. Wiimaks pani püha mees oma teenijat seda wõrt tähele, et temale tüki hõbedat andis ja seda ära müüa käskis, mille eest saadud rahaga toitu pidi ostetama. Hiljem andis ta sagedaste nooremehele hõbedat ja käskis oftmistelt ülejäänud waskrahasi tagasi tuua. Hõbedast ei olnud millalgi puudust, mispärast poiss wiimaks oma isandalt küsis, kust see tagawara tulewat. Sadhu naeratas ja ütles: „Hindustanis on üksainus mees olemas, kes minust üle käib. Mina olen rajah, aga tema on maharajah; mina teen waest hõbedat, tema aga teeb hõbedast kulda.“ Poisil oli kange himu seda kasulikku kunsti ära õppida, aga waga mees waigistas tema himu paljalt sellega, kui ütles, et tema weel kombeliselt ei kõlbawat seda saladust kuulma, sest see toowat sündmata isikutele kasu asemel palju kahju ja suurt hädaohtu. — Nooremehe õppimisehimu ei annud aga järele, mispärast ta sadhu wastu wäga alandlik ja aupaklik oli. Aga temal ei olnud mitte luba ööse waga mehe korteris wõi selle lähedal magada — arwatawaste selle pärast, et metalli muutus ööse sündis, — siis pidi ta linnas ise enese eest muretsema. Ja seal juhtus ühel ööl, et poiss ühe liiderliku naisterahwa wõrku langes ja temaga süüd tegi. Kui ta teisel hommikul pühale mehele lähenes, andis see temale käsu jäädawalt ära minna. Asjata oli sadhu eest juhtumist warjata, sellepärast palus noormees temalt andeks. Aga waga mees tõukas ikkagi oma langenud õpilase ära ja pistis oma hurtsiku põlema, milles ta ajutiselt oli elanud. Tugew chimpta (tuletangid) käes, mille ääred terawad oliwad, nii et neid sõjariistadeks wõis tarwitada, läks metallimuutja igawese lume paikadesse. Õpilane katsus esmalt temale järele minna, aga vairagin waatas tagasi ja ähwardas tuletangidega, nii et langenud noormees wiimaks paremaks arwas tagasi minna, kuna ta igatsus, hõbedategemise-kunsti selgeks õppida, nüüd suurem oli kui kunagi enne.

Keegi Sikhi seltsi kirjatundja kõneles Omanile niisamasugusest asjatumast püüdest, mis temal kullategija Nirmali Sadhuga olnud. See sõlmis sikhiga sõprust ja usaldas teda. Esmalt

ſalgas ta hoolega tõeasja, et ta metallide muutmiſe ſalakunſti tunneb; ſiis awaldas ta ſeda, aga käskis waikida. Hoolimata oma pühakirja-tundmiſeſt ja poolpreesterlikuſt ametiſt oli granthi kangeste äritatud, kui kuulis, et uus ſõber ſuur alchymiſt ehk metallimuutja on, ja kõik ſõprus nende wahel oli kustunud. Metallinõiduja näis hästi elawat, ta laenas raha wälja, kus tal peaasjalikult granthidega tegemiſt oli. Ühel päewal näitas ſadhu granthile hariliſt brongſiſt kahepenni-tükki, poolt „Annad“ ja pani ſelle tema juuresolekul mõneſuguste rohtude ja juurte hulgas ſulatuſeahju. Tunni aja päraſt tõmbas ta ahjuſt kuldraha wälja. Granthi palus luba, raha kullaſepa juures läbi katſuda; ta ſai luba, ja kullaſepp tunnistas raha kõige puhtamaks kullaks. Granthi tahtis heameelega kullategemiſekunſti ära õppida ja laenas ſadhule kordkorralt palju raha ſelles lootuſes, et ſee ta oma õpilaſeks wõtab. Aga püha teaduſemees oli ükskord äkitſelt ära kadunud.

* * *

Mõnekümne aasta eeſt tegi keegi muhamedlane Haſan khan Kalkuttas palju imeteguſi, mille kordaſaatmiſeks tema ühe India ſadhu käeſt õpetuſt ja wäge oli ſaanud. Haſan khan ei olnud ameti pooleſt nõid, aga juhtumiſekordadel näitas ta oma oſawuſt ja jõudu wäikestes ſeltskondades, ilma et ta ſelle eeſt oleks makſu wõtnud. Nimelt oli tal wiiſiks koosolekutel olewatelt iſikutelt paluda, et keegi mõnda weiniſorti nimetaks. Kui ſiis keegi weini nimetas ja ſelle peale oma käe kas ukſe taha wõi laua alla ſirutas, ſiis pisteti ſinna kätte pudel nimetatud ſorti weiniga mõneſt tuttawaſt Kalkutta äriſt. — Sel kombel ſoetas ta nõiduſega ka toidukraami, maiuſtuſi ja ſigarid koosolijatele. Ükskord näis Haſani tagawara otſas olewat. Mõned koosolijad hakkaſiwad teda naerma ja nõudſiwad pudeli täit ſchampanjerit. Äritatult ja wihaſelt kogeldades — Haſani keelel oli wiga — läks ta hoone rõdu peale ja hüüdis mitu korda nägemata teenrit, et ſee ſchampanjerit tooks. Ja ſiis tuli pudel läbi õhu lennates. See tuli ſuure hooga nõiale wastu rindu, kukkus maha ja läks puruks. „Noh,“ hüüdis Haſan, „mina olen oma wäge näidanud, aga oma kärſituſega olen ma teenrit, minu djinni (teenijat waimu) pahandanud. — Keegi

reisukirjaniku Omani sõber europlane sõitis kord Hasaniga seltsis raudtee-wagunis, ja et ta Hasani tundis, siis palus ta teda pisut juua nõutada. „Pista oma käsi aknast wälja," ütles muhamedlane, kuna rong edasi tormas. Niipea kui europlane käe akna taha pistis, anti temale pudel head weini pihusse. Keegi teine sõber, kes iseäranis teada tahtis, kudas Hasan oma tegusi korda saadab, sõitis temaga seltsis kord turule. Nõiameister käskis ühe rahawahetaja ees peatada ja küsis, kas seal mõned kuldtükid müüa ei ole. Rahawahetaja jaatas ja tõi oma kuldrahasi näha. Hasan küsis nende hinda, laskis kõik oma sõrmede wahelt läbi ja andis siis tagasi, üteldes, et ta homme nende järele tuleb. Rahad wiidi raudkasti sisse tagasi, aga kui Hasan ja sõber teisel päewal rahawahetaja juurde tuliwad, siis ütles see, et rahad imelikul kombel kastist ära olla kadunud. Hasan ütles, et ta rahade kadumist ei usu, waatas aga ise kahtlustawalt sõbra otsa.

Teine ei pannud aga kahtlustamist pahaks, waid püüdis seda hoolsamine saladuste jälgile saada, kuni Hasan khan temale järgmist jutustas: „Kui mina alles poisikene olin, tuli ühel päewal minu kodukülasse keegi kuiwetanud sadhu, kes pikki palmitsetud juukseid kandis ja muidu koleda näoga oli. Lapsed jookswad tema ümber ja pilkaswad teda; mina aga noomisin neid ja ütlesin, et nad püha meest austama peawad, isegi siis, kui see indulane on. Sadhu silmitses mind tähelepanelikult, ja päralt saime meie sagedaste kokku, sest ta wiibis üürikese aja meie külas. Minul oli suur himu püha mehe juures olla, ja ma käisin sagedaste teda waatamas. Ühel päewal lubas ta mulle tähtsat salawäge anda, kui ma usklikult ja hoolega tema käskusi täidaksin. Mina tõotasin kõik teha, mis minult iganes nõutaks, ning hakkasin sadhu juhatusel paastuma, misugune enesepiinamine nelikümmend päewa kestis. Sadhu õpetas mind palju saladuslisi lausumisi ütlema, ja kui ta mind wäga kange paastumise alla oli pannud, käskis ta mind mäe jalale pimedasse koopasse minna ja siis enesele jutustada, mis ma seal näeksin. Kangeste wärisedes kuulasin ma käsku ja tulin tagasi teatega, et ainukene asi, mis ma pimedas nägin, kole leekiw silm oli. „See on hea," ütles sadhu, „tagajärg on hea." Ja mina panin imeks, misugust jõudu ma olin saanud. Sadhu näitas

ümberringi kiwide peale ja käskis mind igaühe peale ühe ſaladusliſe märgi teha. Mina tegin ſeda. „Nüüd mine koju,“ ütles õpetaja, „pane uks kinni ja käſi oma teeniw waim need kiwid ära tuua.“ Mina läkſin erutatud ſüdamega minema, ja kui ma kodu ukſe lukku panin, ſiis andſin oma nägemata djinnile käſu kiwid ſinna tuua. Waewalt olin ma ſelle käſu annud, kui minu imeſtuſeks ja ehmatuſeks kiwid mu jalgade ette ilmuſiwad. Mina läkſin tagaſi ja jutuſtaſin ſadhule oma jõuſt. „Sinul on nüüd,“ ütles ta, „iga asja üle ſee jõud, mille peale ſa ſaladusliſe märgi wõid teha, mis mina ſinule olen õpetanud. Aga tarwita oma jõudu alanduſes; ſeſt minu andel on ſee omadus, et ſa oma majawaimu läbi ſaadud asju mitte kaua ei wõi oma käes hoida, waid need jälle pead wälja andma.“ Ja need ſadhu ſõnad on minu elus tõeks läinud; tema anne ei ole mitte ſegamata õnniſtus olnud, ſeſt djinn on ſagedaſte katſunud mulle kurja teha, mis aga korda pole läinud, ſeſt et tema aeg weel pole tulnud.“

Haſſan khani lugu näitab ſelgeſte, kui ſuure au ſees ſadhude ſalawõimud ka muhamedlaſte juures on.

* * *

Tuleb meeles pidada, et meieaegſed ſadhud oma imetegudega tagaſihoidlikumaks on jäänud. Nüüd on need pühad mehed enamaſte arſtideks ja õpetawad haigetele imerohtuſi, mille jõudu nad oma kuulſate õpetajate käeſt tundma olla õppinud. Nii mõnigi haige on ſadhu käe läbi terweks ſaanud. Muidugi tunniſtawad nad oma arſtimiſi nõiduſlisteks ja hoiawad rahwa eeſt warjul.

* * *

Kõige imelikum talitus, mis yogid teewad, ja mida kõigiſt hoiatuſteſt, paljaſtuſteſt ja katſeteſt hoolimata ikka uſtakſe, on ſee, et nad endid warjuſurnutena maha matta laſewad — waheſt õige pikaks ajaks — ja ſiis jälle elusſe ärkawad. Kõige wanem teatus ſelle kohta on Thevenot reiſikirjeldus aaſtaſt 1693, milles yogideſt üteldakſe, et nad „mitu kuud aega, käed ristis kukla taga iſtuwad, wõi endid teatud ajaks hauda panna laſewad.“ Uuemal ajal on Kuhn ja Garbe nende teguſi tõendanud, kuna nad peaaſjalikult yogi Haridas'eſt kõnelewad.

Yogi Haridas oli harjutamiſega nii kaugele jõudnud, et ta neli-kümmend päewa wõis hauas olla. Rajputanas ja Lahores laskis ta ennaſt kõrge makſu eeſt maha matta.

Kas ja kui palju yogid eneſe magamapanekuks uimastawaid rohtuſi tarwitawad, ei ole mitte teada. Wanad jutud kinnitawad küll, et neil ſelleks kanepiſeemneteſt walmistatud rohi olewat. Bhangi tarwitamiſeſt kõneldakſe Indias wanemas ja uuemas kirjanduſes.

Haridas'e mahamatmiſteſt kirjutab Honigberger: Maharajah Rendſchit-Sing oli üheſt ſadhuſt ehk fakiriſt kuulnud, kes ennaſt wõiwat maha matta lasta, ilma et ta ſurnuks jääb, waid jälle üles ärkawat, kui ta wälja kaewatakſe. Maharajah ei pidanud ſeda asja wõimalikuks. Et asjalugu awalikuks teha, kutſus ta fakiri oma juurde ja ſundis teda oma katſet ette wõtma, kuna asja järeluurimiſeks kõikſugu abinõud tarwituſele wõeti. Kui fakir eneſe warjuſurma oli pannud, mähiti ta maharajah ja terwe õuekonna juuresolekul ſelleſama lina ſiſſe, mille peal ta oli istunud. Rendſchit-Singi pitſeriga pandi lina nurgad kokku ja fakir tõsteti ſellega kasti ſiſſe, millele Rendſchit-Sing oma käega luku ette pani. Siis maeti kaſt wäljaspool linna miniſtri aeda maha, paiga peale külwati odrad, kõrge müür ehitati ümber ja wahid pandi wälja. Neljakümnendamal päewal, mis wäljakaewamiſeks oli määratud, tuliwad maharajahga ühes mitmed inglaſed ja üks arſtiteaduſe doktor kohale. Kui kaſt fakiriga wälja wõeti, ſiis leiti ta endiſes ſeiſukorras, külm ja kange olewat. Keegi pealtnägija ütles, et kes nägi, miſuguſe waewaga temale pea ſoendamiſega, kõrwa puhumiſega, keha õõrumiſega jne. elu ſiſſe kutſuti, ſee ei kahtle mitte asja wõimaluſe juures. Minister Rajah Dhyan-Sing kinnitas, et ſeeſama fakir, nimega Haridas, Dſchemu mägedes eneſe neljaks kuuks oli maha matta laſknud. Matmiſe juures laſknud ta omal habeme ära ajada, ja äratades olnud lõug niiſama puhas, mis tundemärgiks oli, et ta elu ning ſurma waheliſes ſeiſukorras ſeiſis. Ka Dſchesrotas, mägedes, ning Amritſaris laskis ta eneſe maha matta, ſamuti ka Hindustani inglaste juures, ning Kalkutta-Journal'is 1835. aastal, milles ſelleſt täieline kirjeldus leidub, üteldakſe, et fakir ennem

tahtnud kastiga õhus rippuda, kui maha maetud olla, seest et ta maa sees wäikeseid sipelgaid ehk antisi kartnud. Et ta aga kangekaelne isik oli ja mitme nõudmise peale ennast inglaste juures teist korda maha matta ei lasknud, siis hakkasiwad mõningad seda asja kahtlustama. Kui matmine kerge oleks olnud, wõi koguni silmapettus, siis olekssiwad need inimesed, kes tema kaasas oliwad ja teda õpetuse järele üles ärataksiwad, ise hiljem sedasama wõinud teha. Nõnda ei ole aga mitte lugu. Nähtawaste oli tema ainukene, kes sel ajal seda kunsti tundis, mis tema jäädawa surmaga ära kustus. Sest mina olen hiljem Punjabist Gangesest saadik niisugust inimest otsinud, et teda Kalkuttasse kutsuda, ei ole aga kedagi leidnud, ega ka niisugust inimese olemasolemist kuulnud. Mõned indulased, kellega ma selle asja üle kõnelesin, arwasiwad, et niisugused fakirid raha wäärtusest midagi ei hooli.

Et iga inimene seda kunsti järele teha ei wõi, ja et seda ainult kauase harjutamisega wõib selgeks saada, selle juures ei ole kahtlust. Nagu mulle kõneldi, olla need inimesed keelealuse soone katki lõiganud ja wõi ning bertramijuurega määritud keelt nii kaua wenitanud, kuni seda kaugele tahapoole wõis käänata, nii et ta kurgus nina õhuaugud kinni katnud ja õhu pea sees kinni pidanud. — Algajad hoidwat silmasi, ninaaukusi ja kõrwasi sõrmedega kinni, sest et surutud õhk pea sees muidu wälja tungiwat ja silmadele ning kõrwa trumminahale wiga tegewat. Selle kunsti harjutamiseks olla tarwis: 1) kauane hinge kinnipidamine, 2) kitsa linaseriide-riba allaneelamine, millega kõhtu puhastatakse, ja 3) suure hulga wee sisetõmbamine tagant kaudu, millega soolikaid puhastatakse. See sisetõmbamine sünnib alla pandud torukesega, kuna kaelast saati wee sees oldakse, sisse tõmmatud wedelik aga warsti jälle wälja lastakse.

Jutustatakse, et see fakir, kellest siin jutt on, kõhutühenduse-rohtu sisse on wõtnud ja mitmel päewal ainult pisut piima joonud. Matmisepäewal olla ta sõõmise asemel kolme sõrme laiuse ja kolmekümne küünra pikkuse riideriba pikkamööda alla neelanud, selle aga jälle kohe wälja tõmmanud, et kõhtu puhastada, mille peale ta soolikaid ülemal kirjeldatud wiisil loputanud. Ehk see tegewus küll imelik ja naeruwääriline

paistab olewat, siiski on nende inimeste muslikid tugewad ja nad wõiwad oma liikmeid kõigiti tarwitada. — Kui kõik ettewalmistused joones on, siis topitakse kõik kehaawaused kinni, ülemised ja alumised, eesmised ja tagumised, milleks lõhnalised wahakorgid wõetakse, lükatakse tagasi keeratud keel sügawasse kurku, pandakse käed rinna peale risti, kuna maetaw isik nõnda pealtwaatajate ees warjusurma langeb. — Ülesäratamise puhul on esimeseks asjaks, et keel sõrmega kurgust tagasi tõmmatakse, mille peale lõhnaw kaunawilja pudru temale ümber pea pandakse, ja kui wahakorgid kõrwade eest ära on tõmmatud, kõrwade kaudu õhku kopsu puhutakse, kuni nina eest korgid ise ära kargawad. See olla esimeseks elu tagasituleku märgiks. Selle peale hakkab magaja hingama, teeb silmad lahti ja tuleb meelemärkusele, mille puhul teda aga ükslugu peab õõrutama. Jutustatakse, et Amritsaris Guru Ardschen-Singi ajal, umbes 250 aasta eest, keegi Dschoghi fakir istuwas seisukorras maa alt leitud. Tema juurest leitud õpetusekiri, kudas teda jälle wõib elule äratada. See fakir oli lada aastat maa all istunud, ja kui ta üles äratatud, mõndagi endisest ajast jutustanud. Kas see tõsi olnud, ei tea selle kirjutaja kinnitada, aga arwama peab, et kui inimene ilma mädanemata mõne kuu wõib maa all olla, siis wõib ta seda ka terwe aasta; ja kui ta aasta wõib, siis wõib ka aastasadandeid. — Siin juures wõib meelde tuletada, et Greeka ajaloo teatel kretalane Epimenides ühes koopas 40 aastat olla maganud, kuna 7 püha magajat Vatikani käsikirja teatel keiser Deciuse ajal Ewesuse koopasse pugesiwad ja keiser Theodosius II ajal 155 aasta pärast ülesse ärkasiwad. — Aga loomariik pakub palju haruldasemaid näitusi. Leiti ju kiwistuste seest konnasi, mis seal kolm kuni neli tuhat aastat oliwad kinni olnud ja wälja päästedes elusse toibusiwad. Niisama magawad mitmed loomad talweund ja ärkawad kewadel jälle elusse.

Erich von Schönberg kõneleb järgmist ühe fakiri wabatahtlisest surmauest: Kindral Ventura, üks nendest Prantsuse herradest, kes Penjabis Runjit-Singhi juures ametis oliwad, oli mitu korda fakiride mahamatmiste ja ülesäratamiste juures olnud. Mina jutustan siin järgmist kindral Ventura sõnade järele.

See oli Amritsaris, kus üks India fakir, umbes 40 aastat wana, Runjit-Singhile soowi awaldas, et ta ennast maha matta laseb ja 40 päewa päralt haua lahtiwõtmisel jälle elusse ärkab. Runjit-Singh wõttis ettepaneku wastu ja laskis oma aiamaja ja Amritsari kindluse wahele lagendiku peale maja ehitada, millel üksainus sissekäik oli, kuna maja hästi kindlaste oli ehitatud. Määratud päewal ilmus fakir kohale ja palus, et magamapanekul ja ka ülesäratamisel tema teenert peab talitada lastama, sest et see igapidi on wälja õpetatud. Palwet lubati täita. Fakiril oli 20 päewa ära kulunud ennast surmaunele sündsaks teha, ja selle aja oli ta ikka Runjiti ülewaatuse all seisnud. Kui ta lagendikule ilmus oma ettewõtet korda saatma, siis oliwad kõik kojasirdarid kohal, kes imeasja näha tahtsiwad. Fakir laskis kõik oma kehaawaused wahaga kinni panna ja hakkas siis hinge sissepidi kiskuma. Mitmekordse hingetõmbamise peale langes ta pikali ja oli nagu surnu. Kõik keha läks tal külmaks, ainult pea keskel oli käega katsudes soe. — Fakir tõsteti puusärki, kaas löödi kinni, ja puusärk wiidi siis majasse selleks walmistatud hauda. Haua peale külwati riisi ja nisu. Maja uks pandi kahe lukuga kinni; üks wõti anti koja-waranduse hoidja, teine kindral Ventura kätte. Aeg-ajalt käis Runjit ise hauakohta waatamas, ei laiknud aga kedagi muud ligi, sest et ta wäga kangeste pettust kartis. Maja ja haua juures ei märgatud aga mingit muudatust. — Neljaskümnes päew tuli kätte. Haud wõeti lahti ja fakir toodi puusärgist wälja. Ta oli niisamasugune kui sisse pannes, ainult pisut kollasem. Teener hakkas nüüd tõõle. Ta tegi sealt maa kombe järele kahe sõrme paksuse rutileiwa ja pani selle tulisest fakiri pealae peale. Selle peale hakkas teener fakiri kõigist liikmetest õõruma ja wõttis kinni pandud kehaawaused lahti. Fakiri silmad läksiwad lahti, aga meelemärkus ei tulnud weel tagasi. Nüüd tehti soe wann, kus fakir nii kaugele toibus, et ta ise püsti tõusis. Runjit läks nüüd imeliku sündmuse paigast ära, ja fakir tuli õhtul Derbarisse, täieste sellessamas seisukorras, nagu ta ennast kõige esmalt oli näidanud. — Fakir olla oma katset ka ühes Inglise wäelaagris teinud, kus aga teisi abinõusi pettuse ärahoidmiseks tarwitatud. Teda

aſetatud puuſärgi ſiſe, puuſärgi kaas pandud lukku ja ſiis riputatud puuſärk nelja kõiega laagri wahituppa üles, kus alati kaks ohwitſeri wahti pidaſiwad. Seda lugu on minule fakir ja tema teener iſe jutuſtanud, Punjabis kõneleſiwad aga juhtumiſeſt peale kindral Ventura weel mitu muud uſaldatawat inimeſt. Kõikide jutud käiſiwad kokku. — Chunnilahl, keegi brahman, kes Punjabis minu kaaſas oli, kõneles ka ſelleſt juhtumiſeſt, aga tema teated läkſiwad mõnes asjas kindral Ventura omadeſt lahku. Tema ütles haua warem walmis olnud, fakir maganud ſelles kolmkümmend päewa ja Runjit-Singh on lelle wahe peal ära unuſtanud, meeldetuleku puhul aga kohe lahti wõtta käskinud. Need wäikeſed teiſendid ei aja aga asja weel waleks.

Garbe ja Braid kõnelewad oma kirjades järgmiſt: See oli aastal 1828 Conconis, kui keegi brahman Ingliſe wäejaama komandandi juurde tuli ja temalt luba palus, et keegi tema „püha-deſt kaaſelanikkudeſt“ wõiks ennaſt lasta ſeespool wäelaagri piiriſi üheksaks päewaks eluſalt maha matta. Mitmekordſe palwe peale — ſeſt fakir tahtis nimelt laagri piirides maetud olla, et keegi teda kahtlustada ei wõiks, andis major luba, kinnitas aga kohe, et tema pettuſe ärahoidmiſeks tarwiliſed abinõud määrab. Selle peale pandi „püha mees“ lageda maa peal umbes tuhande indialaſe juuresolekul kaamelikarwuſt waiba ſiſe ja maeti ſellega ilma puuſärgita nelja jala ſügawuſesſe hauda. Muhamedlasteſt wahid pandi haua juurde ja neile anti käſk, mitte kedagi ſinna ligi lasta. Wahtide ſalk, keda iga kahe tunni järel wahetati, täitis käsku nii hoolega, et ta ühelegi indialaſele luba ei annud, haua kohalt mullapõrmuſigi wõtta, mida nemad oma uſu järel kalliks waranduſeks peawad. Natukeſe maa peal wahtiſiwad aga indialaſed iſe ükslugu, et nende pühale wennale wahtide poolt ülekohut ei tehta. Mõlemate uskude tunnistajad walwaſiwad ſel kombel kõige paremine teineteiſe järele. Nii läks kolm päewa mööda. Seal hakkas major kartma, et eluſa inimeſe mahamatmiſe päraſt temale pahanduſi wõiks tulla. Hirmu ſees, et ta oma koha wõiks kaotada ja inimeſetapjana kohtu alla langeda, andis ta käſu, wäljakaewamiſt wiibimata ette wõtta. Brahman, kellele matmiſe luba oli antud, katſus majorit rahustada ja üt-

les, et ſeda fakiri ſel kombel juba mitu korda maha on maetud, ning palus tungiwalt, et lubatud ühekſa päewa wäljakaewamiſega wiiwitataks. Major aga lükkas palwe tagaſi ja ſõitis ratſahobuſega lagendikule. Suure rahwahulga juuresolekul kanti haua muld laiali ja majori ehmatuſeks toodi kange ja külm ſurnu wälja. Kui major iſe ſurnut oli katſunud, ſiis ei kahelnud ta enam oma õnnetuſe juures. Seal astuſiwad kaks püha mehe õpilaſt ette, õõruſiwad ſurnul iſeäraliſe ſalwiga pead, ſilmi, käſi ja jalgu, kõige rohkem aga ſüdamekohta. Weerand tundi ei olnud õõrumiſel mingit tagajärge, ſiis aga ilmus elumärkiſi, ja umbes tunni aja päraſt wõis ſurnu oma liikmeid liigutada ning ärkas meelemärkuſele. Ärganud püha mees wõttis indialaste austuſt ja kingituſi wastu, ning major, kes õnnelik oli, et ta kartus täide ei läinud, ſõitis minema.

* * *

Braidi raamatus jutustab Dr. Cheyne ühe europlaſe tahtliſeſt warjuſurmaſt. Selle mehe nimi oli Townsend, ja ta oli Ingliſe ſõjawäes oberſtiks. Tema wõis oma ſoowil ära ſurra, ſ. o. hingamiſt ſeiſu jätta, ning palja tahtmiſejõuga wõi muul wiiſil jälle elusſe tõusta. Tema ajas meie peale, et meie temaga katſet tegema peakſime, kuni meie järele andſime. Kolmekesti katſuſime esmalt tema pulſi; ſee oli tunda, ehk küll nõrgalt, ja ſüda tukſus korralikult. Ta heitis ſeljali ja ſeiſis tükk aega liigutamata ſelles ſeiſukorras. Mina hoidſin tema paremaſt käeſt kinni, Dr. Baynard pani oma käe tema ſüdame peale ja herra Skrine hoidis peegli tema ſuu ees. Mina tundſin, et pulſi põnewus aegamööda järele andis, kuni ma lõpuks ka kõige hoolſama katſumiſega enam tukſumiſt ei tunnud. Dr. Baynard ei wõinud wähematki ſüdametegewuſt tunda ja herra Skrine ei näinud peegli peal, mis ta ſuu ees hoidis, wähematki hingamiſeauru. Siis katſuſime kõik kordamiſi kätt, ſüdant ja hingamiſt, aga kõige hoolſama katſumiſe juures ei leidnud meie mingit elumärki. Meie waidleſime kaua ſelle kohutawa nähtuſe üle; ja kui ta ikka ſellesſamas ſeiſukorras oli, arwaſime, et ta katſe liig kaugele on ajanud ja nüüd tõeste ſurnuks jääb, ning tahtſime ära minna. — Nõnda läks pool tundi mööda. Kell ühekſa hommikul (ſee oli ſügiſel), kui

meie ära minna tahtsime, märkasin ma surnukeha juures liigutust, ning kui teda lähemalt läbi katsusime, siis nägime, et were- ja südametuksumine aegamööda tagasi tulewad. Ta hakkas hingama ja tasakeste kõnelema. Meie panime wäga imeks, mis me olime näinud, ega wõinud oma meeles sellele mingit seletust leida. —

Dabistanis, ühes India uskudest kirjutatud teaduslises raamatus, mis mõne aasta eest Persia keelest ümber pandi, kõneldakse mõnedest inimestest, kes oma waimu wõiwad kehast wälja saata ja oma tahtmise järele jälle tagasi tuua. Keegi isik, kelle nimi nimetatud, wõis kolm tundi hinge kinni pidada, keegi teine wõis sedasama 12 tundi teha, kolmas 2 päewa ja Balik Stetha, kes üle 100 aasta elas, wõis nädal otsa ilma hingamiseta olla. Nõnda läheb nende teatus oberst Townsendi omaga ühte.

Braid on sir Claude Wade käest teateid palunud fakiri kohta, kes ense 1837. aastal Lahores elawalt laskis maha matta. Teatus on järgmine:

„Mina olin Runjit-Singhi õuekonnas, kui fakir, kellest oberst Osborne teatab, kuueks nädalaks elusalt maha maeti; ehk mina küll alles mõned tunnid peale matust kohale jõudsin, siis oliwad Runjit-Singh ise ja mitmed aukandjad juures olnud, kui fakir tõeste maha maeti; ja mina ise olin juures, kui ta wälja kaewati ja täielikult jälle elusse kutsuti, kuna mina nii ligidal seisin, et pettus wõimata oli. — Kui äratamiseaeg kätte jõudis, saatsin mina Runjit-Singhi tema kutse peale sinna kohta, kus fakir maetud oli. See oli neljanurgeline hoone, nõndanimetatud Barra durra, ühe rohuaia keskel, mis Lahore paleed ümber piirawad; hoonel käis rõdu ümberringi, keskel oli aga lukustatud ruum. Kui meie kohale jõudsime, astus Runjit-Singh, kellel terwe õuekond järel käis, elewandi seljalt maha ja palus mind, temaga seltsis hoonet järel waadata, kas see ikka weel nõnda lukus on, nagu tema selle oli panna lasknud. Kolme külje peal oliwad ukse täieste kinni müüritud; neljandas küljes oli uks lukus, lukk oli sawiga kinni määritud ja Runjit-Singhi pitser tema ense juuresolekul selle peale wajutatud, kui fakir maha oli maetud. Hoonel ei olnud

mingit auku, kuſt õhk oleks wõinud ſisſe tungida, weel wähem niiſuguſt, kuſt inimene oleks wõinud läbi minna. Niiſama ei olnud ukſeaukude müüridel märki, et neid hiljuti oleks awatud. — Runjit-Singh tunnistas, et pitſerimärk ſeeſama oli, mis tema oli wajutanud, ja et ta iſe niiſama kui europlaſedki pettuſt kartis, ſiis oli ta kaks kompanid wäge oma iſikliſeſt kaitſewäeſt hoone juurde ſaatnud. Nendeſt pidiwad neli wahiſalka, keda iga kahe tunni tagant wahetati, hoonet ſisſemurdmiſe eeſt kaitſema. Ühtlaſi käskis ta oma kojaametnikka aegajalt hoonet järel waadata ja temale teatuſt ſaata, kuna pitſer lukuaugu peal terwe hoiti. — Kui meie juba küllalt järele olime waadanud, ſiis istuſime rõdu peale ukſe kohta, kuna töömehed ſawiſt ſeina ära lahutaſiwad, ametnikud pitſeri ära murdſiwad ja luku lahti tegiwad. Ukſe lahtitegemiſe järel nähti pimedat ruumi. Runjit-Singh ja mina läkſime fakiri teenriga ſeltſis ſisſe, ja kui tuld oli toodud, astuſime alumiſeſſe ruumi, mis umbes kolm jalga põrandaſt alamal oli. Selles ſeiſis puuſt kaanega kaſt, umbes neli Ingliſe jalga pikk ja kolm lai, mille ſees fakir pidi olema. Kasti kaas oli ſamuti lukus ja pitſer peal, nagu wälimine ukski. Kui kaſt lahti tehti, nägime ſelle ſees inimeſe keha, kellel linane kott üle pea kinni oli ſeotud. Sel ſilmapilgul lasti terwituſepaukuſi ja rahwahulk tungis ukſe juurde haruldaſt etenduſt waatama. Teener tõstis ſiis fakiri keha kastiſt wälja ja pani kaane najale nõnda kükitama, nagu ta kasti ſeeski oli olnud. — Runjit-Singh ja mina läkſime ſiis õõnſuſeſſe, mis nii wäikene oli, et istudes meie käed ja põlwed fakiri külge puutuſiwad. — Teener walas ſiis ſooja wett ſurnukeha peale; et mina mõne pettuſe jälgile lootſin ſaada, panin ma Runjit-Singhile ette, kotti lahti teha, enne kui elustamiſekatſeid ette wõetakſe. Mina iſe tegin ſiis koti lahti, mis üsna hallitanud oli. Fakiri käed ja jalad oliwad kortſus ja kanged, pea õlale wajunud, nagu päris ſurnul. Mina paluſin kaaſasolewat arsti ka alla astuda ja keha järele katſuda; tema tegi ſeda ja ei leidnud ſüdamekohal, meelekohtades ega käerannetes wähematki tukſumiſemärki. Aga pealagi oli ſoojem kui mujalt. — Selle peale hakkas teener fakiri jälle ſooja weega wannitama ja ſirutas ta käed ja jalad wiimaks wälja, kuna Run-

TÜ Raamatukogu

jit-Singh paremat jalga ôôrus ja mina pahemaga ſedaſama tegin. Siis pani teener tuliſt niſutaignat fakiri pähe ja kordas ſeda paar korda; ſiis wõttis ta kõrwadeſt ja ninaſt wahaſed puuwilla-topid ära, millega need kinni oliwad, ja tegi ſuure waewaga, noatera hammaste wahele torgates, fakiri ſuu lahti ja tõmbas, pahema käega ſuud lahti hoides, paremaga keele wälja, mis mitu korda oma kõwerasſe ſeiſukorda tagaſi läks, kus ta kurku oli kinni hoidnud. — Siis ôôrus teener fakiri ſilmalauguſi ghee'ga, ſ. o. ſula wõiga, mõned ſekundid, kuni ta neid lahti wõis teha. Silm oli liikumata ja ſärata. Kui taignat kolmat korda pähe pandi, hakkas keha kramplikult liikuma, ninaſõõrmed läkſiwad laiali, ja liikmed wõtſiwad oma loomuliſe ſeiſukorra; pulſi oli ikka alles waewalt tunda. Teener pani fakirile piſut ſulawõid keele peale ja laskis ſeda alla neelata. Mõne minuti päraſt läkſiwad ſilmad enam pungi ja ſaiwad oma loomuliku karwa, ja fakir, kes aru ſai, et Runjit-Singh tema kõrwal istus, ütles waewalt aruſaadawa, taſaſe hauahäälega: „Kas ſa nüüd uſud mind?“ Runjit-Singh jaatas, ja andis fakirile pärlihelmed, kuld-käewõrud ja ſiidiſt, muſliniſt ning ſalliriideſt aukuue, nagu ſeda India würstid kõrgetele iſikutele annetawad. — Selleſt ſilmapilguſt, kui kaſt lahti wõeti, kuni fakiri rääkimahakkamiſeni wõis waewalt pool tundi mööda läinud olla, ja jälle poole tunni päraſt kõneles fakir minuga ja teiste juuresolijatega, ehk küll nõrga, haiglaſe häälega. Ja ſiis läkſime meie minema, kindlaste teades, et ſelle asja juures, mida meie nägime, mingit petturſt ei ole.

Mina olin ka ſelle juures, kui mõni kuu hiljem Runjit-Singh kaugelt laskis fakiri Lahoreſe tulla, et ſee ennaſt laſeks eluſalt maha matta kapten Osborne ja kadunud M'Naphtoni ſaatkonna liikmete ees, aastal 1838. Peale hariliſi ettewalmiſtuſi lubas fakir eneſe mõneks päewaks maha lasta matta, ſeſt et ſir William M'Naphtoni ametiaeg lõppemas oli. Aga kahtluſe awaldamiſe päraſt ning et kapten Osborne wõtit eneſe kätte nõudis, läkſiwad indialaſed araks, ning matmiſekatſe jäi ette wõtmata. Sellepäraſt tekkis palju waieluſi ning mitmed hakkaſiwad uskuma, et mahamaetud fakir kudagi maa-aluſe tee abil wõiks oma ſeltſimeestega ühenduſes olla, ilma et wahid

seda märkawad. Ometi oli Runjit-Singh näinud, et niisuguſed arwamiſed põhjendamata on.

Selleſama fakiri ühe hiliſema mahamatmiſe puhul wõeti täielikumad ettewaatuſe-abinõud tarwituſele. Kui kaſt lukutatud ja kinni oli pitſeritud, aeti kasti ümbrus mulda täis ja tallati kinni, niiſama pandi kasti pealne mullaga kinni ja külwati odrad peale, kuna wahid juurde jäiwad. Weel enam: kaks korda laskis Runjit-Singh enne äratamiſt kasti lahti wõtta ja ikka leidis ta fakiri üheſuguſes ſeiſukorras. Siiski ärkas ſee wäljawõtmiſe puhul hariliſe rawitſuſe all jälle hinge.

Järgmine juhtumine, mida ma ſiin tahan teatada, on ſir C. C. Trevelyani jutustatud. Tema ei ole iſe mitte ſeal juures olnud, on aga uſaldatawate inimeste ſuuſt ſeda kuulnud. See oli aastal 1829—1830, kui mina Kotah's diplomatiaagendiks olin, et ma rajah Raua vukeeli tundma õppiſin. See, indialaſe kohta wõrdlemiſi õiglane mees, jutustas minule, et ta ſelſamal hommikul rajah Raua ſeltſis ühe eluſalt maetud fakiri wäljakaewamiſe juures on olnud, kuna fakir 10 päewa maganud, ja päraſt ülesäratamiſt, kui ta ſüüa ja juua ſaanud, niiſama terwe ja lõbus olnud, nagu enne matmiſtki. Vukeel kinnitas kangeste, et ſeal pettuſt ei ſaanud olla, ſeſt et fakir rajah juuresolekul maha maetud ja ustawad ſoldatid kuni wäljakaewamiſeni wahti pidanud. Mina mäletan ka, et wäeſalga juhataja ning ſaatkonna arſt mõlemad vukeeli sõnu tõendaſiwad. Nemad oliwad asjalugu mitme ſoldati ſuuſt kuulnud, kes wäljakaewamiſe juures olnud. Need tõendaſiwad ka, et mõned inimeſed hinge kinni pidada ja keelt kurku tõmmata oskawat, mille mõjul nad ilma toiduta ja wäheſe õhuga kaua aega elus ſeiſawad.

Mina arwan, et Kotah's maha maetud iſik ſeeſama fakir oli, kelleſt Boileau Journal'is kõneldakſe, ja et ta ühe India würsti juureſt teiſe juurde rändas ning oma kunstiga raha teenis. —

Juſt ſelle eeli, kui meie Jeſulmeriſe tulime, oli ramul tähelpandawat abinõu tarwitanud, et aujärjepärijat ſaada. Asjalugu on nii haruldane, et meie ſeda mitte ei oleks uskunud, kui ſee mitte meie endi ſilmade ees ei oleks ſündinud. Meile

jutustati, et keegi inimene elusalt maha oli maetud, just meie telkide taha, ja et ta kuu aega maa alla jäetakse, enne kui välja kaewatakse. Aeg lai 1. aprillil 1835 täis, ja selle päewa ennelõunal kaewati ta minister Golchur Lali juuresolekul välja, kes ka matmise juures ülewaatajaks oli olnud. Hoone, mille sees ta maha oli maetud, on wäikene kiwist ehitus, 12 jalga pikk ja 8 jalga lai. Hoone põrandas oli kaewandus, 3 jalga pikk, $2^1/_2$ jalga lai ja umbes küünra sügawune, mis surnulinaga ära oli löödud. Warjusurnu mõlemad põlwed oliwad wastu lõuga wajutatud, jalad kõhu poole ja käed rinna ette käänatud. Haud oli ka müüritud ja mitmekordse willase riidega ära löödud, et mitte walged sipelgad ja muud putukad fakiri kallale ei pääseks. — Kaks rasket kiwitahwlit, 5—6 jalga pikad, pandi haua peale, et ta wälja tulla ei saaks, ja mulda riputati weel üle ning tehti tasaseks. Maja uks müüriti kinni ja kuu aega peeti wahid wäljas, et pettust ei saaks ette tulla. Leitnant Trevelyan ja mina läksime kohale, et weel waadata, mis seal näha oli. Ukse müür oli maha kistud, haud lahti wõetud ja fakiri keha Golchur Lali juuresolekul välja kaewatud. Arst kinnitas, et maetud isik täitsa meelemärkuseta oli, kinniste silmadega, krampliste, jõuetumate kätega, kangeste sisewaonud kõhuga ja nii kokkupigistatud hammastega, et neid raudriistaga lahti pidi kangutama, kui wett taheti suhu walada. Rawitsemise järel tuli tal aegamööda meelemärkus tagasi ja ta wõis jälle liikmeid liigutada. Ta kõneles meiega tasase, pehme häälega, nagu oleks ta weel wäga nõrk, aga pikk hauasolemine, mis ta läbi oli teinud, ei olnud sugugi tema meeleolu peale mõjunud, waid ta ütles, et meie kohe jälle wõiksime teda terweks aastaks maha matta, kui see meile meeldib.

Ta on alles kaunis noor, umbes 30-aastane, ja tema kodukoht on Karnaulist 5 kilomeetri kaugusel; ta ei ole aga millalgi kodus, waid reisib ringi Ajmeris, Kotah's, Indoris j.m., ja laseb ennast nädalateks ja kuudeks maha matta, kui tale selle eest hästi maksetakse. Jutustatakse, et see inimene harjutades oma wõimu saanud kaua hinge kinni pidada. Esmalt olnud ta hingamata kuni 50 loetakse, siis kuni 100, ja wii-

maks kuni üle 200 loetud, nagu seda pärlipüüdjadki teewad. Peale selle oskawat ta suud kinni hoida ja keelega ninaaukusi kinni katta, — olawus, millega neegriorjad endid ära tapawad, kui piinamiselt tahawad pääseda.

Pika matuseaja eeli olnud ta ettewalmistamiseks ilma kõwa toiduta ja maitsenud ainult piima, et magamise ajal wäljaheide tale tüliks ei oleks. —

Järgmine lugu, mida ma jutustan, on weel tõenäitlisem, sest et fakir harilises hauas lõjawäe ringkonnas soldati kombel maha oli maetud, ilma puusärgita ja lagedas paigas, kus matmist umbes tuhat indialast pealt oli waatanud. Need walwasiwad hoolega, et nende pühale wennale midagi pettust ei tehta muhamedlaste poolt, kes wahtideks oliwad, kuna matmise ajal mingi pettus wõimalik ei olnud. Mõlema usu tunnistajad walwasiwad nõnda hoolega teineteise järele.

Kui major St. aastal 1828 Conconi wäejaamas komandandiks oli, tuli tema juurde keegi brahman, ameti poolest chowdrie. See on kodanline ametnik, kes ka kohtute ja awaliste etenduste järele waatab, kõigiks asjadeks aga kohalise wäeringkonna juhataja käest luba peab tooma. Chowdrie ütles luba tulnud paluma, et keegi tema püha suguwend wõiks ennast wäeringkonna piirides ühekskaks päewaks lasta maha matta. Ta lisas juurde, et ümberkaudu suur rahwahulk on kokku tulnud seda talitust pealt waatama. Ohwitser wastas, et niisugust narri ei leidu, kes ennast ühekskaks päewaks laseks maha matta, sest siis peaks ta tingimata surema, ja saatis chowdrie minema.

Aga chowdrie tuli jälle tagasi ja palus ohwitseri tungiwalt, mitte fakiri palwet tagasi lükata; selle juures seletas ta, et fakir juba mitu korda on maetud olnud ja ta pühadus teda ikka kaitsewat. Chowdrie kinnitas koguni, et mees nii kaua kui ta aga ise tahab, wõiwat maa all olla. Wiimaks wastas ohwitser: „Hea küll, kui mees ise selles asjas kindel on, siis annan ma luba; aga kõige selle aja, mis ta maetud on, peawad muhamedlased paika wahtima ja üksgi hindulane ei tohi sinna ligi tulla.“ Chowdrie oli tingimisega nõus, lootes, et pühadus meest äparduste wastu kaitseb. — Ohwitser saatis siis ühe korporali järel

waatama, kas mees tõeste maha maeti, ja muhamedlaſi paiga wahtideks ſeadma. Mõni tund hiljem, kui ſee käik oli antud, tuli alamohwitſer tagaſi ja teatas, et püha mees, kui ta ettewalmiſtuſed korda oli ſaatnud ja rahwa poolt kingituſi wastu wõtnud, maha oli heitnud ja iſeäraliſesſe ſeiſukorda läṅgenud, mille peale tema kehakatte ſiſſe pandud, mida „kumlee“ nimetatakſe, ja ſiis hauda aſetatud, mis hariliſe ſuuruſega ja 3—4 jala ſügawune on olnud; haud aetud pealt mullaga kinni. Puuſärki ei ole mitte tarwitatud. Kui ſee ſündinud, on muhamedlaſteſt wahid wälja pandud käſuga, haua ümber käia ja mitte kedagi ſelle ligi lasta. — Iga kahe tunni taga teatati ohwitſerile, et wahid on wälja läinud ja wanad ära tulnud, ja et kõik endiſes ſeiſukorras olla. Muhamedlaſed oliwad nii agarad, et nad ühelegi indialaſele luba ei annud pühitſetud maaſt põrmuſigi wõtta, mis fakiri kattis, mida hindulaſed kalliks waraks peawad. Hindulaſed uskuſiwad kindlaste, et fakiri lubaduſe järele ühekſandamal päewal üles ärkab. — Kolmanda päewa õhtul, kui muud talituſed ohwitſeri tähelpaneku eneſe peale oliwad tõmmanud ja fakir tal üsna meeleſt ära oli läinud, juhiti tema tähelpanek jälle ſelle peale teatega, et mahamaetud mehe juures kõik endiſes ſeiſukorras olla. Sellepäraſt hakkas ta korraga kartma, et mees muhamedlaste walju walwuſe all tõeste ära ſureb ja tema kui lubaandja ſelle ſurmas wõib ſüüdlaſeks jääda. — Sellepäraſt ruttas ohwitſer koju ja ſaatis kohe chowdrie järele, kes temalt matmiſeks wäeringkonna piirides luba oli palunud, awaldas ſellele oma muret asja päraſt ja käskis kohe püha mehe wäljakaewamiſe ette wõtta. Chowdrie omalt poolt palus teda üsna mureta olla, ſeſt et ſee mees mitu korda juba maetud olnud, kuna teda pühadus kaitſewat, nii et ta ilma hädata ſada aastat wõiks maa all olla. Ohwitſer ei wõtnud aga enam mingit palwet kuulda, waid käskis fakiri wiibimata, kui ta ſurnud peaks olema, wäeringkonna piiridelt wälja wiia. Et õnnetuste ja äparduste eeſt rohkem hoida, ratſutas ta iſe lagendikule ootawaid teateid wastu wõtma. Haua juurde jõudes leidis ta ſealt palju hindulaſi, kes wäljakaewamiſe ja püha mehe ülesärkamiſe juures tahtſiwad olla. Et chowdrie ka ſinna oli tulnud, ſiis kästi haud wiibimata

lahti wõtta. Meie ohwitſeri kohkumiſeks toodi ſurnu kaamelikarwadeſt waiba ſees nähtawale. Kui waip lahti wõeti, nähti ſurnukeha külm ja kange olewat nagu muumia. Kui ohwitſer käega ſurnukeha oli katſunud, ſiis oli ta oma õnnetuſes kindel, et teda kui uſumäratſejate kaaſlüüdlaſt inimeſetapmiſe päraſt kohtu alla antakſe. Wähe lootult oli olemas, et kaks fakiri teenrit oma peremeeſt weel elusſe ſuudakſiwad äratada. Teenrid õõruſiwad ſurnul iſeäraliſe ſalwiga pead, ſilmalauguſi, pihupeſaſi ja jalaaluſeid, iſeäranis aga ſüdamekohta. Umbes weerand tund oliwad nad tõõd teinud, ilma et ſellel mingit tagajärge oleks olnud, ja nõnda kadus ohwitſeri wiimane lootus. Aga indialaſed õõruſiwad ikka edaſi ja pidaſiwad ſeda heaks märgiks, et nad ſurnu ſilmalauguſi tõsta wõiſiwad, ſilmad oliwad ilma ſärata, nagu päris ſurnul. — Aegamööda wõis aga ſilmade liigutamiſeſt aru ſaada, kuni wiimaks ka pea liikuma hakkas. Kõige wiimaks hakkas fakiri rind kerkima ning ſurnuks peetud mees ütles mõne ſõna, mis ohwitſerile kui ka kaasolewatele brahmanidele ſuurt rõõmu tegi.

Umbes tunni aja päraſt wõis fakir jälle oma liikmeid tarwitada, ja major ſõitis minema, rõõmus ſelle üle, et ta kohta ei kaotanud ega kohtu alla ei langenud. Fakir aga wõttis weel kaua hindulaste õnneſoowiſi ja kingituſi wastu.

* * *

Lõpuks weel hoolas järelkatſumine uuemaſt ajaſt.

Sakſa anthropologiaſeltſi ajakirjas 1896. aastal teatab Aurel von Török yogide ehk fakiride tegewuſe üle Ungria tuhandeaastaſe juubeli wäljanäituſe puhul järgmiſt:

„Näituſe alguſeſt ſaati pandakſe Budapestis wanas linnajaos kaks nõndanimetatud yogi Hindustaniſt, Swami Dayanand Sarasvati uſu-uuendajate ſeltſiſt pärit, kordamööda 8 ja 14 päewaks hüpnotismuſe teel uimastuſeund magama. Uinutamine ja äratamine ſünnib awalikult rahwa ees, niiſama on magajad klaas-puuſärgiga rahwale waatamiſeks wälja pandud.

23. ſkp. äratati üks nendeſt, nimega Bhimſen Pratap, (pärit Punjabiſt, 24 aastat wana) oma 8-päewaſeſt uneſt ülesſe, teine aga, nimega Gopal Kriſchna (26 aastat wana), pandi nelipühi päewal kell 3 peale lõunat magama.

Mõlemad on Arya sugust ja teiselt seisusekastilt, nimelt kschatriyad. Mõlemad on haritud mehed, Lahores Dayanandi ülikoolis õppinud, nad kõnelewad ja kirjutawad Inglise keelt ning oskawad peale oma emakeele ka muid India keelesi. Mõlemad yogid on Arya sugu peenemat seltsi mehed; nad on keskmise suurusega, korraliku kehaehituse ja pruuni nahaga, ihunahk on märksa karwane ja juuksed lokilised ning süsimustad. Muskli on neil hästi edenenud, kondikogu õrnawõitu. Nad on taimetoitlased ja sõõwad peaasjalikult piima, mune, riisi, aia- ja puuwilja, kuna nad liha kunagi ei olla sõõnud.

Mõlemad jutustasiwad minule, et nad endid usu-uurimisele on pühendanud ja 17. eluaastast saati yogid on. Sõna „yoga“ tähendab Dschiwatma ja Paramatma ühendamist, millega esimese all isiku hinge, teise all üleüldsuse hinge mõteldakse. Enesepiinamise-harjutusi, mille abil see ühendamine korda saadetakse, nimetatakse hathayoga nimega...

Nüüd tahan ma teatada, mis ma magamapaneku ja ülesäratamise juures olen näinud.

Eila, 24. mail, oli Gopal Krischna uinutamise aeg käes. Kuni magamapanekuni oli ta wäga lõbus, kõneles palju ja awaldas suurt huwitust anthropologialiste uurimiste kohta, palus mind ka enesele kõike jutustada, mis tema magamise ajal sünnib. Peale selle palus ta, et tema kehasse alles 20 minutit peale uinutamist peaks puudutama. Tema uinutamise juures oli ka professor Dr. Benedikt Wienist.

Lühikese, umbes 3 minutit wältawa palweümisemise järele Sanskriti keeles pandi Gopal Krischna nimetatud ruumikasse (2 meetrit pikk, 1 m. kõrge ja enam kui 1 m. lai) klaasist puusärki pehme aluse peale ja kaeti paksu siidist tekiga üle pea kinni. Kohe pani ta oma silmad kinni ja pomises mõne minuti neid palweid järele, mida teine yogi (Bhimsen Pratap) ühetooniliselt, aga aeglaselt muudetud häälega luges. Umbes kolme minuti pärast waikis Gopali suu, kuna Bhimsen ühetooniliselt edasi luges. Jälle 3—4 minuti pärast jättis Bhimsen järsku lugemise järele ja kergitas seltsimehe pahemat silmalaugu; silm oli nähtawaste ilma eluta. Bhimsen kattis tema näo riidega kinni. Yogi tunnistati magawaks. Tõeste oli Gopal üsna

rahulikult oma klaas-puuſärgis, ilma liigutuſeta, hingamine oli rahulik ja läbi teki piſut tunda. Kahekümne minuti päraſt tõsteti ſilmalauguſi ja katſuti ſilmamunaſi, proowiti ſüdametegewuſt ja weretukſumiſt ning ka hingetõmbamiſt, kätt kõhu peale pannes. Keha ſoojus oli 37° C, weretukſumine 80, hingamine 18, muſklid lõdwad, ſilmad tundmuſeta. Täna, 24 tunni päraſt, leidſin ma Gopali üsna rahuliſelt, waewalt hinge tõmbawalt oma klaas-puuſärgis; näo nahk oli aga minu arwates kollaſeks läinud ja ſiſse langenud. Keha ſoojus 36° C, weretukſumine 76, hingamine 16. Soe keha oli teki all pehme tunda.

Enne kui meie ſeda magamiſt kirjeldame, waatame järele, kudas niiſuguſeſt uneſt ülesſe äratatakſe.

Laupäewal, 23. mail, õhtu kell 7 pandi klaas-puuſärk ſeal ſees magawa yogi Bhimſen Pratapiga rahwa ees aluſe peale. Gopal tormas ristis kätega ja waljuste palwet lugedes puuſärgi juurde. Palwe oli ſanskritikeelne ja kestis umbes 8 minutit, ſiis nühkis Gopal riidega Bhimſeni otſaeſiſt, ſilmi, nina ja ſuud ja tegi ta ſilmad lahti, mis ikka weel üsna tundmuſeta oliwad; hingamine oli ikka taſane ja wäga pealiskaudne. Gopal hakkas jälle waljuste lugema ja luges nüüd umbes 5 minutit. Sel ajal märgati, et hingamine kõwemaks ja kiiremaks läks. Siſse ja wälja minewa õhu ſahinat ei olnud aga mitte kuulda. Gopal hakkas kordkorralt ikka waljumalt lugema, wõttis magawa Bhimſeni peaſt kinni, raputas ſeda õige kõwaste, pühkis rätikuga ſagedaste üle näo, pidas ſilmad lahti ja awas ka wägiſi ſuu, ilma et ta oma walju lugemiſega oleks wahet pidanud. Weel umbes 5 minuti päraſt kuuldi kähiſewat hingamiſt ja ſiis korraga tumedat ſegaſt häält, nagu ſeda unistaja ſuuſt kuulda wõib. Gopal luges ilma waheta edaſi, raputas jällegi teiſe pead ja tõstis ikka edaſi magawa Bhimſeni oma teenri abiga istukile. Rinda ja ſüdamekohta muditi ja triigiti ükslugu, ſelja peale koputati ja nägu pühiti riidega. Selle mudimiſe all tuli Bhimſeni meelemärkus ruttu tagaſi ja mõne krampliku liigutuſe järele hüüdis ta taſaſe häälega: „Milk“ (Piima). Tale anti tilga kaupa piima ſuhu; ſiis läkſiwad tal pea ja ſilmnägu higiſeks, ſilmad äiwad lahti, nägu oli krimpſus, nagu kange walu puhul. Nüüd hakkas ka Bhimſen taſaſe, nõrga häälega palwet lugema. Mõne

minuti päraſt tõsteti ta puuſärgiſt wälja ja pandi iſtme peale. Temale anti weel natukene piima, õõruti ta keha, tema kerged riided ſeati korda, mille järel ta üles tõuſis ja ennaſt rahwale näitas. Tuuris enam kui pool tundi, enne kui kõik möödas oli. Tund aega hiljem ſõitſime meie Bhimſeniga ſeltſis uulitſaraudteel linna; ülesäratatud yogi oli üsna erk ja ajas juttu, kurtis aga kange wäſimuſe üle. Päraſt ärkamiſt kaaluti Bhimſeni Fairbanki kaalu peal, mille juures ſelgus, et ta kahekſapäewaſe magamiſega 6 kilogrammi kergemaks oli jäänud.

Bhimſeni 8-päewaſe magamiſe kohta on arſtliſed teated järgmiſed:

Magamapaneku-aeg 16. mai 1896 a. kell 7,45 min. õhtul.

Keha raskus = 64 kilogr., keha ſoojus = 37,6 ° C., weretukſumine 74, hingamine = 18.

16. mail	kell	11	—	min.	õhtul,	kehaſooj.	37° C,	weretukſ.	72,	hingam.	16.
17.	„	„	4, 55	„	p. l.	„	36,9 „	„	68,	„	14.
18.	„	„	6, 22	„	„ „	„	36,8 „	„	72,	„	14.
18.	„	„	10, 25	„	ööſel,	„	36,4 „	„	60,	„	10.
19.	„	„	7, 35	„	õhtul,	„	36,8 „	„	66,	„	11.
20.	„	„	6, 40	„	„	„	36,9 „	„	62,	„	10.
21.	„	„	9, 45	„	„	„	36,8 „	„	60,	„	10.
22.	„	„	6, 40	„	„	„	36,9 „	„	64,	„	11.
22.	„	„	12, 10	„	ööſel,	„	36,7 „	„	60,	„	11.
23.	„	„	5, 10	„	p. l.	„	36,4 „	„	60,	„	12.

Keha raskus päraſt ülesäramiſt = 58 kilogr.

Nende tähelpanekute otſustamiſe kohta pean ma toonitama, et ſiin waljuste teaduſliſeſt ja kontrolleritud järelwaatuſeſt kõnet ei wõi olla. Katſeid tehti näituſelkäijate nähes ja nende ſoowi peale. Niiſugune näitus ei ole aga teaduſliſele uurimiſele kõige ſündſamaks kohaks.

Et yogid wabas õhus magawad, wõib ainult pikendatud hüpnotiliſe ſeiſukorraga tegemiſt olla. Südametegewus ja hingamine ei ole ſugugi katkeſtatud, ja nagu aruande numbrid näitawad, ei lähe nad palju ülewalolemiſe aegſeteſt arwudeſt kõrwale. See kõik ei ole nõnda midagi muud kui pikk, harjutamiſe läbi ſaadud omadus (milleks ka iſeäraline loomus peab kaaſa aitama), ennaſt hüpnotiliſeſe olekuſe panna ja ſelles kauemat aega pidada, ilma et pahaſi tagajärgeſi tuleks. Nagu

Gopal ja Bhimsen kinnitasiwad, pidawat elu nende wahepealsete magamiste läbi pikemaks minema. Seda arwamist ei wõi aga weel tõsiasjaks pidada. Imekspandaw on aga nende rutuline uinumine ja silmamuna elutaksjäämine. Tähele peab ka panema, et ärkamise eeli kolme esimese sõrme sisse kramp lõi. Wiimaks peab weel imelikuks pidama, et kahekspäewalisest unest toibumine nii ruttu korda läks. Et magaja kahekša päewa jooksul wahešt silmad lahti tegi ja käsi liigutas, seda pandi tähele. Teadusliselt küljest oleks soowitaw, et yogide hüpnotismuse tegewust asjatundjate poolt järele uuritaks.

* * *

Jacolliot, endine Prantsuse ülemkohtunik Chanderuagores, tegi ühe Tamuli yogiga, kelle nimi Govindasvami oli, kõikvuguseid katseid, mille üle Meyrink järgmist teatab:

„Mina küsisin fakirilt, kas ta iseäralist paika soowib. Tema ütles enesel kõik paigad ühesuguses olewat, sellepärast läksime maja ette kingule, kus walgem oli kui toas ja alustasime tähelpanekuid.

Minu küsimuse peale, kas fakir ise midagi lähemat sellešt wäest teab, mis temas ilmub, ja kas ta oma peaajus ja muskliites teab muudatusi ette tulewat, wastas ta: „See ei ole harilik looduseiõud, mis siis tegew on, — mina olen ainult tööriist, ma hüüan teda ja siis aiub see jõud tegewusesse.“

Mina olen paljudelt fakiridelt seletust pärinud ja ikka sellesama wastuse saanud. — Mina käskisin Govindaswamit nüüd alustada. Ta sirutas oma käed prongist waati poole, mis wett täis ja mitu sada naela raske oli, ja wiie minuti pärast hakkas see ringi käima ning pikkamisi korralikult fakiri ligemale tulema. Ligemale jõudes hakkas waas helisema, nagu oleks keegi kepiga linna wastu tagunud.

Mina nõudsin waati seismajäämist, edasiminemist ja jälle seismist, ja kõik sündis, nagu mina olin käskinud. Siis nõudsin mina, et metalli kõla karwapealt kümne minuti pärast pidi uueste koltma, ja waatasin uuri järele, et aeg õige oli, siis et löögid mängutooti mänguga taktis peawad käima, ja ka see soow läks täide; lühidalt, Govindasvami oli täieline isand nende jõuawalduste üle. — Kolm korda tõusis raske waas mõned

tollid põrandalt ülesse ja langes siis jälle ilma kolinata tagasi, ja weel seal sees ei loksunud millalgi, ehk riist ise küll kõikus. Ja kõik päise päewa ajal.

Teised katsed: Meie riputasime liiwa põrandale ja tegime selle üsna siledaks; siis istusin mina, paber ja pliiats käes, laua äärde. Sakir wõttis puutüki ja pani selle ettewaatlikult liiwa peale. — „Pane tähele!“ ütles ta, „kui puu iseeneselt üles tõuseb, ja sa kirjutad pliiatsiga paberi peale wigurid ja kriipsusi, siis teeb tema liiwa peal niisamasuguseid liigutusi.“ Selle peale sirutas ta oma käed wälja, ja juba mõne minuti pärast tõusis puutükk ülesse, nagu ta oli ütelnud. Iga joonistuse, oli see nii segane ja kirju kui tahes, mis mina paberi peale tegin, tegi puutükk all liiwa peale järele. Kui mina peatasin, jäi ka puutükk seisma. Sakir seisis kõige aja eemal seina ääres, ja kuigi mina ka joonistusi käega hoolsaste warjasin, siis ei seganud see liiwajoonistusi sugugi.

Lõpuks käskis Govinda mingit Sanskriti keele sõna mõtelda, ja kohe kirjutas puu: Adicete Veicountam Haris (Wischnu magab Eikonta mäel), nagu mina seda olin mõtelnud.

* * *

Aia wärawa taga oli kaew, ja sellešt kaewust tõmbas keegi hindulane ratta ümber käiwa köiega wett wälja. Govinda sirutas, ilma et hindulane teda nägi, oma käed wälja ja tagajärjeks oli, et weewinnaja köit enam tõmmata ei jäksanud, ehk ta küll kõigest jõust rebis. Nagu ebausklikud hindulased ikka sel puhul teewad, kui asi nende meelest imelik näib olewat, nii hakkas kaewulolija ka nüüd kurjade waimude wastaliist palwet lugema, ago waewalt oli ta suu lahti teinud, kui sõnad kurku kinni jäiwad ja ta häält teha ei saanud. Alles siis, kui Govinda oma käed alla laskis, hakkas kaewu ratas jälle liikuma.

Edasi: Sakir pani wäikese wasešt kamina, nagu neid Indias suitsetamiseks tarwitatakse, kesk õuet ja riputas sinna suitsetamiserohtu peale.

Siis wõttis ta oma harilise seisukorra ja alustas oma pomisemisi. Kui ta sellega walmis oli, seisis ta ikka endist wiisi, pahem käsi südamekohal, paremat seitsmesõlmelise bambusekepi

peale toetades. Mina mõtlesin, et ta jälle, nagu ükskord waremalt, oma uimastuseunesse langeb, aga nõnda ei olnud lugu mitte. Aegajalt litsus ta käega oma otsaesist. Korraga tõugati mind. Woswori sarnane pilwe täitis tuba ja suure kiirusega wälkusiwad selle sees inimesekäed. Mõne minuti pärast läksiwad need käed weel selgemaks. Mõned oliwad hiilgawad ja läbipaistwad, nii et nendest muud asjad läbi paistsiwad, teised jälle oliwad läbipaistmata ning heitsiwad warju, nagu harilised asjadki. Mina lugesin neid kuusteistkümmend tükki. Mina tahtsin fakiri käest külida, kas ma nende käte külge puutuda wõin, kui üks käsi teiste hulgast lahti tuli ja minu wäljasirutatud sõrme külge wajutas; — ta oli wäikene ja pehme, nagu noore naisterahwa oma. — Niisugused ilmumised kestsiwad peaaegu kaks tundi; üks käsi murdis lilleši ja wiskas neid minu ette, teine tõmbas minul üle näo, teised jälle kirjutasiwad lausеid seina peale, mis silmapilgu hiilgasiwad ja siis ära kadusiwad. Mõningaid sõnu kirjutasin mina pliiatsiga ruttu järele.

IV.

Teated yogide üle reisikirjadest.

Niisugused imelikud isikud, nagu yogid ja fakirid, ei ole wõinud reisijate silma eest kõrwale jääda; on ju nemad muinasloolises Indias kõige muinasloolisemad isikud! Juba kreeklased, kes Aleksander Suurt tema sõjakäigul saatsiwad, on meile neist enesepiinajatest teateid jätnud; aga ka misjonärid ja muud mehed, kes uuemal ajal Indias wiibinud, on harwaste oma reisukirjades neist „pühadest“ waikides mööda läinud. Teatame siin mõnda neist kirjeldusest.

1. Tavernieri kirjadest (Gentis a. 1681).

Järgmisel päewal oli mul jällegi lõbu, sest et mulle salk Muhamedi derwischisi ja fakirisi wastu tuli. Ma lugesin 57. Nende peamees oli Chagehan-guiri ülem tallmeister. Weel neli oliwad kõrgemast seltsist kui muud. Nende wiie derwischi kehakatteks oli tükk linast riiet, mis jalgade wahelt läbi käis ja ees ja taga wõõ küljes kinni seisis. Igaühel oli ka tiigrinahk üle õlade, lõua alla kinni seotud; nende eeli toodi 8 iluſat ratsa-

hobuſt, kolm kullaste waljastega ja kuldpandlaliste ſadulatega, teistel wiiel oliwad hõbewaljad ja hõbepandlaliſed ſadulad. Kõik oliwad leopardinahaga kaetud. Teiste derwiſchide kehakatteks oli ainult oheliku tükk wõõl ja riideſt põllekene ſelle küljes. Nende juukſed oliwad Türgi turbani moodi pealaele kokku keeratud. Igaühel oliwad lõjariistadeks wibud ja nooled, ſiis ka laskepüſſid ja niiſuguſed lõjariistad, mis Euroopas ei tunta: need oliwad terawaäärelised raudrõngad, nagu taldrekuäärad, mis nad kahekſa wõi kümme tükki kaelas kandſiwad. Kui nad ſeda lõjariista tarwitada tahawad, ſiis wõtawad nad ta kaelaſt ja wiskawad wastu waenlaſt, nii et ſee juhtuwal korral keskelt pooleks läheb. Peale ſelle oli igaühel weel kaks riista kaaſas, üks jahiſarwe moodi paſun, mida nad oma tulekul ja äraminekul puhuwad, ja teine müüriſepa-kellu moodi labidas, millega nad tolmu hunikuſe ajawad, et ſelle otſas pehme istuda oleks. Kolmel derwiſchil oliwad ka pikad wehklemiſemõõgad, mis nad inglaſtelt wõi hollandlaſtelt oliwad ſaanud. Derwiſchide juht palus minult ſeda paika, kus meie ſeiſime, eneſele ja oma ſeltſlaſtele, ja et meil ükskõik oli, kus meie ſeiſime, ſiis wõiſime tema palwet täita. Kohe walati palju wett maha ja tehti paik puhtaks ning taſaſeks; ja et talwine aeg oli, tehti kaks tuld ülesſe, mille wahel nimetatud wiis derwiſchi endid eeſt ja tagant ſoendaſiwad. Selſamal õhtul, kui derwiſchid juba oliwad ſöönud, tuli linna kuberner oma austuſt nendele üles tunnistama ja tõi neile riiſi ja muud toidumoona kingituſeks. Kui niiſuguſed derwiſchid ühte kohto tulewad, ſiis käiwad nad ümberkaudu kerjamas. Saak jagatakſe ühetugusteks oſadeks, ſeſt et igaüks iſe eneſele peab keetma ja küpſetama. Mis toiduſt üle jääb, jagatakſe waestele, kuna teiſeks päewaks keegi eneſele toitu üle ei jäta.

Kõneldakſe, et Indias kahekſaſadatuhat Muhamedi ja miljon kaksſadatuhat pagana fakiri olla, mis hirmus ſuur rahwahulk oleks. Need on kõik hulguſed ja laiſad, kes endile aupaiſtuſt wõtawad ja ſeletawad, et kõik, mis nemad ütlewad, jumalatelt ſaadud wastus olla.

Muhamedi fakiriſi on mitu ſeltſi. Ühed käiwad alasti, nagu paganadki, neil ei ole kindlat korterit ja nad teewad

Sakirid pühas salus mitmesugustes enesepiinamise-seisukordades.

kõikſugu roppuſt ilma häbenemata. Nad ſeletawad rumalatele inimestele, et neil luba olla kõikſugu kurja teha, ilma et ſeda neile patuks arwataks.

Teiſed fakirid kannawad kuubeſi, ja õige mitu; need kuued ulatawad poolde ſäärde ja katawad alumiſi wiletſaid riideid. Fakirid käiwad karjakaupa koos, ja neil on oma peamees, keda tema riidenadide mitmekeſiduſeſt tunda wõib. Temal on ka kahe ſülla pikkune raudahel jala külge ſeotud, mida ta järele weab. Kui ta palwet peab, ſiis ſünnib ſee ſuure käraga, ſeſt et ta walju häälega kiſendab ja ahelaga kõlistab, mis rumala rahwa juures aukartuſt ſünnitab. Palwe ajal walmistab rahwas neile lageda platſi peal wõi uulitſal ſüüa. Siis istub peamees jalgwaiba peale ja hakkab wastuſid andma neile, kes tema nõu tarwitawad. Alamad derwiſchid käiwad rahwa ſeas ringi ja kiidawad oma peamehe ſuurt tarkuſt kõigi ſaladuste tundmiſes. Rahwas on kergeuſklik ja peab fakiri pühaks; temale lähenedes tõmmatakſe kingad jalaſt ära ja ſuudeldakſe fakiri jalgu. Fakiride peamees kuulab igaühe ükſikult üle ja annab nõu; peaasjadeks, mida fakir õpetab, on, kudas lapſi ſaab ja kudas armaſtuſt äratada wõib.

On fakiriſi, kellel enam kui kakſſada jüngrit kaaſas käib, kes paſunaga kokku kutſutakſe, kui edaſirändamine algab. Siis wõetakſe piigid ja lipud kätte; mis peamehe ees maa ſiſſe on pistetud.

Kolmat laadi fakirid on waeste inimeste lapſed, kes uſuteaduſt õpiwad ja moſcheedes elutſewad, kus neid armuanneteſt toidetakſe. Nemad õpiwad korani pähe, tutwuſtawad endid kombeõpetuſega, ning wõiwad hiljem moſcheeülemateks ja kohtunikkudeks ſaada. Nendel fakiridel on ka naine wõi mitugi, ja nad püüawad ſellega Muhamedi ſarnaſeks ſaada, et neil palju lapſi on.

Fakiride algus tuleb Rhevaniſt, kelle riigi Ram ära wõttis ja kes ſelle järel, kui tal enam midagi ei olnud, ihuhalasti mööda ilma käima hakkas. Tema leidis palju austajaid ja järeltegijaid, ja et neid pühaks peetakſe, ſiis on neil wõimalus käepäraſt kõikſuguſt kurja teha.

Fakirid käiwad, nagu üteldud, ſalga kaupa, ning maga-

wad ſuwel ja talwel palja maa peal. Kui külm on, ſiis korjawad nad loomade ſõnnikut, kuiwatawad ſeda ja teewad ſelleſt tuld. Puid ei põleta nad mitte, kartuſe päraſt, et puu ſees wõiks tõugukeſi olla, kes tules ſurma ſaakſiwad. Oma ſurnute põletamiſeks wõtawad nad parwetatud puid, milles usſiſi ei ole. Noored fakirid istuwad tule ääres, kümme kuni kaksteiſtkümmend meeſt ſeltſis; kui nad uniſeks jääwad, ſiis kukuwad nad maha ja magawad ſealſamas tuha peal, kuna neil muud katet ei ole kui taewas. Rikkad paganad peawad endid õnnelikkudeks, kui fakirid nende juures korteris on, ja ſeda ſuurem on fakiride kuulſus, mida rohkem nende ſalgas niiſuguſeid on, kes ennaſt iſeäraliſelt piinawad. Need ſalgad kogunewad weel ſuuremateks kogudeks, kui nad Gangeſe pühale jõele ſuplema wõi teatud templiteſe palwetama lähewad. Puu, mis ſelle raamatu pildi peal (lhk. 65) näha, on banan; ſeda peawad paganad pühaks ja keedawad ſelle all; ſinna ehitawad nad ka oma templid ehk pagoded. Joonistuſe puu kaswab Surates; ta on ſeeſt õõnes ja õõnſuſes leidub naiſterahwa kuju, mis eſimeſe naiſe kuju olla, nimega Mamaniwa. Igapäew kogub paganaid kuju ette palwetama ja andeid tooma, mis brahmanid ära korjawad. Igale inimeſele, kes ſeal käinud, teeb brahman tſinnobriga märgi otſaette; kellel niiſugune märk on, ſee ei karda mitte, et kurat temale kahju ſaab teha.

Pildi peal nr. 1 on koht, kus brahmanid oma jumalaid, nagu Mamaniwa, Sita, Madedina ja muid, keda ſuur hulk on, peſewad.

Nr. 2 on Mamaniwa kuju pagode ſees.

Nr. 3 on pagode, mille ees lehm ſeiſab ja ülewal Rami kuju on.

Nr. 4 on pagode, kuhu mõned eneſepiinajad fakirid lähewad.

Nr. 5 on Rami pagode.

Nr. 6 on kinnine koobas, kuhu ſiſe fakirid poewad. Koopal on üksainus wäikene augukene. Fakir jääb ſinna 9—10 päewa ilma ſõõmata ja joomata, kudas ta on tõotanud. Mina ja Hollandi komandant tahtſime näha, kas fakirile ſinna mitte ööſel ſööki ei wiida. Aga ſeda ei olnud märgata. Eneſe-

piinaja kükitas ikka üht moodi, ilma et ta oma seisukorda sugugi oleks muutnud. See, keda mina nägin, ei suutnud palawuse päralt ometi kauemaks jääda kui seitsmeks päewaks.

Nr. 7 on enesepiinaja seisukord. See ei heida mitmel aastal ööl ega päewal mitte maha. Kui ta magada tahab, siis nõjatab ta pinguli tõmmatud kõie peale. Selles seisukorras mahalangewalt wedelikult on ta jalad paistetanud.

Nr. 8 on enesepiinajad, kes surmani käed ülewad hoiawad, kuna käed wiimaks nii kangeks jääwad, et neid allapidi paenutada ei saagi. Juuksed kaswawad neil wööni, küüned on wäga pikad, Öösel ja päewal, suwel ja talwel jääwad nad sellesse seisukorda üsna halasti, wihma ja palawuse ning kärbeste piitmiste kätte, ilma et nad oma kätega söödikuid ära peletada saaksiwad. Süüa ja juua peawad neile teised sakirid andma.

Nr. 9 on enesepiinaja seisukord. Tema on ühe jala peal ja hoiab wiirukipanni käes, kuna ta silmad päikese peale waatawad.

Nr. 10 ja 11 on kaks istuwat enesepiinajat, kes käed ülewal hoiawad.

Nr. 12 on niisugune seisukord, milles enesepiinaja magab, kes käsi iialgi alla ei lase, mis kahtlemata kõige suurem piin on, mida inimese keha kannatada wõib.

Nr. 13 on enesepiinaja, kelle käed nõrkuses taha on langenud, kuna ta neid enam ette paenutada ei saa, sest et need üsna ära on kuiwanud.

Peale nende on enesepiinajaid weel palju sortisi, kellest mõned üsna pahas seisukorras seisawad ja ükslugu päikese sisse wahiwad, kuna teised maha wahiwad ja kellegi inimese peale ei waata ega kellegiga ei kõnele.

Need sakirid, kes külades ja linnades waikides ringi käiwad, on nii ihuhalasti, nagu nad on ilmale tulnud. Naisterahwad lähenewad neile aukartuses ja puudutawad sõrmeotsadega neid kehaosasi, mis kirjanik häbenemise päralt nimetamata jätab, ja suudlewad siis oma sõrmesi. Sakir teeb aga, nagu ei tunneks tema midagi, ega waata ka puudutaja otsagi.

2. Thevenot'i kirjadeſt (Frankfurtis M. ä. 1693. aastal).

Niiſuguſeid yogiſi nähtakſe ſagedaste Halabas'is ſalgakaupa, kuhu nad pidude pidamiſeks kokku tulewad, mille puhul nad peale muu ka Gangeſe jões ſuplema peawad. Niiſuguſeid nendeſt, kes rumalaid teguſi ei tee, ſalliwad rikkad inimeſed hea meelega eneste juures, annawad neile abi ja loodawad nendelt õnnistuſt. Neid nimetatakſe kahetſewateks wendadeks. Nende kahetſus ſeiſab ſelles, et nad päewade kaupa paastuwad, nädalate kaupa ühe jala peal ſeiſawad, wõi kuude kaupa oma käed kukla taga ristis hoiawad, wõi ka ennaſt teatud ajaks laſewad augu ſiſse maha matta. Kuigi fakiride ſeas ka auſaid inimeſi peaks leiduma, ſiis on ometi palju rohkem kelmiſi, ja Mongoli würstidele ei wõi pahaks panna, kui nad wägiwallatarwitajaid fakiriſi maha tappa laſiwad.

Neid nähakſe lagendikkudel ihuhalasti, lipud ja trompetid, wibud ja nooled käes. Nad paluwad armuandeid, aga kui nad reiſijate ſalgaſt tugewamad on, ſiis wõtawad iſe ilma palumata. Ka ei ole neil tänu- ega autundmuſt, ſeſt et nad reiſurongides neile, kes neid toidawad, weel kõikſuguſeid wingerpuſſiſi teewad. Hiljuti olin mina ühe reiſurongi hulgas, kus ka fakiriſi oli. Ööſel ei laſknud nad kedagi magada, waid laulſiwad ja jutluſtaſiwad läbi öö. Kui neid lahkeſte paluſin, et nad wait jääkſiwad, ſiis läkſiwad nad wihaſeks ja hakkaſiwad waljumine karjuma, kuna need, kes laulda ei wõinud, reiſijate üle hirwitaſiwad.

Neil fakiridel oliwad ka oma ülemad, ja nad oliwad kuſagile bananiſi kaswatawale maale ſaadetud 2000 rupiat ja teatud arwu riiſi ja wõid ſiſse nõudma, ſelle tingimiſega, et nad ilma moonata tagaſi ei tohi tulla. Nõnda teewad nad igal pool Indias, kus paganad nende nõudmiſi täidawad. Neid on muhamedlaſte ſeas, niiſamuti kui paganategi ſeas.

Kui fakir niiſuguſt tegu tahab korda ſaata, mida teiſed enne ei ole teinud, ſiis hakkab ta oma kehaga maad mõõtma. Oli fakir olemas, kes ſel kombel Bengaliaſt Ulesſeri maakonnaſt Kabuli linnani ära käis, kõike teed oma keha pikkuſega ära mõõtes. Temal käiſiwad kõikſuguſed uued õpilaſed ja abiliſed kaaſas.

Esimeseks tegewuseks sellel reisul oli, et fakir pikali maha heitis ja enese pikkuse ära laskis mõõta. Siis andis ta oma õpilastele enese nõu teada, et tema pikalilaskmisega tahab Kabulini rännata. Iga kord, kui fakir maha heitis, laskis ta pea otsa märgi maha panna, et ta mitte rohkem edasi ei sammuks. Kõik mõõdeti karwapealt ära ja fakir käis päewas poolteist co'd, s. o. umbes kolmneljandikku Inglise penikoormat. Esimese aasta lõpul jõudis ta Halabas'i maakonda. Igal pool, kust ta läbi käis, anti talle suurt au.

3. Sonnerati kirjadest.

Indialastel on ka oma mungad olemas, keda kahetsejateks nimetatakse. Usutuhinas jätawad nad oma waranduse ja perekonna maha ning elawad õige wiletsat elu. Nemad on suuremalt osalt schiwalaste seltsist; neil ei ole muud warandust kui üks „Lingam," millele nad ükslugu palwet loewad, ja tiigrinahk, mille peal nad magawad. Nemad piinawad oma ihu igal wõimalikul wiisil. Mõned pekstawad enese ise weriseks, mõned lasewad enese ahelaga puu külge panna ja jäätwad surmani sinna. Teised teewad tõotuse, et nad eluaja õige raskes seisukorras wiibiwad, näit. hoiawad käe rusikas, kuni küüned käest läbi kaswawad, panewad käed rinna peale wõi kukla taha risti ja hoiawad niikaua, kuni nad enam neid liigutada ei wõi. Need usutuhinas mungad ei saa lõpuks ise süüagi, waid õpilased peawad neid söötma. Mõned lasewad endid maa sisse matta ja tõmbawad wäikesest august wärsket õhku, nii et üsna imestama peab, kudas nad mitte lämmatusesurma ei sure. Mõned jälle lasewad endid ainult kaelast saati mulla sisse panna. On ka niisuguseid, kes tõotawad eluaja püsti seista: need nõjatawad ööse! wastu puud wõi müüri, ja et nad iialgi pikali magada ei saaks, panewad nad enesele niisuguse riistapuu kaela, mida enam ära wõtta ei saa. Mõned seisawad tundide kaupa ühe jala peal ja wahiwad päikese sisse, ilma et nad millegi muuga tegemist teewad. Teised, kes oma teenuskit weel suuremaks tahawad teha, hoiawad ühe jala kõrgel õhus ja seisawad kikiwarbil; selles seisukorras on nad weel nelja tule wahel ja wahiwad liigutamatalt päikese

ſisſe. Mõned käiwad rahwahulga ees ihuhalasti, näitamiſeks, et neil mingit kirge ei ole, waid et nemad eſimeſesſe ilmſüütuſeiſukorda on tagaſi jõudnud, kui nad oma keha Jumalale ohwerdaſiwad. Rahwas uſub ka tõeste nende wooruſt, peab neid pühadeks iſikuteks ja mõtleb, et nad Jumala käeſt kõike ſaawad, mida aga tahawad. Et igamees heategu arwab tegewat, kui ta neid munkaſi aitab, ſiis jookſeb rahwaſt kokku; neile tuuakſe ſüüa, ja kes iſe enam oma käſi tarwitada ei ſaa, ſellele pistetakſe ſööki ſuhu ja neid puhastatakſe nende roojuſeſt. Mõned naiſed lähewad ka nii kaugele, et nad munkade häbeduſt ſuudlewad, kuna need paigal ſeiſawad, nagu ei oleks neisſe puudutatudki. Siiski peab nimetama, et nende kahetſejate arw praeguſe walitſuſe ajal palju on wähenenud. Ainukene, keda mina olen näinud, oli eneſel paledeſt ja keeleſt raudpulga läbi piſtnud ja lõua alt läbikäiwa klamriga ſuu kinni pannud.

Jgaweste waikiw fakir.

Wiſt on eneſepiinamiſe-tuhin ſelle päraſt wähenenud, et üleüldiſt rahwa häda juba küllalt ſuureks piinaks arwati. Ja tõeste ei ole tarwis uuſi liha-ristilöömiſi wälja mõtelda, kui kaasinimeste loomus ſelle eeſt küllalt hoolt kannab, et kõik õnnetumad olekſiwad. Indialaste iſeloomu weaks on piirita kõrkus ja upſakus, ja ſelle tagajärjel arwamine, et nemad pühad olewat. Sellepäraſt hoiawad nad hoolega ſelle eeſt, et nad mõne alamaſt ſeiſuſeſt iſiku või europlaſe külge ei puutuks, mille tagajärjel nemad roojaſeks ſaawat. Oma tarbeasjugi ei laſe nad wõõraſt puudutada, ja kui ſee ligemale tuleb, ſiis lähewad nad kiireste eeſt ära. Lühidelt, igaüht, kes mitte nende ſeiſuſeſt ei ole, peawad nad roojaſeks ja põlgawad ſellepäraſt kõige ſuurema põlastuſega. Ka peab neil iga aſi ſaladusline ja ſellega austamiſewääriline olema.

Jndia ajalugu kubiſeb niiſugusteſt kuulſateſt eneſepiinajateſt, keda nüüdſed eneſepiinajad eneſele eeskujuks wõtawad. —

Ives kirjutab oma India reisukirjades 1774. aastal: Bombays viibides käisin ma oma sõbra saatusel ühel päewal kuulsat yogit waatamas, kes kookusepuu all maas istus. Tema keha oli tuhaga kaetud, pikad mustad juuksed rippusiwad korratumalt üle selja. Meie teretasime teda, ja ta wastas wäga aupakkumisele-sundiwalt. Siis ajasime ühe India härjaajaja tõlkimisel juttu. Sakir kõneles, kui palju tema oma palwetega haigeid terweks, nõrkasi tugewaks, pimedaid nägijaks ja sigimataid lasteemadeks on teinud. Äraminekul pakkusin ma temale kaks rupiat kingituseks. Ta käskis raha maha wisata, kuna jünger ehk teener, kes niisugustel meestel ikka kaasas on, raha raudtangidega üles wõttis ja äädikahapniku sisse pani. Sealt wälja wõttes nühkis teener raha hoolega puhtaks andis siis alles isanda kätte. Wastukingituseks saime yogi enese küpsetatud iseäralise maitsega kookisi. Mina palusin siis, et yogi oma järgmises palwes minule ka õnnelisandust paluks, aga yogi wastas hoolimatalt: „Ma ei oska Teile enam midagi paluda, sest Teie olete terwe, Teil on ilus abikaasa, olete ilusaste riides ja sõidate oma wankris kuhu tahate. Rohkem ei ole minu arwates inimese õnneks tarwis. Ainult seda wõiks weel paluda, et Jumal Teile tänulikku meelt annaks.“ — Mina olin sellegi palwega rahul, ja nõnda lahkusime sõbralikult wastastikuse aupakkumisega. —

Boeck jutustab oma raamatus „Läbi India kinnisesse Nepalimaale“ hoopis iseäralikkudest asketidest, kes Paschpattina templi läheduses elutsewad. „Üks nendest pühadest heitis kõhuli maha ja ajas käed ja jalad kõweraks, nagu seda weiderdajad teewad, kargas siis ülesse ja seisis ühe jala peal, siis keerutas ta käsi plaksutades nagu wurr ümber ja jäi wiimaks ülestõstetud kätega seisma.“

„Seal peitunewaid inimeste kujusi nähes tõusiwad mul ihukarwad püsti. Ma olin Aasias ju ennegi märatsejaid tundma õppinud, . . . siin aga leidsin mina weidrate usuliste kerjuste hulgas, kes endile selle templi juurde alupaiga oliwad wõtnud, igas nurgas koledaid enesepiinajaid, keda waleste fakirideks nimetatakse ja kelle olemasolemist mitmed India reisjad juba muinasjutuks peawad, sest et Briti-Indias politsei neid tülitab

ning europlased nende märatsuse peale austawa pilguga ei waata. Brahma usu märatsejate seisusenimed enesepiinamise järgu järele on: yogi, dumdi, sadhu, kakhi, naga, gosain, bairag, sanyas, kuna sõna „fakir“ õieti muhamediusulist märatsejat tähendab.“

Boeck on mõned kõige kohutawamad kujud ära pildistanud ja ütleb ise nende kohta, et nende olemasolemist keegi muidu ei wõiks uskuda, kui päewapilt seda ei näitaks, kudas hindulased ööd ja päewad kõwaras kehaga käpuli seisawad ja käed rusikas hoiawad, kuni käed ära kuiwawad ja küüned läbi käe liha kaswawad, juukset aga nagu mätas silmade ette wanuwad! Waga mehe austajatel on tükk tööd, enne kui juukset suu eest saawad kõrwale aetud, et temale riisi, erneid wõi mõnda muud sööki suhu pista.

Ühe jala peal seisjaid wõib tsirkuse kunstnikkudega wõrrelda, sest selleks läheb palju osawust tarwis, et kauemat aega wõib ühe jalaga seista, kuna teine jalg seismise jala põlwekõwerdusesse on toetatud. Selleşt asjaolost, et iga asketi ette waibakene on maha laotatud, mille peale imestawad kaasinimesed waskrahasi ja toiduaineid maha panewad, mis siis guru ehk enesepiinaja jünger suure ahnusega kõrwale wiib, wõib järeldada, et igakord mitte patukahetsuse- ja enesetalitsuse-tung inimesi märatsusele ei aja, waid palju enam märtiri au ja hea sissetulek. Seda arwamist kinnitab ka asjalugu, et paik, kus mõni kuulus enesepiinaja ära on surnud, wõi kust ta ise on ära läinud, lippudega ära märgitakse ja uutele enesepiinajatele enampakkumise-teel wälja renditakse.

Teised kahetsejad wõtawad walu abiks, mis nad piitwate, lõikawate ja põletawate asjadega teewad, et oma hoolimatust selle maailma walude wastu näidata, wõi inimeste heldust äratada. Bairagid, kes terawate naelte otsade peal magawad, wõi seljasoonte sisse pistetud raudkonksu otsas kiiguwad ja ennast nõnda kiigutades jumalakuju wankri all pidu puhul läbi linna sõidutada lasewad, wõi kes tuliste süte peal kõnniwad, ei tohi Indias enam awalikult ette astuda. Niisuguseid aga, kes endid tule ääres kõrwetawad, olen ma küllalt näinud. Mõned niisugused enesekõrwetajad õpetawad ahwisi wälja tule

peale puid kandma, mis nende pühaduſe au rahwa ſilmas palju ſuurendab.

See on tõekstunnistatud asjalugu, et Lõuna-Indias Bhadra Kali auks toime pandud kiigutuſepidudel waeſed inimeſed hea makſu eeſt ennaſt pool tundi wõi rohkemgi konkſu otſas wibutada on laſknud, millega haigetele terwiſt ja ſurnutele pattude andeksandmiſt loodeti teenida. Waremalt oli wiiſiks, et niiſuguſed kiikujad purju joodeti ja ſelja liha paistesſe pekſeti, et ſee tuim oleks ja konkſu hõlbſaste ſisſe torgata ſaaks, kuna waheſt kahe wõõga keha raskuſt kanda aidati. Ka jalgupidi rippuwa eneſepiinaja wibutamiſel tule kohal on mõneſuguſeid kaitſe-abinõuſi ja kombeid tarwituſel. Rõngad, mille ſees ta jalad ſeiſawad, on ſeeſt pehmeks tehtud ja nii laiad, et inimene ennaſt põlwekõwerdusteni wõib üles tõmmata, kui tuli ligemale tuleb; ka ſeob guru temale rätiku ümber juukste ja määrib kõik keha tuhapudruga üle, mis tulekuumuſt tagaſi hoiab.

Mina ei haruta ſeda küſimuſt, kas need weidrad inimeſed kelmid wõi õiglaſed on, kas nad Sanyasſis'e kombel wabataht-liſelt oma rikkuſe käeſt ära on andnud ja armuanneteſt elawad, wõi on nad lihtſad päewawargad. Brahma uſuõpetus, mille järele ohwri ja hahetſuſega jumalatelt armunäitamiſt wõib wälja nõuda, ajab õnnetuſes olewaid inimeſi niiſuguſeid abinõuſi tarwitama, mis meie tundmuſe järele aruſaamatad ja pööraſed, hindulaſel aga wäga asjakohaſed näiwad olewat. Ametlikkudes kirjades kinnitatakſe noore India naiſterahwa Schundra Bela wabatahtliſe kannatuſe aega. Temal ſaiwad iſa ja peigmees ühel päewal ſurma, ja kuna rahwa uſu järele ſee õnnetus nooriku patu päraſt tuli, käis ta ſeitſe aastat uſurändamiſel, ronimiſe, hüppamiſe ja weeretamiſega teed ära käies. Kui noor leſk ſellega weel oma ſüdamerahu tagaſi ei ſaanud, istus ta palawa päewa ajal wiie tule wahel ja ſeiſis külmal öö kaelani külma wee ſees.

Ka Gofain Pranpuri kindel meel on ametlikult tõendatud. Tema tahtis radſch-yogiks tõusta ja ſeiſis ſelle tarwis kaksteiſtkümmend aastat ühe paiga peal, järgmiſed kaksteiſtkümmend aastad hoidis ka käed ülewal, laskis ſiis ennaſt $1\frac{1}{4}$ pahri ehk $3\frac{3}{4}$ tundi jalgupidi püha bopuu okſas lehmaſõnniku tule kohal

kõigutada ja lõpuks niisama kuuaks püsti olles liiwaauku matta.

Et yogide seisukord ka europlasigi järeltegemisele ahwatleb, see ei ole meie spiritistlisel ajajärgul imekspandaw. Inglise ametnikud otsustasiwad muidugi kainemalt, kui nad ohwitser Seymouri, kes enese brahmausulisseks tunnistas ja samnyasi riideid kandis, et ta lõpuks kui püha yogi wõiks ära surra, hullumajasse kinni panna laskiwad.

V.

Yoga mõttetarkus.

Rajendralala Mitra eeskõnes üteldakse õigusega Patanjali õpetuste juures, et Schopenhaueri ja Hartmanni pessimistlised filosofiaõpetused, mis Europas suurt kõmu sünnitasiwad, sugugi uued ega algupäralised ei ole: õpetus „kurjast“ on niisama wana kui inimesesugu, ja mingit usku ega mõttetarkust ei oleks olemas, kui poleks kartust kurja eest siinses ja tulewases elus, millest hõlbsaste maailmaröömude põlgamine tuli; usuline enesepiinamine on niisama wana kui hariduseawalduse dki. Isegi Jumala salgamine ei ole uus asi, ja mida selle poolest kuulsad mõttetargad „Maailm tahtmise ja ettekujutusena“ ning „Tundmatuse mõttetarkusena“ on ette kannud, ei ole lõpulisselt midagi muud kui lihtsamaks tehtud Buddha usk. Teisest poolt põhjeneb walgustatud Sakya asketi Buddha õpetus Kapila põhjendatud Samkhya filosofiasistemi peal, mis Garbe seletuse järele wiiendamal aastasajal peale Kristust esimest korda üles kirjutati; India teadete järele olnud aga Samkhya sistem juba enne Buddhat, s. o. enam kui 500 aastat e. Kristust tuttaw ning on temal õpetuse aluseks wõetud. Muidugi on praegu wõimata seletada, kas Buddha oma õpetuse üheainsa mehe wõi terwe seltskonna arwamise järel kokku seadis. Garbe oli küll selles arwamises, et Buddha õpetus enam ühe isiku töö on, kuna teised India mõttetarkuse-sistemid kaua aega rahwa suus edasi kantud, enne kui nad ühise õpetusena üles kirjutati.

Samkhya salgab kõrgema waimu olemise ära, nagu seda Buddhagi õpetus teeb, mis teatawaste ka inimese waimu olemasolemist ei usu. Mida aga kõik sistemid tunnistawad, on

kannatuſe olemasolemine igas olukorras; ja ſelle kannatuſe ärakaotamine on kõigi India ſistemide eesmärgiks. Iſeäraliſeks mõtteks ja tähelepanemiſe-wäärt arwamiſeks India filoſofias on aga hingede rändamine, t. o. et ſurm lõppemata korrad tuleb, ilma et hing ära ſureb. Eſimeſt korda awaldatakſe ſeda arwamiſt Satapathabrahmana ſees, milleſt India mõttetarkuſele iſeäraline tundemärk on külge jäänud. Meie ei wõi praegu enam mitte järel uurida, kudas hingerändamiſe-uſk Indias tekkis ja Veda arialaste ilmawaate peale mõjus. Wäga wõimalik, et Aria rahwad algelanikkude arwamiſe, et inimeſe hing linnu, ſiſaliku wõi puu ſiſſe läheb, omaks on wõtnud. Igatahes on kaljukindel arwamine, et kõik õnn ja õnnetus iga inimeſe elus „karmani“ järel käib, ſ. o. eelmiſe elu tegude järel antakſe, India rahwale jõudu andnud kõiki waewaſi ja hädaſi imekspanemiſe-wäärt wiſaduſega kanda, kuna „karman“ iſe India kombeelus kõige mõjuwamaks teguriks on.

Tähelpandawaks kokkukõlaks India mõttetarkuſe ja uuema aja peſimismuſe prohwetide wahel on ſee, et mõlemad ainſaks hädaſtpääsmiſe-abinõuks t e a d m i ſ t peawad, kuna mitteteadmine wiimaſeks kannatuſe põhjuſeks jääb. Nõnda ſaawad ainult wäheſed ärawalitud äralunastamiſeſt oſa; teadmine ei ole mitte igamehe aſi ja iſegi wäheſel ärawalitute hulgal on raske küllalt eesmärgile jõuda. Teadmine on raske kätte ſaada; aga ſelleſt mitte küllalt: wäſimata uurimiſe juurde läheb weel tarwis askeſe, ſee on lihatapmine, maailma rõõmude täielik põlgamine. See on wäga wana mõttekujutus, et meditatſioniga ehk lunaſtuſeõpetuſe mõttesſe waomiſega samsara ehk ſündimiſe-ringkäigu kõidikuteſt pääſeda wõib. Selleks on tarwis, et waim kõigiſt maailma rõõmudeſt ja muredeſt ära pööratakſe ja ühe teatud punkti peale juhitakſe; ſelle tegewuſe nimetus on dharana, paigalſeiswus. Selleks kulub enne hulk pühalikku askeſetaliſt ära, tapas nimetatud. Nõnda oliwad tarwilisteks eelnõueteks, mis wanas Indias iſikut pühaks tegiwad, maailmaſt wäljasolew ükſiaſumine, eneſepiinamine ehk askeſe, waimu paigalſeiswus ja meditatſion ehk mõttesſewajumine.

Yoga ſistemis on ſee wajumiſekunſt oma kõige kõrgemale tipule wiidud, nagu juba nimi ütleb; Yoga tähendab nimelt

„meelte ärapööramiſt wäliſeſt ilmaſt ja mõtlemiſe juhtimiſt ſiſſepoole.“ See ſistem on Samkhya omaga ühine, nii et rahwa keskel ju Samkhya-Yoga õpetuſeſt kõneldakſe. Yoga on aga, et „waimuſt waeſetel“ pahanduſt ei oleks, Samkhya poolt äraheidetud jumala jälle aujärjele ſeadnud ja wajumiſekunſti tähtſaks tõſtnud.

Yoga mõttetarkus on kokku wõetud Patanjali Yogasutra ſees, mille neljas peatükis 194 lühidelt kokkuſeatud õpelauſet leidub. Selle nimeks on ka Yoganusasana (Õpetus Yogaſt) ehk Yogasastra (Yoga õperaamat). Eſimeſes peatükis käſitatakſe 51 õpelauſes meditatſioniwiiſi ja hüütakſe ſellepäraſt ſeda oſa Samadhipada; teiſe peatüki nimi on Sadhanapada; ja ſelles harutatakſe meditatſionil tarwisminewaid abinõuſi; kolmas, Vibhutipada, ſiſaldab niiſamapalju õpelauſeid kui teinegi ja harutab mõneſuguſeid ſalajõuduſi, mida ükſiaſunik oma tegewuſega wõib kätte ſaada; neljas peatükk lõpuks nimetatakſe Kaivalyapada ja ſee räägib 33 õpelauſes waimu äralunaſtuſe loomuſeſt, mis raamatul üleüldſe eesmärgiks ja harutuſeaineks on.

Patanjaliſt ei tea meie, peale mõneſuguste legendade, mitte midagi. India kirjanduſes arwatakſe, et tema ſellenimeliſe keeleteadlaſe iſikuga üks ja ſeeſama olla. Kui ſee õige on, ſiis elas ta teiſel aaſtaſajal enne Kriſtuſt.

Patanjali õpetuſe jälgi leiame ka Manu ſeaduſeraamatuſt ja Mahabharata lugulauluſt. Need kõik on aga Yoga õpetuſe ajaloo uurimiſeks teiſejärguliſed allikad.

Ka Buddha raamatud kõnelewad mõndagi „wajumiſeſt“. Ei ole kahtluſt, et plaaniliſed püüded, mõttesſewajumiſt ette kutſuda, Buddha munkade elus tähtſamaks talituſeks on olnud. Pühade raamatute laulud ja lood kõnelewad ſelleſt igal pool. Kõige pealt oli ſee harjutamine, ettekujutamiſt ja tundmuſt kokku tõmmata. Selle juurde tulewad erutatud oleku wiirastuſed ning hästi edenenud eneſehüpnotiſerimine. Niiſuguſe mõju kordaſaatmiſeks oliwad head eeltingimiſed olemas. Mehed ja naiſed, kes uſuliſe tungi mõjul koduſe elu oliwad maha jätnud ja rändawaks kerjajaks hakanud, wõiſiwad oma kurnatud närwikawa päraſt hõlbſaſte wiirastuſi nägema hakata. Meie kuuleme ſeal nägemiſe ja kuulmiſe wiirastuſteſt ehk hallutſi-

natsionidest, „taewalikkudest kujudest“ ja „taewalikkudest helidest“. Selles ajast, kus Buddha walgustamist püüdis, jutustatakse, et ta „hiilgust ja kujude ilmumist“ on näinud, aga waheet ka hiilgust ükši wõi kujusi ükši. Ka jumalate ja kurjade waimude ilmumised, millest legendad nii palju kõnelewad, lasewad hallutsionatsioni wilja järeldada.

Suurem tähtsus, kui niisugustel wiirastustel, on Buddha jüngrite elus „neljal wajumisejärgul“ (jhana), mida pühades raamatutes mitmele korrale on kirjeldatud. Meie leiame seal erutatud waimustuse olusi, milleks hindulase loomus wäga kohane on, iseäranis kui mõttemõlgutaja ükšinda metsas istub „jalad ristis ja keha sirge ja nägu mõtlemisele walwas.“ Nii istuti kaua liikumatalt ja wabastati ennast segawatest elementidest, „himudest ja kurjadest ihaldustest, järelmõtlemistest ning ka rõõmudest ja kannatustest;“ lõpuks olla ka hingamine seisu jäänud, s. o. õige wäheseks harjutatud. Ja niisuguses seisukorras jõuti maailma kokkupaneku elawale tundmisele, arwati aga ka enese „mina“ endisi hingerändamise-elusi üle waadata wõiwat; mõteldi olewusi, mis looduses rändawad, sünniwad ja surewad, ära tundwat; arwati ka teiste mõtteid, ära tundwat. Ka imejõudude omandamine, enese „mina“ kadumise ja ettekutsumise wõimalus, samati ka enese mitmekstegemise wõimalus sünnib „wajumise“-seisukorras.

Ihana waimustuse ettekutsumiseks tarwitatakse harilikult mõnesuguseid ettewalmistusi, mis kõik enesehüpnotiserimilt tõendawad. Tehti hariliselt ükšikus segamata paigas ümargune paik siledaks, riputati weel enamaste punase sawiga üle, mida wahtides mõtteid mõlgutati. Selle asemel wõis ka läbi ümarguse augu weepinda wõi tulukest wahtida. Hästi waimustatud isikud ei tarwitsenud seda ettewalmistust mitte, waid istusiwad lihtsalt lagedale põllule. Nõnda istusiwad „wajumist“ ootawad isikud wagusi ja wahtisiwad oma ettesseatud asja waheet lahtiste, waheet kinniste silmadega, kuni asja ühiselt selgeste nähti, ükskõik kas silmad lahti wõi kinni oliwad.

Siin juures olgu nimetatud, et Yogi õpetus ka Jaina usus, Buddha usu edurikkas wõistlejas, aset on leidnud ja weel kaugemale wälja haritud. Seal leiame peale muu kunsti, kudas

hinge kehalt lahutada; kunsti, kudas hinge teiste kehade sisse võib minna lasta“ j. p. m.

Et Samkhya Yogale põhjuseks on olnud, siis käneleme peajoontes mõlemate sisust. Nagu üteldud, on pessimistline ilmavaade nende algusmõtteks: kõik elu on kannatus; kõik rõõmud on õieti valud. Kõige pahem kannatus on aga samsara, sündimiste ringkäik, mida Indias ükski usk, ükski mõttetarkusesistem ei ole ära kaotada suutnud. Ükskinda ja ainult see teadmine, et vaimu ja materjali vahel kindel vahe seisab, võib äralunastamist tuua; ja nimelt igale inimesele ilma vaheta, sest siin lõpevad kastide ehk seisuste vahed ära — õpetus, mis Buddha usuga ühine on ning Samkhya sistemi Vedanta omadest paremaks teeb, milles viimases kastide vahed igas elus edasi kestavad. Ohvrid ja muud vagad talitused on Samkhya järele äratundmise saamisele takistuseks — Buddha usu vastaselt, kes kaastundmust ja heategevust soovitab. Teiselt poolt õpetab Samkhya, et tema uskujad ilma kireta peavad olema (viraga), et nad maailma asjadest ei pea hoolima (vairgya), mis kõige vanem arvamine Indias on. Sest juba Sakuntala sees jutustatakse rohketest maailmapõlgajatest.

Iseeneselt on mõista, et see põlgamine vabatahtlik peab olema. Himusi, mis õnnistusetõsiduse tundmisel tüliks ees on, vaigistatakse ainult sellega, et ihaldatavate asjade tühjus ära tuntakse, mis asjalugu iseeneselt maailmapõlgamisele viib. Sundimine teeb aga vaimu Samkhya õpetuse arusaamisele kõlbmataks. Arusaamise algamisel on kanget meditatsioni ja mõtete sissepoole käänamist tarvis. See on punkt, kus Samkhya Yoga'ga ühte läheb. Kõigist ettevalmistustest hoolimata on inimeste loomusel ikkagi puudusi, mille äravõitmine Yoga ülesandeks on ja mille tagajärjel täielik mõtete kokkutõmbamine saadakse.

Muidugi pole kerge asi äralunastamise-õpetust kätte saada; selleks kulub hästi koolitatud mõistus ära, mida teisedki India sistemid nõuavad.

Samkhyas on ainult kolm äratundmise-abinõu (pramana): 1) „silmanähtavus“ (pratyaksa) ehk „nähtud asi“ (drsta); 2)

„lõpp“ (anumana) ja 3) „sõna“ ehk „ustawate teatus“ (sabda, aptavacana).

Silmanähtawus on see asjalugu, kus ükſikute asjade kuju selgeste tuntakse, see on, kus mõte asjade kuju kordab. See silmanähtawus wõib kahekſal põhjusel takistatud olla: suure kauguse päraſt, suure läheduse päraſt, nägemise puuduse päraſt, tähelepanematuse päraſt, suure peensuse päraſt, millegi wahel-oleku päraſt, äralämmatamise päraſt (näituseks on päewal tähtede walgus päikese mõjul ära lämmatatud) ja segimineku päraſt (näit. ei wõi pilweſt kukkunud weetilka järwe wee hulgas, ega hobuse-piima lehmapiima hulgas ära näha). Peab selle eeſt hoidma, et meelte puudusel otsustama ei hakkaks, nagu poleks arwatawat asja olemaski: muidu wõiks lugu nii minna, nagu sellel mehel, kes kodunt wälja läks ja oma kodakondseid enam ei näinud ning siis uskuma hakkas, et neid enam ei ole olemaski! Waim ning ka olluste nägemata osad on nägematad oma suure peensuse päraſt. Suurt peensust seletab Vijnanabhiksu nõnda: „Suur peensus ei tähenda mitte atomilist wäikſust, seſt et algollus ja waim läbitungiwad on, ka mitte arusaamatust ja kirjeldamatust, seſt et seda waewalt ütelda wõib, waid üleüldise loodusе omadust, mis meelte kaudu äratundmist takistab. Yogi aga tunneb ka oma meeltega algollust, waimu ja lihtsatele inimestele nägemata asju, seſt et see mõtete kokkutõmbamise tagajärg on ning meelte organide tegewuse jõudu üleloomulikul wiisil elustab.“

„Lõpp ehk järeldus“ on seletatud kui „see äratundmine, mis ühe märgi tähelepanemiseſt tõuseb, wõi kui äratundmine, mis ühtlaste asjade kokkukuulumise tähelepanekust saadakse.“ Järeldatakse: 1) põhjuseſt mõju peale (purvavat): näit. kui pilwed üles kerkiwad, on wihm tulemas; 2) mõjust põhjuse peale (sesavat): näit. kui jõed paisuwad, siis on wihma sadanud; 3) üheſt üleüldsuse peale (samanyato drsta): näit. kui mangopuu õitseb, siis on kõikide mangopuude õieaeg käes.

„Kindlate tõendus ehk kindel tõendus“ lõpuks on niisugune asi, mis algusliſes päris Samkhyas puudub. Garbe arwamise järele on see hädapäraſt juurde wõetud, et Samkhya mõttetarkuse mõju ülendada. Kõige kindlamaks tõendusеas-

jaks jääb aga lõpp ehk järeldus, seſt selleſt üteldakſe otſekohe: „Lõpujäreldusega saadakſe mõlemad, algollus ja waim, kätte.“

* *
*

Kaljukindlatega uſuoſadeks, mis mingit tõenduſt ei tarwitſe, on Samsara ja Karman, ſee on hingede rändamine ja kättemaksmine tulewaſes elus nüüdſe elu tegude eeſt. „Nagu waſikas tuhande lehma hulgas oma ema ära tunneb, nii käib tehtud tegu oma tegija järel,“ ütleb tuttaw õpelauſe. Nagu Samsarat tagaspidi lõpmatuſesſe wõib järeldada, nii ei ole temal ka edaspidigi otſa. Iſiku elusſe jääb ikkagi äratarwitamata oſa häid ja pahaſi teguſi üle, mis uue elu toob, olgu ſiis, et teadmiſega ſee ahel katkestatakſe. „Wedanta ſistem on niiſugune,“ ütleb Deußen, „et elul niiſugune pikkus ja wäärtus on, nagu eespidiſe elu äralepitamine nõuab. See äralepitamine ſünnib Bhoktrtvam'i ja Kartrtvam'i (maitsmiſe ja tegewuſe) abil, mille juures wiimane tingimata tegudes ilmub, mille jälle uues elus peab ära lepitama, nii et kättemaksmiſe kellawärk maha käies iſe ennaſt jälle ülesſe keerab ja nõnda lõppematalt edaſi kestab, olgu ſiis, et üleüldine äratundmine wahele tuleb, mis mitte ärateenimiſe peale ei põhjene, waid ilma elu lülidesſe ſisſe käimata wahele astub, et neid ära lahutada, tegude ſeemet ära põletada ja nõnda edaſirändamiſt tulewikuks wõimataks teha.“

See nõndatähendatud Karman'i hirmus jõud, nägemata olewuſe mõju, nagu ſeda ka heameelega nimetatakſe, on ka kõige üleüldſuſe wiimaſeks põhjuſeks. Indialastel puuduwad kõik meie hariliſed mõisted: ettenägemine, juhtumine, ſaatus, Jumala arm, karistus jne. Muidugi on ka Samkhya rahwaliſed ilmawaated jumalate ja pooljumalate kohta omaks wõtnud, ilma et neile iſeäraliſt oſa oleks etendada jätnud; jumalad ſeiſawad iſegi inimeſeſt madalamal, kui need lunastawat äratundmiſt on leidnud, kuigi nad eesmärgiſt weel kaugel on. Selle hulka käib ka jivanmukti, äralunastamine eluajal. See õpetus on küll wastastele hea abinõu kätte jätnud: ſelt ſelle elu, kes äratundmiſele on jõudnud, peaks kohe ära kustuma. Aga Samkhya kaitsjad waidlewad wastu ſelle näituſega, et

potiſepa keeruratas ſiis ka weel tüki aega ringi käib, kui pott ſeal peal juba walmis on ſaanud. „Tõſiduſe äratundmiſega on tegude hulk, ehk nad küll lõppematad on ja nende walmimiſe aeg kindel ei ole, wiljakandmiſele, ſee on uue elu kannatuste toomiſele kõlbmataks tehtud, ſeſt et tegude idujõud ära on põletatud.“

Päris India maiguline on ka eneſepiinamiſe liig kalliks pidamine Samkhya mõttetarkuſes. Teadmine, et iſegi jumalad patukahetſeja püha mehe ees hirmu tunnewad ja oma taewaliste waranduste päraſt wäriſewad, on wäga wana ja tuttaw tõeaſi. Algusliſeſt askeſe kujuſt — karskus, paastumine ja liha ſuretamine — ſ. o. tapas'est, mindi haritud ajal waimliſe askeſe peale, mis yoga on, millega enam liha piinamine pea-asjaks ei ole, waid ſeda on ſiſemine waewanägemine, waimu kokkutõmbamine, „wajumine.“

Üheks põhjusmõtteks „Samkhya ſees on nirisvaravada, jumalate ſalgamine, millega küll, nagu nimetatud, kaduwate rahwajumalate olemasolemiſt ei puudutata. „Samkhya mõttetargad arwawad, et jumalauskujad kurja olemasolemiſt ära ſeletada ei oska, kuna jumalale ikka etteheiteid wõib teha, et ta wali ja erapoolik on.

Meie mõttetarkuſe ſeiſuks on muidu ſee järeluurimine, kudas igaweſeſt ajaſt igaweste kestawad asjad „ollus“ ja „waim,“ mis teineteiſega mitte ſarnaſed ei ole, wastamiſi kokku käiwad. Huwitaw on ſelle juures ſistemi wana ſiſujaotus, milleſt neli põhjusõpetuſt ſaadakſe ja mida Buddha uſus neljaks pühaks tõſiduſeks tunnistatakſe: 1) kannatamine; 2) kannatamiſe kaotamine; 3) kannatamiſe põhjus; 4) tee kannatamiſe kaotamiſele.

Kui meie Samkhya õpetuſe poole olluſe küljeſt pöörame, ſiis tuleb meile kõige pealt wastu ſelle ilmuwustemaailma olemiſe wõi mitteolemiſe küſimus, mõistatus, mille kallal India mõtlejad juba wanaſt ajaſt ſaati pead on murdnud. Chandogya Upanisad ſiſaldab järgmiſt kuulſat kohta: „Olles, oh armas, oli ſee alguſes, ainult üks, ilma teiſeta. Mõned ütlewad küll: „Mitte olles oli ſee alguſes, ainult üks ilma teiſeta, mitteolemiſeſt tõuſis olemine.“ Kudas wõis ſee aga olla, oh armas? . . . Kudas wõis mitte-

olemiſeſt olemine tõusta? Olles, palju enam, oh armas, o i ſee alguſes, ainult üks, ilma teiſeta.“ Samkhya ſistem õpetab, et ainult niiſuguſed asjad ehtſad ei ole, mille ilmwõimatuſt üleüldiſelt tuntakſe, näituſeks jäneſe ſarw, õhus olew lill, ſigimata naiſe poeg. Materjaliline ilm on ſellega eht; et mõnda asja meeltega wõib tunda, ſee on Samkhya järele ſelgeks tõenduſeks, et ſee aſi õige ja eht on, kui meeled terwed oliwad. Pealegi oli wanal ajal nähtuste ilma tõſidus iſeeneſeſt mõiſtetaw aſi.

Nagu meie „ilmuwuste kadumiſeſt“ kõneleme, nii on indialaſtel igawene muudatus olemas; parinama, eneſe muutmine, ſee on nähtuste ilma iſeloom. Nõnda pidi iſeeneſeſt ilmlõpmata muutuſte käik tulema, mille taga põhjendamata põhjusmõtted ſeiſawad; ja need on Samkhya ſees „põhjusworm,“ „juur-põhjusworm,“ „põhjuſleis,“ „juurepõhjus,“ „kujunematus“ (prakrti, mulaprakrti, pradhana, mulakarana avyakta); ühe ſõnaga: põhjusollus. Sistem jõuab ſellele põhjusmõttele arwamiſe põhjal, et kõik jämedam peenemaſt on tekkinud. Nõnda on wiis jämedat elementi (maa, weſi, tuli, õhk, ääter) nõndanimetatud peenemateſt elementideſt tekkinud, ja need, nagu piiratud asjad, jälle millegiſt muuſt. Et aruſaadawad asjad ja aruſaawad organid üheſt ja ſelleſtſamaſt alguſeſt on tekkinud, ſiis on ſiſemiſtel organidel weel peenem olewus olemas, mille tegewus ſelles ſeiſab, et ta asju ſiſemiſe „mina“ ehk waimu ette kannab. Ahamkara, meeltega tundmine, mis ilma määratud asjata tõõtada ei wõi, nõuab kõrgemat põhjusmõtet, buddhi, ſ. o. ſelle ſiſemiſe organi olewuſt, millel kindlaks määramiſe ja wahetegemiſe wõimalus on. Aga ka buddhi on piiratud: asjade wiimane põhi peab piirita, igawene ja igal pool olema; ja ſeda on põhjusollus. Kuna kõik ſaaduſed ja asjad ajutiſed, paikliſed, liikunewad, paljunewad, millegi peal põhjenewad, ſulawad, ühinewad ja teiſteſt ära olenewad on, ei ole põhjusolluſel mitte neid omaduſi.

Ehk küll põhjusollus ühine ja jagamata on, on ſiiski ta õieti kolmeſt guna'st kokku pandud. Tema ühtluſt ſegab ſee mitmekeſidus niiſama wähe kui metſa ühtluſt ſeal ſees kaswawad puud. Nende kolme guna nimed, mis põhjusolluſe edenemiſt ja kõikſuſe mitmekeſiduſt ſeletawad, on sattva, rajas ja

tamas, kunſtſõnad, mida ümber tõlkida ei ſaa. Kapila järele on kõigi asjade kõige tähtſamaks omaduſeks ſee, et nad kas rõõmu, walu wõi oſawõtmatuſt äratawad; rõõm aga ſeiſab ühel aſtmel walguſe ja kerguſega — walu ärituſe ja liikumiſega, põlastus ja oſawõtmatus jälle raskuſe ja takistuſega. Kõik asjaolewus ſeiſab koos kolmeſt aineſt; ſaaduste mitmekeſidus tuleb kolme põhjusaine mitmeſuguſeſt ſegaduſeſt, mis igal pool üksteiſega wõitlewad ja oma olu enam wõi wähem ükſikult wälja paiſta laſewad. Nii awaldab sattva ennaſt tehtawana walguſes ja kerguſes, tegewana wooruſes, heatahtmiſes, õnnes, lõbus jne.; rajas, tehtawana jõus ja liikumiſes, tegewana walus, hirmus, kires, kurjuſes; aga ka auahnus, püüe ja tegewus kuuluwad temale; tamas on tehtawana raskus, kangus, pimedus; tegewana argtus, kartus, nüriſus, laiskus, uimaſus jne. Edenemata algollus on kolmeſt kokkupanekuſt üheſuguſel mõõdul koos; kui aga üheſugune mõõt ära on rikutud, ſiis algab wõitlus, ſiis edeneb maailm, nii et esmalt buddhi, ſiis ahamkara jne. tekkiwad.

See üheſuguſe mõõdu rikkumine ſaab oma põhjuſe „põrutamiſeſt“ (ksobha), mida waimud wõi hingeliste olewuste teod, mis weel kättemaksmiſt ei ole leidnud, algolluſe peal teewad. Hingede olemasolek on kindel, ſelle wastu ei waidle keegi; ſiiski annab ſistem ſelleks weel neli tõenduſt.

* * *

Nii palju Samkhya ſistemiſt. Neid ſeletuſi ei wõinud mitte wälja jätta, ſeſt et Yoga, millega meie lähemalt tegemiſt teeme, nagu üteldud, Samkhya peale põhjeneb.

Yoga ſees leidub ainult kaks ſuurt oſa, kui meie waimu kokkutõmbamiſt abinõuna ſilmas peame: Rajayoga, milles ſiſemiſed harjutuſed leiduwad (Pea-Yoga) ja Kriyayoga, „Yoga tegewustik,“ mis wäliſeid abinõuſi harutab. Kolmat järku nimetatakſe Hathayoga, aga ſee on uuemal ajal tekkinud ja ſee ſiſaldab niiſamuti waimu kokkutõmbamiſi, kuid liialdatud kujul, nagu nad hiljem on wälja arenenud. See on Indias lugupeetud sõnamäng, et hatha, mis waewanägemiſt tähendab, kaheks ſilbiks jagatakſe, millega ſiſe- ja wäljahingamiſe tähendus, aga

ka kuu ja päikese nimetused saadakse. Tõelikult õpetab ka Hathayoga, et tähtsamad tegewustiku ülesanded sisse- ja wäljahingamise-harjutustega kätte saadakse.

Yoga tegewusest ja selle abil saadud imejõududest kõneleme tagapool. Siin tuleb aga weel tähendada, et Yoga mõttetarkus hiljem jumalamõiste oma õpetuste hulka wõttis ja sellega enese jumalasalgawat alust rahwahulga silmas ülendada katsus.

VI.

Yoga tegewus.

Siin toome esmalt Cherandasamhita sissejuhatuse-salmid ja siis wõtame Yoga olad ükshikult läbi.

1. Ükskord tuli Candakapali Gheranda ükshasuniku-hurtsiku ette, kummardas alandlikult täis armastust Gheranda ette ja küsis temalt:

2. „Yoga isand, mina soowiksin nüüd Ghatastha-Yoga, tõsiduse tundmise põhjust, kuulda saada. Yoga käskija, hakka kõnelema, isand!“

3. „Hea küll, suurte kätega isik, et sa minult seda küsid. Siis tahan ma sinule jutustada, mu armas; kuula tähelepanelikult.

4. Ei ole kõidikut olemas niisugust kui Maya; ei ole muud jõudu olemas kui Yoga; ei ole muud sugulast kui teadmine; ei ole muud waenlast kui umbesarwamine.

5. Nagu kirjatähtede põhjal teadust kätte saadakse, nii jõutakse ka tõetundmisele, kui Yoga kätte on saadud.

6. Hästi kordasaadetud ja halwaste kordasaadetud tegudest tekkib hingeliste „pott“; potist tõuseb Karman, ja nõnda keerleb olewus nagu tõsteratas.

7. Nagu tõsteratas, mida härjad tõmbawad, ennast ülesse ja alla keerab, nõnda käib hing Karmani tagajärjel sündimise ja surma wahet.

8. Nagu põletamata pott, mis wees seisab, warsti ära laguneb, nõnda laguneb ka inimese keha. Teda tuleb Yoga tules põletada ja tema puhastamise eest hoolitseda.

* * *

Kopſu tegewuſe tähelepanemine ſisſe- ja wäljahingamiſes on Indias wäga wana. Upanisad ſiſaldab mitu kohta, kus wäljahingamiſe (prana) mõju näidatakſe. Hingeõhk on elu kandja, elu iſe; teda ſeatakſe tuulega, maailma hingeõhuga, ühe aſtme peale ja wõetakſe Brahma piltliſeks kujuks. Sisſe hingatud õhk on elu, wõi ſiſaldab wähemalt eluolluſt peenemal kujul: ſelt õhu puudus tähendab ſurma, ja wiimaſe õhu wäljahingamiſega jääb elus keha ſurnukehaks. Õhk tungib kehaehituſesſe, käib ſelleſt läbi ja teda on rinnas, maos j. m. leida, Aga ſee eluõhk ei ole nähtawaste mitte paigalſeiſaw. Temal on liikumiſeomadus, kui teda ninaaukudeſt ſisſe ja wälja tõmmatakſe. Selleſt, et kopſul ja ſüdamel õhu keſk-aſukohaks ſooned ja kanalid on, tuleb järeldada, et kõiges kehas niiſugused nägemata kanalid leiduwad, mis nabalt wälja lähewad (nadi).

Nende arwatawate kanalide tegewuſt kirjeldatakſe kindlaste. Need nadi-kanalid lähewad ikka wähemateks ja wähemateks harudeks, kuni nende arw ümmarguſelt 72,000 peale tõuſeb, teiste teadete järel olla neid kanaliſi 727,210,201, ning nende algus ei olla mitte nabas, waid ſüdames. Südames aga elab Atman; ſeal on ka ſadaüks ſoont; iga ühel nendeſt on ſada haru; harude haruſi on iga ühel 72,000. Mitmeſt paigalt läbi käies ſünnitawad need harud kudeſi, mis padma ehk kamala nime all tuttawad on ja kehaliſele tegewuſele jõu keſkkohaks olla. Selle ſistemi ringkonnas olla ka keſkkohtaſi kombeliſe ja waimliſe jõu tarwis.

Selle aluſe peale ehitatakſe teadus ülesſe, mille järel eluõhk inimeſe organismuſe kanalides liigub ja waimule mitte waewa ei tee. Hing ja peenem keha on üksteiſele wõõrad lihaſes majas, kus hing ennalt kehastab ja kõrgema „iſe'ga“ ühineb.

Tegewus, mida tähendatud õpetuſega ſoowitatakſe ja harjutatakſe, et samadhi kätte ſaada, ſihib ſelle peale, et waimu täielikult ümbruſe asjadeſt ja juhtumisteſt ära pöörata, millega harjutaja iſeennalt hüpnotiſerib.

Need plaanilikult korraldatud harjutuſed, mida Yoga õpetajad ette kirjutawad, on kauaaegne hinge kinnipidamine ja

sisse ning wäljahingamise isesugused wiisid, kus tuult kordamööda paremalt ja pahemalt ninasõermelt tõmmatakse. Selle juurde tuleb mitte wähem kui kahekskümmend neli istumise- ja kehahoidmise-wiisi; ja isegi miljonisi kordasi mistikalise sõna om kordamine, nägemise meelt wagusalt lähedate asjade peale kokku tõmmates, näituseks ninaotsa wõi naba peale, kuna ka kõrwas eneses koltwaid helisi hoolega peab tähele pandama.

Yoga tegewuse hulka käib siis weel meditatsion, mida Swami Vivekananda järgmiselt kirjeldab: „Pane oma käe selja peale lotuselill mõne tolli kaugusele, seada woorus kõige keskkohaks, lillewars aga teadmiseks. Kahekša lille lehte on kahekša Yoga jõudu. Tolmukad ja idud lille sees on waranduse põlgamine. Keskel lotuse sees mõtle Kuldset, Kõigewägewamat, Ilmpuutumatat, Teda, kelle nimi on Om, Wäljarääkimatat, keda hiilgaw walgus ümber piirab. Mõtle selle üle järele!“

Kõigist neist harjutustešt kokku wõttes tuleb siis kergeste see enesehüpnotiserimise seisukord, waimustus, s. o. tundmuse äralõpetamine, mis meeled olulisest maailmast ära pöörab ja õnnestawaid nägemisi kaasa toob.

On kindlaste teada, et neid nähtusi, mis meie hüpnose nimega nimetame, India wagad isikud juba wäga wanal ajal oskaswad ette kutsuda.

Nii kaugele wõib iga lugeja Yoga seletustešt aru saada; mis aga siit üle läheb, näituseks kahekša nõidusliše jõu tarwitamine, sellešt saawad ükšinda harjutajad ise aru. Vairagyanada kirjutab India hüpnotismusešt: „Kõik fakiride imetead tulewad sellešt, et nad oma tahtmišt iseäralisel wiisil on kaswatanud ja nõnda kõikšugu nähtusi hinge kinni pidawale rahwahulgale wõiwad ette kujutada. Inimesed saawad sellešt tahtmisejõust loomusunni järel aru ja on järelandlikud, nii et kindla tahtmisega yogil mitte raske ei ole oma mõttemõlgutusi kuulajatele tõsiasjana näidata. Nende sisemine arusaamine awaneb ja nad wahetawad ette üteldud mõttepildid nähtawa ilma asjadega ära.

Yogi hüpnotiserib oma kuulajaid ilma nende tahtmise ja teadmiseta. Uudishimuga ja ebausklikku kartusega wahiwad kuulajad tema peale. Nemad panewad oma põnewa tähelpanekuga

ennaſt tema hingeliſe mõjualla. Tahtmatalt jääwad nad põnewuſe-ſeiſukorras mõteteſt tühjaks, ja yogi wõib ſiis nendes mõtewiirastuſi ſünnitada. Asjalugu, et mitu inimeſt üheskoos olles üht ja ſedaſama mõtlewad ja ootawad, ſünnitab wägewat waimliſt wooluſt, mis fakiri tööd märkſa kergendab.

Hathayoga õpewiiſi üle kõneleme ſiin eraldi weel piſut; kõik muu leidub tagapool ükſikutes peatükkides.

Nagu kõigil India ſiſtemidel, nõnda on ka Yoga õpetuſel eesmärgiks iſikut hingerändamiſeſt ära lunastada. Lunastaw teadmine — mitte uſklik wastuwõtmine, waid waewaga teenitud teadmine — leiab edendamiſt kõikſugusteſt wälisteſt abinõudeſt, mille hulgas liikumata ſeismine ühes ja ſellesſamas kohas ja iſeäralik ſeiſk tähtſat oſa etendawad. Tarwis on ainult waikne hurtſik, milles ükſi kõige tarwiliſemad asjad leiduwad, et elaniku mõtted mujale ei läheks ja tema ilma muutmiſe ning metſaliste eeſt kaitſetud oleks. Algajale antakſe kindlad eeskirjad toitude kohta, milles ainult kõige lihtſamad toidud lubatud on. Algaja, kes ſuuri käskuſi ja tähelpanekuid teab, wõib kewadel wõi ſügiſel — aga ikka õpetaja juhatuſe all — ſeiskuſi (asana) harjutama hakata. Igaüks wõib eneſele wabalt ſeiſukorra walida; 8,400,000 ſeiſukorraſt, mis jumal Shiwa üles leidnud, on meie allikates kolmkümmendkaks ära kirjeldatud, kuna põhjusmõte kõigil üks ja ſeeſama on: peab niiſuguſesſe olekuſe jõudma, et ilma raskuſt tundmata kauemaks ajaks ühte ja ſelleſamasſe ſeisku wõib jääda. Kui need olekud küll waewalt were ringjookſu peale mõjuwad, ſiis on neil teiſelt poolt ometi terwisline tähendus. Kõige pealt edendawad need ſeiſud ſeedimiſt ja parandawat altkeha wigaſi. Õieti tähendab W a l t e r, et yogidel alati mitte ainult ſuur eesmärk, Brahmaga ühinemine, ſilma ees ei ole, waid et ſelles ka keha lõbu oma oſa mängib. Igatahes ei ole ka kahekſa teatud nõiajõudu, mida harjutajad omaks ſaawad, ainſaks laotuſeks, millel ſündimiſeringiſt äralunastamiſega mingit ühtluſt ei ole.

Kui nüüd yogi on ühe wõi teiſe ſeiſukorra eneſele kätte harjutanud, ühtlaſi ka oma kehaſt laiskuſe ehk raswa wälja ajanud, milleks tal kuus puhastuſe-abinõu on, nimega Dhauti, Basti, Neti, Trataka, Laukiki (Nauli) ja Kapalabhati, ſiis wõib

ta hingamiſe-gümnastika pranayama käſile wõtta. Hingeõhku tuleb Brahmarandhra kui waimu kokkutõmbamiſe ettewalmiſtuſe juures koondada. Hingeõhk läheb kolme kanali kaudu kehaſſe, Ida, Pingala ja Suſumna läbi, ſ. o. paremaſt ja pahemaſt ninaſõermeſt ja õhutorudeſt. Ida ja Pingala kaudu läheb õhk naba kohta, kuſt 72,000 kanalit ſeda igale poole kehaſſe wiiwad. Suſumna ülemiſeſſe otſa jõuab õhk iſeeneſeſt; allapoole minekul on aga takiſtuſed roojuſe, ſapi, laiskuſe ja muul näol ees, kõige rohkem takiſtab ſeda aga Kundali, kes ſeal magab ja esmalt üles äratada tuleb, enne kui ſiſſehingatud õhk temaſt mööda Suſumnaſſe wõib pääſeda. Selle kätteſaamiſeks ongi Pranayama olemas. Surumiſega ülesſe toodud Apana ühineb ſiis ſurumiſe abil alla toodud Prana'ga, ja mõlemad jõuawad ſiis Brahmarandhraſſe, mille peale hingamiſetegewuſes ſeiſak tuleb.

Et kuri Kundali üles ärkaks, ſelle tarwis ſurutakſe Kanda't ſellekohaſe mähkmega, õhutatakſe hingamiſe harjutuſel ſeedimiſe-tuld ja harjutatakſe ka mudra'ſi wõi üht nendeſt. Kõige armſam on küll khecari nimeline wiis, mille juures mitmeſuguſe tegewuſega pikaks wenitatud keel nina-kurguruumi ſiſſe pistetakſe ja ſilmakulmude wahe kangeks tõmmatakſe. Selle eesmärgiks on Suſumna alla otſa jõudwat hingeõhku ſelleſt mulguſt ſiſſe wajutada, mitte aga Ida ja Pingala kaudu jälle wälja laſta.

Selleſt ei ole weel küllalt, et pika harjutamiſega õpitakſe hingeõhku Suſumnaſſe ſaatma: teda peab ka ära „häwitama“ (Laya). Ettekujutamiſe-wõim ja hingamine on elusolemiſe põhjuſteks; kui üks nendeſt ära häwitatakſe, ſiis on ka teiſed kaks häwitatud. Et ſeda kätte ſaada, wõib kas Khecari korda ſaata, kuni Yoga-unesſe langetakſe, wõi inimene langeb Nada, mistikaliſe kõla ſiſſe, mis kõige parem on. Mingiſuguſes ſeiſukorras olew harjutaja peab eneſel nina, ſuu, ſilmad ja kõrwad kinni hoidma ja Suſumna ſees heliſewat häält tähele panema. Brahmagranthi lahtipääſtmiſe järel kõlab „ſüdame ääteris“ mitte löömiſega tehtud helin; Viſhnugranthi lahtipääſtmiſe järel kõlab kaela ääteris trummi ſarnane põrin, niiſamaſugune ka ſilmakulmude wahel ääteris; ja wiimaks Rudragranthi lahti-

päästmise järel kõlab wile hääl Brahmarandhras. Peale selle on hulk muid hääleśi tuntud: konnakarpide, kellade, mesilaste j.m. hääled. Wajumine mõne niisuguse hääle sisse on äralunastamise wiimane järk; aga alles siis, kui täieline waikus on tulnud, elutundmus Nada'ga ühinenud wõi „ära häwitatud," alles siis on „aham brahma" kätte saadud, inimese kahesugune olek lõppenud. Siis ei tunne yogi ei haisu ega maitset, ei wärwi ega puutumist, ei ka häält, ei iseennast ega teisi. Tema waim ei maga, ei ole ka ülewal, on mäletamiseśt ja unustamiseśt wabastatud; ta ei lähe mitte hukka, aga ei tõuse ka mitte; kes Samadhi'ni on jõudnud, see on ära lunastatud.

Nagu eelolewateśt kirjeldusteśt näha, on yoga mõttetarkusel iseśugune õpetus inimese anatomiaśt olemas. Et sagedaste korratud kunśtsõnadeśt aru wõiks saada, toome siis tähtsamad kunśtsõnad tähtjärjes ette ja lisame igaühele seletuse juurde.

Brahmarandhra, awarus, mille läbi Brahma wõi Atman kehasse läheb. See on üks pealuu-õmblus Sutura, frontalis, otsaesise kohal.

Cakra „ring" tähendab kuut wõi seitset lotuse-sarnaśt mistikaliśt ringi, mille sisse yogi enese keha pealt kuni istumisekohani waimu kokkutõmbamiseks paneb. Kuus on nendel siin püha arw.

Candra ei ole mitte ainult Ida teine nimetus, waid ta tähendab ka teatud kohta Suśumna kanali otsas, ja nimelt silmakulmude wahel pahemal pool. Siin lahutatakse teatud wedelikku, mida Soma, jumalate naps (Amaravaruni) nimetatakse; seda sünnitatakse soojuse abil, mis selleśt, kui keel ninakurgu-ruumi pistetakse, tekkib. Seda Soma-wedelikku hüütakse Candra nektariks, ning selleśt kalliśt ja kiidetud wedelikuśt ei tohi tilkagi kaduma minna, seśt see on eluwesi: tema kaotus tähendab surma, ja nii pea kui ta teatud piiriśt üle läheb, joob seedimise tuli ta ära. Selle takistuseks tarwitab yogi Jalandharabandha ehk Viparitakarani, mille juures pea madalamal on kui naba.

Granthi („keeranduśi") on Suśumnas kolm; neid nimetatakse India kolme jumala järele Brahmagranthi, Viśhnugranthi ja Rudragranthi. Nemad ei takista mitte hingeõhku Suśumnaśt

läbi minemaſt, nende lahtipääſtmine edendab aga helide tekkimiſt Cakras.

Ida, teiste nimedega Candra ja Soma, on pahempoolne hingamiſe-kanal. Tema algab naba kohal, nagu kõik kanalid, Kandas, ja wiib pähe, kuna tema ja Pingala teiſed otſad Suſumnas on, kes omalt poolt naba ja pead otſekoheſelt ühendab. Nii tuleb ſiis ka, et hingeõhk Idaſe läheb, kui pahema ninaſõermega hingatakſe; ja Pingalaſe, kui ſee paremaga ſünnib.

Kanda. Teatud koht allkehas, waks maad ülewal pool häbeduſt, neli ſõrme läbi mööda, pehme, hiilgaw ja wääſarnaſe riidetükiga tähendatud. „Pealpool häbeduſt ja allpool naba on Kandayoni, nii kui linnumuna. Sealt tuleb 72,000 kanalit.“

Kundali (liignimedega ka Kutiſangi, Kundalini, Bhujangi jne. nimetatud) on madu ſarnane, kõwer ja kahekſa wõi kolm ja pool korda lookas. Et tema oma näoga Suſumnat katab ja hommikul ning õhtul 1½ tundi aega Pingalaſt toitu wõtab, muidu aga aina magab, ſiis paneb ta hingeõhu tee kinni, mis Idaſt ja Pingalaſt Suſumna kaudu Brahmarandhraſe peab minema. Teda tuleb ſellepäraſt üles äratada, ja ſelleks tarwitab yogi mõneſuguſeid ſeiskuſi, hingamiſe-harjutuſi ja Kanda peal kantawat riiet. Nõnda ſurutakſe ſelle koha peale, kus Kundali wiibib, kuna ta ennaſt wälja ſirutab, Suſumna ſiſſe läheb ja hingamiſe tee wabaks teeb. „Nii kaua kui ta kehas magab, on inimene nagu loom; teadmiſt ei tule ſiis mitte, kui ka kümmemiljoni yogaharjutuſt tehtaks.

Nadi tähendab Hathayogas ikka toruſi, kanalit, kuna ſelle sõnaga muidu Indias ſooni ja närwiſi mõiſtetakſe; ja ſeda juba wanaſt ajaſt ſaati: Chandogya Upanisad'i ſees üteldakſe, et ſooned, mis ſüdameſt wälja lähewad, pruunid, walged, ſiniſed, kollaſed ja punaſed olla. Nende algus on kas ſüdames wõi nabas. Küſimuſe all olewad kanalid on ſiin hingeõhu läbilaſkmiſe tarwis. Unustada ei wõi aga, et Susruta, üks kõige wanemateſt India arſtideſt, neiſt kolmeſt kanaliſt midagi ei tea. Tema oli aga ſelles arwamiſes, et wereſooned õhku kehas laiali ſaadawad. Were tukſumiſe katſumiſel oli Indias eesmärgiks kindlaks määrata, kas õhk kehas korralikult liikus, mille tar-

wis ka mõlemaid kaelaſooni katſuti. Iſegi erainimeſed teadſiwad, et paremal ja pahemal poolel kaela peal jäme õhuſoon on, mida kergeste ninaſõermetega ja kurgukoopaga ühenduſesſe wõis panna. Kui nad ka kolme kanali käiguſt küljekontide taga midagi ei teadnud, ſiis arwaſiwad nad ometi, et Ida ja Pingala ſeiſukord Suſumna wastu ſeeſama on mis ülemalgi.

Pingala (teiſe nimega Surya) on parempoolne kanal, mis Suſumna alumiſesſe otſa wälja läheb. Wõrdle Ida tähenduſega.

Prana, ülespoole minew hingeõhk, kuna allapoole minewa nimi Apana on. Upaniſadi wiieksjaotamiſeſt ei tea Yogaõpetus midagi; ka Prajapati wana jutt, kus ſee ennaſt õhuks muutis, et eneſe loodud loomi elustada, ſeda aga alles ſiis ſuutis, kui ennaſt wiieks oli jaganud — prana, apana, ſamana, udana ja wyana — ka ſee jutt on yogal tundmata, nagu ka prana ja üleüldiſe waimu üheksſeadmine. Siin on ainult hingeliſe hingamiſe käiguga tegemiſt, mille korraldus ja peatus yogi ülesandeks on; puraka, recaka ja kumbhaka on ſelle juures tarwitatawad kunſtſõnad. Puraka on wäliſe õhu ſiſſetõmbamine, ükskõik kas ſee parema wõi pahema ninaſõermega wõi mõlematega, ehk koguni ſuuga ſünnib; Recaka on ſelle wäljahingamine niiſamaſuguſel wiiſil; Kumbhaka on lõpuks aga hingamiſe takistamine.

Suſumna (teiste nimedega Pascima, Brahmanadi, Sunyapadavi, Brahmarandhra jne.) on wäga wana nimetus keſkmiſele kanalile, mis ſüdameſt wälja läheb ja pähe wiib. Hiljem pandi tema hakatus, muutunud arwamiſe järel, naba kohta, tema peapoolne ots on kurgukoopas, kuna teine ots keha lõpuni ulatab.

1. Yama.

Yoga tegewustiku kaheksaſt oſaſt ſeiſab yama eſimeſel paigal. Selle juurde käiwad wiis ſuurt käsku, mis kõik eitawalt on awaldatud: mitte tappa ehk wiga teha, mitte waletada, mitte warastada, mitte kaſinuſeta elada ja mitte kingituſi wastu wõtta; ſee on kombeõpetus, mis ka teiste India uſuſeltſide juures ſagedaste ette tuleb. Suguelu nõuded peab igaüks, kes täieks

yogiks tahab saada, juba sellepärast kõrwale jätma, et waimul sugu ei ole; ja kingituste wõtmine on niisama paha kui wargus. See häwitab waimu iseseiswuse ära ja teeb kingituse saaja orjaks. Suuri käskusi peab üleüldiselt peetama, meeste, naiste ja laste poolt, koha, aja ja seisukorra peale waatamata; käskudest ei astuta mitte ainult sellega üle, et otsekohe nende wastu tehakse, waid ka sellega, kui üleastumisele põhjust antakse, wõi seda heaks kiidetakse. Kes esimest käsku, mitte tappa ega elusatele olewustele wiga teha, täidab, selle läheduselt kaob kõik waen ära, nii et loomad, kes loomu poolest metsikud wõi arad on, tema silmade all rahulisteks jääwad, näituseks hakkawad niisuguse yogi juures tiiger ja lambatall teineteisega mängima. Kes ei waleta, see ei tee seda ka enam uneski, ei sõnadega ega mõtetega; ja kui ta kellegile ütleb: „Ole õnnistatud!“ siis on ta õnnistatud; wõi kui keegi isik haige on ja see ütleb temale: „Saa terweks!“ siis saab ta sedamaid. — Karskusest tuleb agarus. Karskel peaajul on suur tegewus ja hiigla tahtmisejõud; ilma temata ei ole waimu tugewust. Kõik tugewa ajuga mehed on karsked, sest et karskus imelikku järelwaatust inimese üle harjutab. Juhtiwad waimud on ikka wäga karsked olnud.

Suurte käskude arw on pärast wiie pealt kümne peale rohkendatud; wähemalt seisab nii Hathayogapradipika sees: „Ahimsa (mitte tappa), tõearmastus, ausus, karskus, kannatus, kindlus, kaastundmus, õiglus, parajus söömises, puhtus; need on kümme suurt käsku (yama).“

2. Niyama (tõotus).

Wäikeste tõotustena on yogil olemas sisemine ja wälimine puhastus, parajus, kasinus, jumaluse uurimine ja austamine; Walteri teatel tulewad siia juurde weel ärdus, uskumine, heldus, alandus ja ohwer.

Wälimine puhastus hoiab keha puhta; räpasest inimesest ei tule iialgi yogit. Muidugi on sisemine puhastus tähtsam kui wälimine; aga mõlemad on tarwilised ja üks ilma teiseta on kasuta. Siis tekkib põlastus iseenese keha wastu ja ühtesegamine teiste kehadega jääb ära. Mida teised inimesed iluseks näoks nimetawad, paistab yogil loomapea olewat, sest et

mõistuſt ei ole; ja mida maailm lihtſaks näoks nimetab, hüüab tema taewaliſeks, kui waim ſelleſt kõneleb. Puhastus ſaadab korda, et Sattwa-wäärtus wõidab; ſüda läheb rõõmſaks, waim on kokku tõmmatud, liikmed ära wõidetud, ja Atmanl arendus ſiſſe ſeatud. — Kaſinus toob ſuurt õnne, ja askeſe ehk liha ſurmamine ſaadab kehale mõneſuguſeid jõuduſi, nagu terawat nägemiſt, kaugele kuulmiſt jne., mis waheſt iſe otſekoheſelt tulewad.

Seitſe abinõu (sadhana) on India alguskirjade järele: 1) puhastus, 2) tugewaks tegemine, 3) kindlustus, 4) kõwendus, 5) kergekstegemine, 6) läbiwaatus ja 7) keha-poti eraldus. — Eſimeſel abinõul, puhastuſel, on weel kuus oſakonda.

3. Seiſukorrad (asana).

Mitte keegi wähem kui jumal Shiva iſe olla ſeiſukordaſi õpetanud, ja mitte wähem kui 8,400,000 tükki, nagu ſeda Coraksasatakam'is loeme. See arw on nii ſuur, kui maa peal hingeliſi olewuſi leidub. Selleſt ſuureſt hulgaſt on 84 kõige paremad, ja ainult 32 üteldakſe inimeſeſugule kaſu toowat.

Mudra nimeliſed ſeiſukorrad lähewad muudeſt ſelle pooleſt lahku, et nad hingamiſegümnastikale tähtſamaks abinõuks on, kuna muud ſeiſukorrad ſellele ainult ette walmistawad. Mudra ſeiſukorrad käiwad niiſuguste asjade hulka, mis imejõuduſi annawad ja mida ſellepäraſt ei wõi wälja paſundada. „Neid Shiva ilmutatud imelikkuſi harjutuſi, mis kahekſa üleloomuliſt jõudu annawad, mida täielikud inimeſed armastawad ja mida iſegi marut'id waewalt kätte ſaawad, peab hoolega ſalajas hoidma, nagu kalliskiwide korwi; nagu auſa perekonna-naiſe armastuſe maitsmiſeſt, nii peab ka ſelleſt ſuud pidama.“

4. Pratyahara.

1. „Meelte tagaſitõmbamine meeleainetelt,“ nagu ſeda ümber wõib tõlkida ehk lühidelt kokkutõmbamine on järgmiſeks yoga-tarkade wäljaharjutamiſe-aſtmeks; paljalt ſelle äratundmiſe mõjul kaob lihalik himu, ja ka muud ſelleſarnaſed waenlaſed, ära.

2. Kuhu iganes liikuw, rahutu waim pöörab, pööra teda ſealt ära ja too eneſe käſu alla.

3. Kuhu waade pöörab, sinna läheb ka waim. Sellepärast tõmba teda tagasi ja too ennese käsu alla.

4. Ettetoomine või pimestus, lõbu või kartus — pöörа sellest waim ära ja too ennese käsu alla.

5. Mis külm või palaw on, kui neisse puudutakse, — sellest pöörа waim ära ja too ennese käsu alla.

6. Misuguste lõhnade küljes waim ripub, olgu head või halwad — tõmba teda nendest tagasi ja too ennese käsu alla.

7. Kui waim ennast magusa või kibeda maitsmise poole pöörab — tõmba teda tagasi ja too ennese käsu olla.

5. Pranayama.

Harjutuste abil, mis hinge kinnipidamise juures ette tulewad, saadakse jumala sarnaseks, ja neli nõuet on olemas, et tagajärg täieline oleks: sünnis paik, kohane aeg, paras toit ja kanalite puhastus. Kõigiti on need tingimised, mida yogi ikkagi peab täitma.

Yoga algust ei pea tehtama kaugel maal, ei metsas, ega kuninga pealinnas; kui see sünnib, siis ei ole tagajärge.

Kaugel maal ei ole usaldust; metsas ei ole kaitsjaid, rahwa seas on asi awalik. Selle eest peab hoidma.

Ilusas paigas, õiglaselt walitsewal maal, kus armuandeid küllalt kokku tuleb, ehitatagu majakene, millel aed ümber on.

Aia sees olgu kaew ja tiik; majakene ärgu olgu kõrge ega madal ning olgu waba putukatest.

Nii ehitatagu majakene, määritagu tarwiliselt lehmasitaga ära, ärgu tehtagu aknaaukusi, waid harjutatagu salajas pranayamat. —

Yoga alustamiseajaks ärgu walitagu mitte talwet, jahedat aastaaega, ei suwet ega wihmaaega, kõige parem algus on kewadel (märtsi- — aprilli-) ja sügisel (septembri- — oktobrikuul). Siis on yogil edu ja ta ei jää haigeks.

Söömises pidagu yogi parajust; ta söögu riisi ja odratoitusi, ka nisujahu, ube ja erneid, mis koortest on puhastatud. Kui ta magusaid ja kangeid söökisi sööb, siis jätku pool kõhtu tühjaks. Muidu täitku toiduga pool kõhtu, üks neljandik olgu wee jaoks. Teine neljandik õhu jaoks.

Yogi istugu Kuſa-rohu iſtmel, wõi antilope naha wõi tiigri naha peal, wõi ka willaſe teki wõi maa peal, ſilmad ida wõi põhja poole. Kui kanalid roojuſt täis on, ſiis ei wõi hingamiſe kinnipidamiſt korda ſaata ega tõetundmiſele jõuda. Sellepäraſt püütagu esmalt kanaliſi puhastada ja ſiis hinge kinni pidada.

Hinge kinnipidamiſt ehk kumbhakat toimetatakſe kahekſal iſeäraliſel wiiſil.

6. Dhyana (mõtte kinnipanek).

Yoga tegewustiku hulgas on kolm wiimaſt kõige tähtſamad. Need on — dharana ehk mõtete kokkutõmbus mõtteainetelt ja nende juhtimine nina otſa wõi naba peale; dhyana (waatlemine) ja samadhi ehk wajumine.

Dhyana'l on kolm alamat järku, jäme, walge ja peenikene oſa; eſimeſes waadatakſe iſikuid, näit. oma õpetajat; teiſes walguſe koguſi, kolmandas punktiſi.

Eſimeſe järgu ettekujutus on järgmine: Eneſe keha ſüdames mõteldagu nektarimerd, mille keskel pärliſaar ſeiſab, kus liiw on iluſateſt kalliskiwideſt. Iga nelja ilmakaare pool on õitega kaetud nipapuu mets. Nende keskel näeb yogi ſüdantrõõmustawat imepuud nelja okſaga, mis nelja Vedat tähendab; ſee on alati õite ja wiljaga kaetud. Meſilaſed ſumiſewad ja kokilad laulawad. Sinna ſeadku ta eneſele kalliskiwideſt lõbuhoone. Seal ſees on yogi ettekujutuſe järele meelitaw puhkewoodi ning ſelles kaitſejumalus, nagu õpetaja on ütelnud. Misſugune jumala kuju on, misſugune tema ehe ja õiduriiſt, ſelle üle mõtleb ta alati järele.

7. Samadhi (wajumine).

Yoga ſistemis on wajumine niiſugune harjutuste lõpetus, kus mõtlemine ja mõtlemiſe aine täieſte üheks ſulawad. Selles tuleb weel mitu kraadi ette, mida kahte peajärku jagatakſe, nimelt ühte, kus iſeteadwus alles ja idud idanemas (samprajnata), ning teiſe, kus iſeteadwus kustunud ja idud kadunud (asamprajnata).

Samadhi on Yoga tipp ning ſeda ſaadakſe ſuure õnne puhul kätte.